

Aleksander Ružič
ZGUBLJENI ČAS

- 1 -

»Je to moj konec? Se življenje konča tako,« so ji leteli skozi telo bliski trenutkov, ki se morajo zdaj zdaj zgoditi. Čeprav se je, posebej v zadnjih letih, ko je že prihajala v štirideseta, včasih, predvsem ko je bila na kakšnem pogrebu, in še najbolj, ko ji je kdo od umrlih bil bolj pri srcu, o tem sama vprašala in so se ji risale različne predstave o tem, kako bo umrla kot neozdravljivo bolna, ali ji bo morda spodrsnilo po lestvi, ko bo šla na podstrežje po moko za močnik ...ali pa bo ponoči samo mirno zaspala. Kaj bo čutila? Česa se bo nazadnje zavedala? Ali bo svoje zaznave lahko še komu povedala? Kakšna sploh bo takrat?

Zdelo se ji je, da sta se ji očesni vekci kratko zaprli, in to je bilo dovolj, da so se vse prestave, ki so ji ostale v spominu, zabrisale v nič. Skoraj jezna je postala nase, ker si je svoj konec predstavljala na tako nerealen način.

»Sedaj sem šele spoznala, kakšen bo moj konec, ne pa neke nejasne predstave o boleznih, nesrečah in podobno,« je vztrepetala, ko je znova odprla veke. Zapeljivo obilne prsi so ji rahlo vztrepetale, se potem hlipaje dvignile in se takoj hitro spustile kot da bi padle na tla.

Trzaj njenih prsi je v hipu vznemiril Štefana, njenega moža. Že skoraj utrujeno je držal nabito šibrovko v njene prsi, in ne da bi spregovoril, je tako razkoračeno stal že nekaj časa pred njo, a njen rahli gib mu je sedaj kri v razdražene možgane znova pognal z vso silo. Roka je puško trdneje poprijela in šele zadnji trenutek je uspel kazalec na petelinu toliko zadržati, da ta ni potegnil tistega odločilnega milimetra, ki bi v hipu vse končal in vse spremenil.

»Da, vse bi spremenil! Kaj bi mi potem ostalo? Kako bi se potem zgodba mojega življenja nadaljevala,« so mu neurejeni trenutki rezali v pregrete misli. Pred njim so se vrstile slike njegovih lovskih pajdašev, rahlo se muzajočih, s porogljivim nasmehom na ustih ali pa s privoščljivo resnostjo na obrazu, medtem ko bi drugi v strahu pred kakšno nesrečo, ki bi jih lahko prizadela zaradi nekontroliranega vedenja, ostali otrpli, ne da bi bilo z njih moč razbrati kakršno koli čustvo. Potem so pred njim vstale slike s takojšnjega partijskega sestanka, kjer bi njegovi tovariši razpravljali ure in ure v prazno, ne da bi si kdo upal o njegovem dejanju izreči kakšno bolj določno sodbo, kajti vsi so se zavedali, da njegove povezave segajo višje, tako čakajoč na sklic novega sestanka, ki bi se moral zgodil kmalu in na katerega bi potem prišel tudi nekdo iz komiteja in prinesel dokončno sodbo, s katero bi se vsi enoglasno strinjali in ji dodali ustrezajoče globoke misli.

»Skoraj bi pozabil na Štefana in Mojco! Izgubila bi mater, njuno ljubečo in skrbno osebo,« se je še razjezil nase, češ, kako je mogel v tej stiski spregledati svoja otroka.

»Toda kriva je! Še pravi čas je pobegnil skozi okno. S hlačami v rokah,« so se mu grozljivi trenutki vračali znova in znova kot film. »Če se mi ne bi zaskočila vrata na Ladi, bi si zdaj že v bolnišnici pobiral šibre iz posrane riti, ta umazanec pritepeni. Kmetijski pospeševalec! Je pa res pravi pospeševalec! Mi že pride pred cev, samo da še z njo opravi,« si je z grozečimi mislimi krepil že od nepredvidljivih dogodkov rahlo utrujene možgane, a ga je pred njim stoječa žena, povsem prilepljena na zid, znova postavila v sedanji čas. V njegovih očeh se je grozeči plamen znova zableščal, kar Gizi ni ušlo, in sedaj, ko je že mislila, da bo napetost malo popustila, se je znova razbohotila po vsem prostoru, z vso silo.

»Bo sprožil? Kaj čaka? Bo bolelo,« si je skušala priklicati prihajajoče trenutke. V prsah bi zevala globoka luknja, iz katere bi vrela kri, predpasnik, ki si ga je kupila na zadnjem sejmu, bi bil poškoprljen s penasto krvjo, krvjo svoje uboge matere, ki leži priklenjena v svoji hiši na koncu vasi na svojo posteljo, in s krvjo svojega očeta, ki je moral zgodaj umreti, ker so

ga strli v zaporu, ker pač ni hotel biti njihov ovaduh; njeno telo leži na tleh, ob zidu, z rahlo nagnjeno glavo vstran, oči pa zrejo v neznano, morda v odprta vrata prihodnjega sveta.

»Zakaj si mi storila to sramoto?«

Globok Štefanov glas je prihajal nekje od daleč. Kot vsiljivec se je počasi izrisoval v Sidikini podzavesti in se potem s težavo izoblikoval v jasno vprašanje.

»Zakaj,« ji je sedaj šinilo skozi možgane. »Res, zakaj sem svoje življenje postavila dobesedno pred puško? Zakaj sem življenje svojih otrok postavila pred negotovo prihodnost?«

V brezizhodnem položaju si je sedaj neizmerno zaželela, da bi zmogla postaviti sedanji čas za pol ure nazaj; v tisti čas, ko je Milan stopil čez hlevski prag in ko je začutila njegovo toplo dlan med nogama, kamor je že večkrat segel, vendar do sedaj nikdar tako usodno. Takrat, če bi vedela, da se Štefan nenadejano vrne domov, čeprav tega nikoli prej ni storil, bi Milana brez težav zavrnila in te nesreče ne bi bilo.

»Je res ne bi bilo? Kaj pa, če bi Štefan prišel nenadejano kdaj drugič, in bi bil tukaj tudi Milan, in če bi se to zgodilo takrat ... kajti Milan bi še naprej prihajal, dokler se to ne bi zgodilo ...«

»Zakaj si mi storila to sramoto,« sem te vprašal.

Želela je nekaj povedati, a karkoli bi rekla, bi bilo narobe: njen glas bi že tako do skrajnosti razdraženega moža še bolj vrgel s tira, in ...

»Ne! Rada bi še živela!«

Neznana moč, ki jo je sedaj začutila v sebi, je v njej vzbudila neizmerno željo po življenju.

»Rada bi še živela! Pri teh letih ... tako končati. Zaradi neumnosti. Neumnosti?«

Pred njo so se zvrstile dolge noči brez spanca. Sama v postelji. Ponavadi je prihajal ponoči, blaten in povečini opit. Enkrat z gozda, drugič s partijskega sestanka ... in zmeraj tudi z gostilne. Včasih ga je kaj vprašala, a je tudi to opustila, kajti vedela je, da ji marsikaj prikriva. In da laže! Le slutila je lahko, da se je v njegovi Ladi kaj dogajalo, kajti ponavadi je takoj, ko je zmetal umazane cunje v kot, zasmrčal, ne da bi se skušal vsaj malo umiti. Če jo je hotel zjutraj spraviti pod sebe, je največkrat privolila, a odpor je zmeraj močnejše preraščal v neznosnost, in zmeraj bolj je tudi sam čutil, da ga zavrača.

»Mu je takrat prišlo na misel, da se med njo in Milanom nekaj dogaja,« jo je zmedlo nenadno vprašanje.

»Odgovori,« je znova zarohnel Štefan.

Vedela je, da mora nekaj storiti in spomnila se je odrešilne misli: treba si je na nek čudežni način priboriti čas. In kaj potem? Naj vse prizna? Ali naj prizna samo to, kar je Štefan videl? In kaj je sploh videl?

»Najbrž le Milana s hlačami v rokah,« se je skušala tolažiti, toda negotovost je bila tako močna, da so se ji vrstile še druge možne rešitve.

»Ali naj morda nastopi odločno in mu pove, kako je z njim?«

Nekaj trenutkov je tehtala tudi to možnost, a tudi ta ji ni ponujala rešitve pred smrtonosno cevjo.

»Si pomislil na najina otroka,« je sedaj rekla tiho, z drgetajočim glasom.

Štefana je streslo, kot da bi ga kdo ustrelil:

»A tako? Šele sedaj so ti prišli otroci na pamet, prej pa ne,« je zopet zarohnel in puško znova uperil v ženine prsi. A tedaj so se na hodnik nenadoma odprla vhodna vrata.

»Mama,« se je zaslíšal Mojcin glas, a v naslednjem trenutku je odjeknilo. Nekaj trenutkov je bilo vse tiho, le smrad po smodniku, in omet, ki je zletel s stropa, sta pričala, da so se v tem ozkem hodniku šele pred nekaj sekundami odvijali napeti trenutki.

Sidika je še zmeraj kot prikovana stala ob steni in zdrobljeni omet ji je pokrival sicer zmeraj lepo urejeno pričesko. Tudi v ustih ga je čutila, in po od solz mokrem obrazu. Mojca je sključena ležala na vhodnem pragu in histerično hlipala.

»Živa sem! In Mojca tudi,« je najprej ugotavljala stanje po nenadni spremembi. Skozi prašne veke je strahoma pogledala proti Štefanu. Stal je tam, sredi hodnika, razkoračen, z odprtimi usti. Izbuljene oči so krvavo zrle v puško.

»Preklete!« je nenadoma zakričal, vrgel puško v kot in preko otrokovega telesa odvihral na dvorišče. Lada je zaškripala in s polnim plinom izginila z dvorišča.

- 2 -

Šolska zbornica je tisto popoldne spominjala na beznico iz tretjerazrednih ameriških filmov. Rumene zavese so v zakajen prostor prepuščale le malo večerne svetlobe, ki je na obrazih večinoma dobro rejenih moških in nekaj zavaljenih ženskah izrisovala migajoče groteskne silhuete; kot da bi se igrala s scenarijem prihajajočega sestanka tukajšnje partijske celice. Pepelniki so se hitro polnili, a sestanek se še ni začel. Pričakujočo tišino so motili le posamezni medsebojni pogovori, ki jih je vmes prekinjalo rahlo hihitanje pritajenih ženskih glasov.

»Sekretarja še ni,« več ni vzdržal Kari, znan po večkratnih pripombah, zato so ga nekateri imeli za pritajenega disidenta ali celo kaj več, nekaterim bi se pa celo zdelo primerno, da bi ga iz partije izključili, saj je s svojimi vprašanji večkrat posegal v monolitnost organizacije, kot ga je že nekajkrat do sedaj okaral sekretar, da bi ga s tem utišal.

»Malo bomo še počakali,« je rekel ravnatelj, sicer eden od perspektivnih kadrov tukajšnje celice. Čeprav o tem uradno ni še nihče nič povedal, se je vseeno zagotovo vedelo, da se bo kmalu povzpел po hierarhični lestvici, le to se je bolj ugibalo, ali bo zamenjal Štefana na mestu sekretarja tukajšnje partijske celice ali pa bo poklican v mesto na bolj odgovorni položaj.

Po vmesni prekinitvi se je neformalni razgovor ljudi tukajšnje partijske celice nadaljeval, a kmalu je čakanje znova prekinil ravnatelj:

»Tovariš sekretar ima gotovo tehten razlog, da ga še ni. Je bil zmeraj točen. Dokler ga ni, predlagam, da se neformalno pogovorimo o Andreju, kajti primer bo treba prej ali slej načeti. In sprejeti določene ukrepe. Ne moremo dovoliti, da v šolski sistem vdirajo tuji elementi. Učitelji so eden od stebrov našega samoupravnega socialističnega sistema.«

»Za kaj gre? Nimam nič proti, da se o problemih pogovarjamo, vendar je tukaj še najbrž nekaj navzočih, ki dejstev ne poznamo dovolj dobro, da bi o njih lahko razpravljali. Zdaj je čas, da iz prve roke izvemo, za kaj gre pri tem učitelju. Anomalije našega sistema je treba sproti odpravljati,« je mirno modroval Milan.

Toda Milanova zadnja pripomba je na obraze avantgarde tukajšnjega zakotnega kraja privabila nemalo nasmeškov. To je opogumilo Karija, zato je glasno pripomnil:

»Tovariš Milan, sedaj si pa zadel res v polno. Anomalije je treba sproti odpravljati. Ko pride tovariš sekretar, za katerega sem prepričan, da ima danes mnogo razlogov, da na sestanek zamuja, bodo mogoče anomalije različnih sort bolj stopile v ospredje.«

V zbornici je nastala popolna tišina. Vsi so vedeli, za kaj gre. Slutili so, da se v njihovi partijski celici pripravlja nevihta. Beseda anomalija je postala naenkrat velik problem, hkrati so pa slutili, da bodo njihovi dolgi, z nerazumljivimi leporečji napolnjeni sestanki odslej vsekakor manj dolgočasni, če ne celo zelo razburljivi. Naenkrat je postalo jasno, da bodo anomalije, kot jih je imenoval Milan, čeprav so bile potiskane ves čas v ozadje, prej ali slej izbile na površje. Najprej Andrej. Ta mlad učitelj, ki je sicer dober pedagog, ni prav na liniji. Da bi lahko o njem kaj več vedeli, morajo priti od ustreznih služb potrebne informacije, so pri sebi razmišljali. Dobro, da je ravnatelj stvar potegnil na površje. Najbrž se je že posvetoval s

kom od zgoraj. Tam bodo že povedali, kako bomo potem ravnali. Kaj pa Milan in Štefan? To ... z Gizo ... se ne bo dobro končalo. Zakaj je Kari bil tako skrivnosten? Je Štefan kaj zaslužil? Če bo med njima počilo, potem bo hudič. V nevarnosti bodo naše službe, naši ... Tukaj bomo imeli neprestano ljudi od zgoraj, in čistka bo najbrž zajela še marsikoga, so se jim različne oblike možnih nevšečnosti prepletale z vznemirjenostjo, ki ga je nenadoma prinesel ta popoldan.

Razmišljanja in skrbi je prekinil telefon. Ravnatelj je nekaj časa kimajoče poslušal, nato pa nedoločno objavil:

»Tovariša sekretarja ne bo, ker je zbolel. Naročil je, da naj razpravljamo o Andreju in naj formiramo skupino, ki ga bo zaslišala. O zaslišanju se naj vodi točen zapisnik.«

»Tovariši, to pa ne bo mogoče, ker Andrej ni član partije. S tem bi kršili naš statut,« je glasno protestiral Kari.

»Nam je vse mogoče, saj smo menda mi oblast,« je vehementno vzkliknil Milan.

»Tovariš Milan, če misliš, da je tebi vse mogoče, potem naj ti bo. Jaz v tej komisiji že ne mislim sodelovati,« se je znova oglasil Kari in protestno zaprt svojo beležko.

»Nalogo, ki jo je naročil tovariš sekretar, moramo opraviti. V zapisnik ne bomo zapisali, da je bil Andrej zaslišan, ampak da je prišel na posvet o možnosti vključitve v Zvezo komunistov. V resnici pa mu bomo dali vetra, če bo treba, tudi delavsko knjižico. Navsezadnje, kdaj pa je že to bilo, da smo koga dali v postopek. Nazadnje je to bil cestar Korpič, ker so nas od zgoraj nenehno spraševali, če pri nas res ni nikogar, ki bi nasprotoval izgradnji socializma. Njega je bilo najmanj škoda, pa tudi invalidsko je potem kmalu dobil. Tako je zdaj prilika, da okrepimo svojo aktivnost, kajti tovariš sekretar je z vrha že nekajkrat dobil pripombe o naši zmanjšani budnosti v iskanju sovražnih elementov v naši krajevni skupnosti. S tem se torej vsi strinjamo. Tako! Komisijo bodo sestavljali: Milan kot predsednik, tovarišica Milena bo pisala zapisnik, jaz bom, razumljivo, izpraševalec, član komisije pa bo še ...,« se je sedaj ravnateljev pogled zaustavil na Kariju, a ker ta ni niti trznil, je potoval naprej in se ustavil na Sonji.

»Da! Sonja, ti boš član. Vidva sta si z Andrejem precej blizu in bo tako komisija povsem nepristranska.«

»Prasec,« je sedaj zasikala Sonja kot ranjena zver. V trenutku so se pred njo zvrstili dogodki ob sprejemu v službo. Pred tem človekom se je takrat morala do golega ponižati, sicer s službo ne bi bilo nič. Kot razjarjeni prašič se je takrat naslajal, a ko je drugič znova poskušal, pa mu je dala jasno vedeti, da bo o vsem zvedela tudi njegova žena.

S tresočimi rokami je odprla svojo torbico in vrgla rdečo knjižico po široki mizi proti ravnatelju. V prostoru je hipoma zavladala grobna tišina in vsi pogledi so se zapičili vanjo. Ravnatelj jo je nekaj čas le srepro gledal, a ker ta z ničemer ni pokazala, kaj namerava sedaj storiti, je ravnatelj požrl slino in navidez mirno dejal:

»Take žalitve naše partije nisem pričakoval. Vsi vemo, kaj lahko temu sledi. A ker menim, da je nedopustno potezo Sonja storila v afektu, v trenutku svoje nezbranosti, predlagam, da na dogodek vsi pozabimo. Sonja, ti si zrela osebnost, navsezadnje si dobila preko partije tudi lepo službo v pisarni krajevne skupnosti, preverjeno si jo do sedaj opravljala z odliko, zato menim, da se ti je potrebno sedaj pred vsemi opravičiti in svojo nepremišljeno potezo obžalovati.«

V prostoru je ponovno zavladala tišina. Vse oči so bile znova uperjene v Sonjo, ki je sključeno stala za svojim stolom in gledala v tla. Skozi glavo so ji leteli zlovesči prebliski:

»Kaj bom brez službe? Mati je bolna, oče pa ni za nobeno rabo. Ko ni naokoli, večinoma leži, pijan in največkrat umazan, tako da ga je treba nenehno prati in čistiti. Ena sama nadloga je. Brat se je poročil, jaz pa takole, sama. Ta služba je moje edino zagotovilo. Če se ne pokesam, sem jutri na cesti. In še kaj hujšega me lahko doleti. Tudi Andreju bo težje. Kaj naj storim?«

Tehtala je ravnateljevo ponudbo. Vedela je, da bo po kesanju postala znova njegova žrtev. S tem bo prej ali slej izgubila Andreja. Pa tudi tem prevarantom ni moč verjeti, saj vsako stvar obrnejo k sebi, ne glede na žrtve. So kot zverine v volčjem krdelu. A starši? Časa za odločitev je tako malo, a ko je pomislila na bolno mamo, je dvignila glavo, da bi se ravnatelju uklonila, toda tedaj se je oglasil Milan:

»No, tovarišica Sonja, bo kaj?«

Sonja je znova streslo. Počasi se je zravnila in Milanu srepo pogledala v oči:

»Veš, Milan, ti bi med nami bil najmanj poklican, da bi nekomu solil pamet. Predvsem pa, da bi kaj sodil o morali! Naj na glas povem, zakaj danes Štefana ni na sestanek? To bi rad? Pa ti, ravnatelj, naj povem, na kakšen način sem jaz dobila službo tajnice? Ne! Ni mi treba več nič govoriti. Zdaj trkam na vašo vest in na vaše vrednote, draga družčina,« je potem pogledala po drugih prisotnih, a sklonjene glave so zrle v tla kot prestrašene ovce.

»Vsi vse veste, a kaj boste storili, je vaša odločitev. Vem, kaj me čaka, a moja vest mi več ne dopušča, da bi svinjarije neprenehoma le potiskali pod preprogo. Pa tudi nekaj poštenosti je tudi v meni!«

Kar nekaj dolgih trenutkov je trajalo, da so se v prostoru znova začela nekatera telesa premikati, a spregovoril ni nihče. Sonja je tedaj izrabila priložnost in hitro odšla, ne da bi še kaj povedala. Glave, ki so jo pospremile na hodnik, so se sedaj zazrle v ravnatelja in čakale novih usmeritev. Po mučnih trenutkih tišine se je čez čas ravnatelj le oglasil:

»Tovarišice in tovariši, doživeli smo izbruh oporečnika, kaj oporečnika, sovražnika našega samoupravnega socialističnega sistema, ki ni mogel več brzdati svojih frustracij in zavoženega življenja.«

»Da, imaš prav! Predlagam, da Sonjo v trenutku izključimo iz naše organizacije in da v zvezi s tem potegnemo ustrezne posledice, ki vsekakor ne morejo biti niti malo prizanesljive do osebe, ki ruši naše ideale demokratične družbe,« je ravnatelju pritrdil še Milan.

Prisotni so hitro zaznali, da so od odločujočih dobili nove smernice, zato je olajšanje prišlo kot naročeno. Telesa so na stolih znova zaživela, kajti vsi so vedeli, da morajo k dogajanju dodati svoj kamenček in s tem pokazati svojo lojalnost. Kratke kritike na račun anomalij Sonje in Andreja so se od stola do stola ponavljale kot da bi kdo vrtel trak. Toda med njimi je vseeno kot zlovešča senca plavala temna lisa dogodka, ki se je zgodil danes, čeprav se je o tem le zaupljivo šepetalo, in oči so previdno pogledovale proti Milanu.

»Kaj bo, če sedaj pride Štefan? Kaj moramo tedaj mi storiti,« so se spraševali, medtem ko so še zadnji dodajali svoje kamenčke gneva na oporečnika.

»Tovarišice in tovariši, zahvaljujem se vam na konstruktivni kritiki. Bila je potrebna, saj že najmanjša stranpot lahko slabi naše pozicije. Mi smo nosilec razvoja, zato moramo biti trdni in nepopustljivi. Predlagam, da iz partije takoj izključimo Sonjo, nato pa pokličemo na zagovor Andreja. Tone, medtem, ko bomo mi uredili potrebni zapisnik, boš šel v učiteljski blok in privedel Andreja,« je prijazno naročil ravnatelj Andrejevemu kolegu, prav tako z učiteljskega bloka.

To je pomenilo, da se sedaj morajo prisotni pripraviti za novo nalogo. Odprli so beležke in besedo je znova povzel ravnatelj:

»Tako! Med čakanjem se bomo pripravili na zaslišanje.«

Polistal je po svoji beležki in nadaljeval: »Izhodišča so naslednja. Andrej ni hotel zbirati po vaseh prostovoljnega republiškega posojila, čeprav je bilo to naročilo samega vrha naše republike. Torej je že postal oporečnik zelo zgodaj. Večkrat so ga videli v cerkvi. Bil je tudi boter svojemu bratranču. Take stvari so, kot veste, za učitelje, ki so eden od nosilcev naše napredne družbe, nedopustne in vredne vsake obsodbe. Na sestankih zbora delavcev šole večkrat oporeka in celo obtožuje vodstvo šole nepravilnosti. Je Sonjin prijatelj, njo ste pa

lahko sedaj itak dodobra spoznali. Njegovo pedagoško delo je mnogokrat pomanjkljivo in njegove ocene pristranske ...«

»To zadnje pa je velika laž, ravnatelj. Vsi vemo, da je eden najboljših učiteljev na šoli in da dosega z učenci nadpovprečne rezultate. Že večkrat smo to ugotavljali tudi na naših sestankih, ker bi ga sicer že zdavnaj vrgel iz šole,« je povzdignil glas Kari in vstal. »Jaz grem. Pri tej maškaradi več ne mislim sodelovati. Vsi vemo, da ti Andrej gre na živce zaradi Sonje. Želim vam veliko zabave, predvsem pa, ko pride še Štefan,« je zaključil Kari in pomenljivo pogledal Milana.

Scena s Sonjo se je sedaj ponovila še s Karijem. Znova so se vrstila kritična mnenja na njegov račun in po kar trajajočem dolgovezenju se je celica umirila, čakajoč na nadaljnja navodila. Ravnatelj, ki je šele v mislih sestavljal predlog za Karija, je z glavo v dlaneh čakal pravi trenutek, da bo stvar udarna kot se to za bodoči perspektivni kader pač spodobi, in ko je hotel povzeti besedo, so se v gluho tišino zbornice s hodnika zaslišali glasni koraki. Vstopil je Štefan:

»Zdravo!«

Presenečenje je bilo popolno in napetost je znova narasla. Mikroskopski pogledi so potovali med Štefanom do Milanom, a na nobenem od obeh obrazov ni bilo zaznati kakšnega določnejšega izraza.

»Zdravo, tovariš sekretar! Veseli nas, da ti je bolje. Mi imamo tukaj kar vihar,« je čez čas razburjeno pozdravil nadrejenega ravnatelj.

Tedaj je besedo znova povzel Štefan:

»Tovarišice in tovariši, o viharju mi je povedal Tone, ko je šel po Andreja. Poslal sem ga domov. Videl sem, da je odšel tudi Kari. Tako se to ne dela! Če zvejo o vsem nadrejeni, smo pečeni. Naročam, da o vsem molčimo. Današnjega sestanka ni bilo, ker ni bilo sprejetega nobenega sklepa. In tudi zapisnika o tem ne bo. Ali bi morda kdo želel, da se današnji zapis dogajanj pošlje naprej,« se je sedaj grozeče obrnil Štefan k ravnatelju.

»Da, prav imaš, tovariš sekretar. Kaj torej predlagaš,« je poparjeno vprašal sedaj ravnatelj.

»Kot sem rekel. Da gremo vsi domov!«

Elita tega kraja je molče vstala in nemalo kateri obraz je skrivoma opazoval dogajanje med Štefanom in Milanom, a kaj razločnega ni bilo mogoče opaziti. Nekaj jih je menilo, da bi se dobili kot ponavadi v bližnji gostilni, a večini se je zdelo, da bi tudi to dejanje sedaj bilo prenevarno, zato so kmalu izginili v večerni mrak.

V učiteljskem bloku so se že odpravljali spat. Večinoma mlade družine so imele pred spanjem največ opravka z otroki. Čeprav so bili že po celodnevem tekanju in igranju na igrišču in okoli stavbe utrujeni in sitni, so jih matere le stežka pripravile do zgodnjega odhoda na počitek. Izza več vrat se je na hodnik slišal njihov jok in povzdignjeni glasovi staršev so naznanjali, da bo res treba k počitku.

A pri Andreju, ki je živel v skromni garsonjeri, ni bilo tako. Večere je večinoma preživel sam, morda poslušal radio, ali bral knjigo. Mnogokrat se je pripravljala tudi za šolo, največ časa pa mu je vzelo popravljane domačih nalog. Nekajkrat je pri njem prespala tudi Sonja, vendar je hotela, da bi bilo teh obiskov čim manj, saj sta oba vedela, da imajo vsa vrata in stene v bloku oči in ušesa. Andrej je to razumevajoče sprejemal, čeprav ji je predlagal, da bi se na primer preselil k njej, ali pa ona k njemu. Sonja je na vse načine oboje odklanjala. Njen izgovor so bili njeni bolni in oskrbe potrebni starši. Čeprav ji je dopovedoval, da bosta za njih skupno lažje skrbela, je njegovo pomoč zmeraj odločno zavrnila. Največkrat je pomislil, da je preveč ponosna, da bi svojo nesrečo prevalila vsaj deloma na njegova ramena,

a vseeno se mu je večkrat zdelo, da mora biti posredi še neki tehten razlog. Nekajkrat je pomislil, da ga nima rada, ali da ima kakega drugega fanta, a je oboje takoj, ko sta mu prišli ti dve stvari na misel, takoj zavrnil.

Toda ta večer pri njem ni bilo Sonje, čeprav sta se dogovorila, da bo takoj, ko bo v šoli sestanek končan, prišla. Je pa bil pri njem Tone. Tone je bil njegov šolski kolega, pa tudi sicer se je z njim v kolektivu najbolj razumel. Andreja ni motilo, da je tudi on, tako kot Sonja, v partiji, ker je bil razumevajoč in večkrat je tudi dal previdno vedeti, da se predvsem s tako imenovano trdo linijo, ki jo zahtevata v njihovi celici ravnatelj in Milan, ne strinja. Andrej je razumel, da je bilo o tem nevarno govoriti, navsezadnje pa nihče ni nikomur videl v dušo. Mnogokrat je iz Tonetovih besed hotel tudi sam razvozlati, ali ni to le prevara, toda kaj bi drugega, če so bili taki časi, ko nihče nikomur ni mogel povsem zaupati.

»Tone, je Sonja bila na sestanku,« je hotel vedeti Andrej, ker se mu je zdelo nenavadno, da še ni prišla, če je že Tone tukaj.

»Bila,« je mencaje odgovoril Tone, »a je sestanek zapustila. Jaz sem bil poslan k tebi, da bi te povabil na sestanek. Sicer je pa zgodba dolga in tudi sicer sem povedal že preveč.«

»Tone, nekaj ni v redu. Sestanek me sicer ne zanima, zanima me pa, kaj je bilo s Sonjo,« je sedaj na Toneta pritisnil Andrej.

»Veš, Andrej, več ti res ne smem povedati. Mislil sem, da se bova pogovarjala kaj drugega ... o šoli, ali morda o nogometu, ker pa vidim, da te zanima le Sonja, je najbolje, da grem.«

Vstal je, a ga je Andrej potegnil za rokav in zahtevajoče dejal:

»Samo o Sonji povej, drugo me ne zanima!«

Tone se je s kretnjo otresel prijema in že odprl vrata, ko ga je Andrej znova potegnil nazaj:

»Povej, kaj je bilo s Sonjo!«

Tone je zdaj Andreja odločno odrinil, stopil na hodnik in skoraj zbežal po stopnicah navzdol. Potem se je ozrl in kratko sporočil strmečemu Andreju:

»Vprašaj njo. A vedi, da ni sama kriva!«

Zdaj je bil prepričan, da Sonja nekaj skriva. Obstal je sredi sobice in začel premišljevat, kaj mu je storiti.

»Grem! Najbolje bo, da jo grem vprašat. Enkrat je skrivnost treba razčistiti,« je hipoma sklenil, se oblekel in se napotil na konec vasi.

Skromna hišica, v kateri še ni nikdar bil, je bila v temi. Nekaj časa je prisluškoval šumom, a ker ni bilo slišati nobenega določnega zvoka, je pritisnil na kljuko vhodnih vrat. Počasi je odprl in stopil v temo. Iz na pol priprtih vrat na levi se je slišalo glasno smrčanje, skozi odprtino kuhinjskih vrat pa je prihajala migetajoča rdečkasta svetloba. Pogledal je v notranjost prostora in hitro ugotovil, da je to kuhinja. Svetloba, ki je prihajala iz luknjic na vratcih štedilnika, je metala po prostoru čudne svetleče lise in osvetljevala obraz ženske, ki je nepremično, z glavo v dlaneh, sedela za mizo. Hitro je ugotovil, da je Sonja. Tiho je vstopil in takoj zaznal, da joka. Rahlo je zakašljal in prestrašeno bitje se je ozrlo proti prišleku:

»Andrej,« je skoraj jecljaje zašepetala.

»Sonja, nekaj je z nama narobe. Zato sem prišel,« je potihoma odvrnil Andrej.

Sonja je sedaj hlipaje zajokala. Dvignil jo je izza mize in stisnil k sebi. Telo ji je drgetalo in se privijalo k ljubemu. Zmeraj jo je razumel, čeprav ni bil ravno navdušen nad tem, da se družijo z ljudmi na oblasti, predvsem pa se mu ni zdelo prav, da so ti ljudje zelo dvomljivega slovesa. Krožile so različne zaupne govorice, a nihče ni mogel zagotovo vedeti, kaj je res in kaj ne, predvsem pa so se vsi temu rajši izognili. Psihoza nezaupanja med ljudmi je bila ukoreninjena v podzavesti, njihov nagon pa je nenehno opozarjal na preteče nevarnosti, ki lahko priletijo o koder koli.

»Sonja, poskušaj se najprej umiriti. Veš, da te imam neizmerno rad in vedi, da ti bom poskušal pomagati,« jo je miril Andrej. Toda Sonja je kar naprej drgetala. Vedela je, da je ujeta v peklenski stroj, ki ga poseblja ravnatelj, s katerim formalno pravzaprav sploh nima nobene povezave.

»Toda on je oblast. Za službo me je izkoristil na najbolj podel način. In jaz sem se mu vdala,« je drgetaje nerazumljivo mrmrala. Andrej jo je stiskal k sebi, a nejasno mrmranje na njegovih prsih mu je dalo jasno vedeti, da je njegova ljubezen v hudi stiski.

»Draga moja, povej, kaj te muči. Vidim, da hudo trpiš. Rad bi ti pomagal,« ji je sedaj odločno stisnil obraz med dlani. Pikice poplesavajoče svetlobe so se zlovešče igrale na njenem mokrem obrazu in prestrašene oči so iskale pomoč.

»Vem, da bi mi rad pomagal, a žal to ni mogoče. Tudi sam ves čas vidiš, da ti najhujše, kar naju obremenjuje, skrivam, kajti če bi ti vse, kar naju razdvaja, povedala, potem bi te za vedno izgubila.«

»Sonja,« se ji je sedaj zagledal v oči, »nočem te izgubiti. Rad bi bil za vedno s tabo. Rad bi se s tabo poročil. In ustvaril družino. Karkoli je vmes, mi, prosim, povej. Moja ljubezen do tebe bo vse težave premagala.«

»Tudi jaz bi si vse to želela, a žal so to le lepe želje,« je sedaj glasno zahlipala in se znova privila k njegovim prsim.

»Sonja, prosim, povej mi,« je sedaj skoraj ukazovalno dejal Andrej. »Karkoli je, povej mi. Slutim, da je v povezavi s službo in partijo. Karkoli je, vem da nisi ti kriva. Toliko te poznam.«

»Vem, da je z nama konec, zato ti bom povedala,« je znova glasno zahlipala. »A vedi, da te bom imela zmeraj rada!«

Tresoče besede so sedaj začele razkrivati vso njeno zgodbo z ravnateljem in službo, in tudi potek današnjega sestanka. Andrej jo je nepremično poslušal in pred njim so se hude zgodbe risale kot težka mora. Ni vedel, če naj odide, preden bo Sonja zgodbo pripeljala do konca ali se pa naj premaga in skuša stvar v miru premisliti. Težke besede so udarjale na njegove prsi kot da bi ga kdo obmetaval s kamenjem, a ni imel toliko moči, da bi jo odrinil in odšel. Sonja je pravkar končala, in ko je obupno zavzdihnila, da bi zajela pojemajočo sapo, se je iz sosednjega prostora zaslišal ženski glas:

»Sonja, pomagaj!«

»Da, mati. Takoj pridem! No, Andrej, upam, da lepi spomini na najine skupne trenutke ne bodo nikoli zbledeli,« je skoraj pogumno, kot da bi se pravkar znebila težkega bremena, dejala in odšla v sosednji prostor.

Andrej je stopil k oknu in pogledal v temno noč. Temne sence dreves, ki so kot mrličji ležale po travniku, so le poudarjale strašljivost te noči. Njegova iskrenost do ljubljene bitja je sedaj dobila nove razsežnosti. Sonjina pripoved mu je misli povsem razdvojila. Bil je prizadet, hkrati pa mu je bilo jasno, da je le iskala rešitev za svoje starše. Vedel je, da bodo prizori, ki si jih je naslikal ob njenem pripovedovanju ta večer, za vedno ostali v njegovi podzavesti.

»Če odidem, sem jo za vedno izgubil. In ona se bo najbrž strla. Toda bila je pogumna, ko se je uprla temu pošastnemu stroju. Tega si ne upa vsak storiti. Sedaj je prišla na seznam sovražnikov. Tam imajo zapisano najbrž tudi mene. Začenjajo se težki časi. Za oba. Težji kot so bili do sedaj. Toda to agonijo z ravnateljem je enkrat morala končati. Ne gre za to, da ji ne bi odpustil, a te slike, ki bodo ostale, predvsem če bova ...« je glasno mrmral, tako stoječ ob oknu in gledal v temo, ko je na ramenu začutil rahel dotik.

»Andrej, dovoli, da te še zadnjič poljubim ... preden ...«

Misli ni mogla dokončati, kajti znova je planila v silovit jok. Andrej se je sunkovito obrnil in jo stisnil k sebi. Objeta v vročem poljubu sta obmirovala, čez čas pa jo je Andrej odrinil od sebe, ji stisnil lice med svoje dlani in skozi solze zajeceljal:

» Sonja, ti nisi kriva! Občudujem tvoj pogum. Morda pa pride kdaj čas za maščevanje. Prosim te, poroči se z mano. Vem, da nama bo težko, a sedaj sva se oba rešila težkega bremena. Potem se bom preselil k tebi. Oba bova lažje s tvojimi starši. Jaz s tem ne bi smel problema, kajti sestra me bo razumela. Morda ne bo nad tem navdušen njen mož, morda tudi ne starša, a oni so daleč od tu.«

»Andrej, neizmerno sem ti hvaležna. Bog naj naju čuva,« je znova glasno zaihtela in se tesno privila k njemu.

- 4 -

Vaška gostilna je bila polna. Ob tem večernem času, ko so večinoma ljudje že opravili večerna dela in so gospodinje začele pripravljati večerjo, si je marsikomu zahotelo olajšati dušo za šankom ali se pa morda s kom pomeniti. Večinoma so se vsi dobro poznali in le redko kdo je zašel v to zakajeno in zamazano vaško gnezdo. Predvsem pa se je znalo le tukaj kaj zgoditi ali morda zvedeti kaj novega. Za mizami je že po navadi od zgodnjega popoldneva sedelo nekaj starejših moških, ki so čakali, da jim bo kdo naročil kakšen brizganec, sicer je pa bilo središče dogajanja zmeraj za šankom. Stara natakarica, lastnica gostilne, je monotono točila in stregla, pomagala pa ji je hči, ki se kljub zrelem letom še ni poročila, čeprav je imela zagotovo za to dovolj priložnosti. Njena mati je bila že vrsto let vdova, in tudi o njej so ljudje vedeli povedati precej, a predvsem to, da zna zelo dobro poslušati.

Največkrat, ko so se v gostilno odprla vrata in je vstopil kdo od rednih gostov, se zanj prisotni niso veliko zmenili. Le pogledali so ga, morda pozdravili, ali je pa znala zleteti kakšna pikra na njegov račun. A ta večer je bilo povsem drugače, kajti v gostilno je vstopil Štefan. Čeprav je bil reden, tako rekoč vsakdanji gost, je sedaj gostilna v hipu obmolnila. A ker je vsak vedel, da se s svojim neodgovornim vedenjem ne sme izdati, so vsi instinktivno odreagirali tako, kot so menili, da bo za njih najmanj nevarno, kajti vsak je vedel, kakšno moč ima Štefan.

»Zdravo, tovariš Štefan,« ga je po kratkem premolku pozdravilo nekaj ljudi, medtem ko so se drugi, takoj ko so videli vstopiti novega gosta, obrnili stran in nekaterim je na licih zaigral pritajen nasmeh privoščljivosti.

»Zdravo! Jolanka, vsem pijačo na moj račun,« je zapovedal proti šanku Štefan in se priključil ljudem ob njem.

Gostilniško dogajanje se je po kratkem postanku in po popiti novi rundi, ki jo je naročil Štefan, veselo nadaljevalo, in ker je že marsikomu pijača stopila v glavo, so nova naročila še kar naprej deževala.

Štefan, ki je skušal ostati povsem trezen, je kljub bolj ali manj navadnim pogovorom s sosedi pri šanku nenehno obračal glavo naokoli. Pogled se mu je zaustavljajal na neobritih, zanemarjenih in zapitih obrazih, a z njih se ni dalo razbrati kaj bolj določnega.

»Kašna beda! Kakšni obrazi!« je bral z njih, ko je skušal ugotoviti, kaj vedo o zgodbi z Milanom in Sidiko. Čeprav je skušal misli usmerjati k pogovorom, ga je prizor o bežečem Milanu s hlačami v rokah neprestano glodal kot črv in komaj je zadrževal jezo in nervozo.

»Kaj vedo? Ali vedo?« se je spraševal, ko je nazdravljajal številnim prijateljem.

»Prijateljem! Le kdo so ti prijatelji? In zakaj? Poniglavci! Le zato so prijatelji, ker se dobro zavedajo, da sem tukaj oblast jaz,« je sedaj, čeprav je to nekje v njem bilo skrito že ves čas, a je šele sedaj, ob dogodku z Milanom, dobilo jasne oblike.

»Moram biti močan. Predvsem neprizanesljiv do nikogar. Sicer bom odvržen na rob ali še kaj hujšega. Ravnatelj komaj čaka na moj stol, pa Milan ... Ta gnida bo sedaj, če ljudje izvedo to zgodbo, imel še dodatni argument moči. Ali pa je to le del njegove taktike, kako prilesti više?! Ljudje bodo šepetali: Milan si je pa res veliko upal, ko je nategnil sekretarjevo ženo. In če zvedo na komiteju? Tam bodo zgodbo vzeli kot mojo slabost. Poznam jih, saj so iz

istega blata kot jaz,« je razpredal misli Štefan, medtem ko se je pogovarjal sedaj z enim, pa zopet z drugim. Čeprav tudi s pogovorov ni bilo mogoče nič bolj določnega ugotoviti, je vseeno slutil, da ljudje nekaj vedo, kajti njihovi pogledi so bili nemirni, in v zraku je bilo čutiti nejasno napetost.

Tedaj se je na drugi strani šanka oglasila pijansko razglašena pesem. Nekateri so skupini že precej okajenih mlajših moških pritegnili, a je petje kmalu zamrlo, kajti nekdo je znova nazdravil svoji skupini. Petje se je znova začelo, a pevci so sedaj še hitreje omagali. Tedaj pa je eden dejal:

»Kaj danes Milana ni? Brez njega nam pesem ravno ne gre dobro, kajne fantje?«

Gostilna je v trenutku utihnila in Štefanu je sedaj postalo jasno, da nekaj vedo. Morda ne vse, a vedo.

»Je bilo to namerno ali pa le v trenutku pijanosti? Kako naj odreagiram,« se je v naslednjem delčku sekunde moral odločiti. Čeprav mu je njegov instinkt v zelo kočljivih situacijah že večkrat rešil kožo in mu v nenehnih zakulisnih bojih za oblast, o katerih ljudje niso niti slutili, zmeraj znal pokazati pravo rešitev, se je sedaj znašel v zelo kočljivi, njemu nevarni situaciji.

»Ne morem ostati tiho kot da nisem ničesar slišal, kajti slišali so vsi. Ne morem nastopiti grobo in barabo prijeti za ovratnik, kajti s tem bi se izdal, pa tudi tema ga ne more vzeti, vsaj za sedaj še ne. Morda pa ni za tem nič drugega kot je povedal, saj je Milan res dober pesmar in je potem, ko je vsem že pijača dodobra stopila v glavo, večkrat z njimi pel,« so se mu v tem hipnem času zvrstile različne variante. Toda tisti »...kajne, fantje?« mu je znova pognal kri v glavo, a za nadaljnja razmišljanja ni bilo časa, kajti kot zmeraj v takih situacijah je bilo tudi sedaj potrebno v hipu pravilno odreagirati.

»Da, fantje, res vam Milan manjka, kajti pesem vam je že dvakrat pobegnila,« je ob vsem poskušal biti duhovit.

Gostilna je najprej obnemela, a že v naslednjem hipu so vsi spoznali, da se je treba na oblastno duhovitost primerno odzvati, zato se je po gostilni takoj razlegel glasen krohot. Nato se je še izza mize pri steni oglasil star trgovec:

»Da, Ludvik, prav si povedal. Milan vam manjka. Vidim, da ga pogrešaš, kajti pesem vam brez njega res ne gre dobro.«

Zdaj je bil Štefan v še večjih dvomih. Hotel si je dopovedati, da ga že daje neke vrste preganjavica, a v ozadju mu je vseeno nekaj dopovedovalo, da se mu naskrivaj posmehuje cela gostilna, zato mu ni preostalo nič drugega, da odide, kajti vse, kar zna še slediti, bo stvar še bolj poslabšalo.

»Jolanka, daj, natoči še eno rundo vsem,« je skušal preusmeriti pozornost drugam. Plačal je in po kratkem pozdravu dejal:

»Dovolj je bilo za danes, sicer me moja Niva ne pripelje varno domov,« se je skušal narediti pijanega in ne da bi še kaj dejal, hitro odšel.

Gostilna je gledala za njim, a čeprav je na nekaterih obrazih bilo videti sledi privoščljivega nasmeha, se ni upal nihče izpostaviti, kajti ni bilo mogoče vedeti, pred kom je kdo varen in pred kom ne. Ludvik, ki je bil že kar lepo nadelan, se je tedaj nagnil k svojemu sosedu in mu na uho potihno zašepetal:

»Če bo Milan še velikokrat nategnil Sidiko, bomo mi še velikokrat zastonj pili.«

Vsi so obnemeli in se delali, kot da niso slišali, kaj je povedal Ludvik, in sosed, ki mu je Ludvik šepnil ta dovtip na uho, je najprej prebledel, potem pa, ne da bi kaj zinil, hitro izginil iz gostilne. Gostje so hitro ugotovili, da je klima v gostilni postala zelo nevarna, zato so drug za drugim, potem ko so uspeli poravnali zapitek, brez kašnega pozdrava in obotavljanja tiho odšli. Tudi Ludvik je kljub svoji pijanosti hitro uvidel, da je storil napako, zato je tudi on takoj izginil v noč.

»Torej Ludvik! Ta je v gostilni vse zakuhal,« je stresal jezo skozi misli in razmišljal, ali ga naj počaka ali ne.

»Ne! Za to bo še čas. Naj se stvari malo uredijo. Najprej moram razmisliti, kaj narediti z Milanom. In kako s Sidiko. Odslej se bodo najini odnosi povsem spremenili,« je nejasno razmišljal, ko je stopal skozi mrak k svojemu avtomobilu. Naenkrat je spoznal, da začne opazovati sence in nekajkrat se mu je zazdelo, da mu nekdo sledi. Potem zopet, da se je nekje nekaj premaknilo in takrat ga je spreletel po hrbtu neprijeten občutek hladu.

»Kaj se mi sedaj dogaja? A sem se začel bati senc,« se je spraševal in ugotavljal, da občutka strahu, razen ko so se v zakulisju oblastnih preigravanj pletle razne življenjsko nevarne kombinacije, ni bal nikdar ničesar. A politične igre so bile povsem nekaj drugega kot občutki, ki so ga vznemirjali sedaj. Tudi ko je bil sam v gluhem gozdu, in na preži, in je prisluškoval skrivnostnim glasovom živali in njihovim odmevom, ki so se kot valovi večernega piša na morju zgubljali med stebli in drevesnimi krošnjami, se ni bal.

»Tovariš Štefan,« se je izza njegovega avtomobila nenadoma dvignila v rahlo svetlobo gostilniške luči odeta Tonetova glava.

Čeprav ga je Štefan takoj spoznal, bolj po glasu kot po obrazu, ki je tako iznenada pokukal na svetlo, se je neprijetno stresel in obstal, a kot mačka, ki pade z višine in zmeraj pristane na noge, se je takoj znašel in siknil:

»Tone, kaj se greš, sedaj, v tej trdi noči. V gostilni te ni bilo. Kaj je, hitro povej!«
Tone je stopil k njemu:

»Takoj moram govoriti s teboj, tovariš Štefan! Andrej je šel k Sonji. Ta mu je vse povedala ... za ravnatelja.«

»In? Kako je to sprejel Andrej?«

»Ne vem. Če sem prav videl skozi okno, ji je odpustil, toda nisem prepričan, kajti govorila sta zmeraj tiše. Sta se pa objemala.«

»Saj sem vedel, da nisi za nobeno rabo. Moral bi zvedeti najpomembnejše: ali ji je odpustil! Ker to lahko veliko spremeni. Toda ti vsega tega ne razumeš. Zdaj pa izgini!« je odločno siknil Štefan.

Tone je še dejal:

»Toda, tovariš Štefan ...«

»Izgini, sem rekel!«

Tone se je hitro pobral, Štefan je pa že obrnil avto in se odpeljal mimo. Ko je avto bil že v varni razdalji, se je Tone ustavil.

»Sem kot kakšen cucek. Vsi me izrabljajo, jaz pa moram opravljati za njih umazana dela. Štefan me vrti okoli prsta kakor se mu zahoče. In ponižuje me. In nič mu ni dobro, čeprav mu zmeraj prinašam dragocene vesti. Jaz, učitelj, pa tak ... Kar prav se mu je zgodilo ... to z Milanom. Zdaj je veličastna trojica res na bojni nogi. Vsak s svojimi interesi in vzroki. In Andrej je tudi poleg, a s povsem druge plati,« je razmišljal.

A tedaj se mu je nekje v notranjosti porodila uporniška misel:

»Ali moram res požreti vsako Štefanovo žalitev? Ne! Odslej bo drugače. Če se je upala upreti Sonja ... pa Kari ...? Ne, ne bom več njihov pudl. Sam sebi bom dokazal, da sem sposoben narediti veliko dejanje. Le previden moram biti. In dovolj zviti, da bom lahko izkoristil te njihove navzkrižne zamere. Vsaj to me je naučil Štefan! In potem bom jaz ...«

Misli je hitro potisnil v podzavest, pogledal še naokoli, če morda ni kje koga, potem pa vzel pot pod noge in odkorakal proti domu.

Sidika in Mojca sta se tesno objeti stiskali pod odejo in prisluškovali glasovom od zunaj. Nekajkrat se jima je zazdelo, da slišita prihajati avtomobil, a so strah vzbujajoči šumi

kmalu izginili v nočno tišino. Skozi slabo zatesnjeno okno spalnice se je le občasno slišalo oglašanje sove, in lisjakov lajež je v z luno obsijano noč gluho odmeval.

»Mama, bojim se. Misliš, da naju bo ata ustrelil,« je šepetaje prekinila tišino Mojca.

Mama ni takoj odgovorila. Strah in obžalovanje sta se podila po njenih možganih in se prehitevala kot da bi vsak hotel nekje v nejasnih obrisih pridobiti prednost pred drugim.

Gledala je v temačni strop. Zrak v prostoru je zastrašujoče vibriral, in zdelo se ji je, kot da to nedoločno trepetanje sliši kot valovanje ostrega tihega brnenja.

»Ne vem, otrok moj. Že si dovolj stara, da razumeš, kaj se je zgodilo. Če me ustrelji, bo to moja rešitev. A bojim se za tebe. Mislim pa, da ne bo storil nič takega, saj ve, da se bo težko izvil iz krempljev teh povzpetnikov, ki komaj čakajo, da bo kdo naredil kakšno napako. Saj ne, da se ne bi poceni zmazal glede zapora, to ne, kajti za njih ne veljajo pošteni zakoni. Za njih veljajo zakoni močnejšega, bolj zvitega, in največkrat je dovolj ena napaka, pa je že drugi takoj na njegovem stolu. Ne, streljati ne sme, ker bi bila to njegova napaka. Je zelo zvit, zato se tega dobro zaveda. Z mojim grehom pa si je tudi Milan prislužil črno piko. Veš Mojca, sram me je pred tabo. Vem, da bom za svoj greh morala hudo trpeti do konca življenja. Mislim, da me je Milan izrabil in se hoče povzpeti preko mene na njegov položaj,« je šepetala Sidika pod blazino svoji hčeri.

»Mama, tako skrivnostno se še nikoli nisva pogovarjali. Vsega ne razumem, a zdi se mi, da si ti del te skrite igre. Ne vem presoditi, kaj je prav, a ...« je v hipu zastala Mojca, kajti na dvorišču se je zaustavil avto.

»Ata,« je vztrepotala in se stisnila k materi. »Mama, kaj bo sedaj?«

»Ne vem, otrok moj. Sram me je, da imaš takšna starša,« je tiho odgovorila Sidika in prisluskovala glasovom. Vhodna vrata so se sunkovito odprla in v kuhinji je zasvetila luč. Z glasov, ki so prihajali v spalnico, sta razbrali, kako je njun mož in oče odložil na obešalnik obleko in puško in si na mizi razporedil še toplo večerjo.

»Kot skoraj vsako noč,« si je dogajanje v kuhinji slikala Sidika, in napeta situacija je kar trajala in trajala. Naenkrat pa se je iz kuhinje zaslišal strahoviti tresk.

»Vrgel je krožnik,« je drgetaje pomislila in se stisnila k trepetajoči hčerki. Čakala je, kaj bo še letelo, a je v kuhinji kmalu vse utihnilo. Znova je zavladala tišina in nedolgo zatem se je iz dnevne sobe zaslišalo smrčanje. Rahlo olajšanje je tudi prestrašeni bitji v spalnici kmalu zazibalo v nemiren san.

»Kaj je bilo ...;« je naenkrat zakričala Sidika. Skočila je pokonci in ni vedela, kje je, a zdelo se ji je, da je nekaj zažvenketalo. Pritisnila je nočno lučko in se ozrla po prostoru. Ob postelji je ležalo razbito steklo in malo naprej debel kamen. Ko je pogledala proti oknu, ji je bilo takoj jasno, da je kamen priletel od zunaj. Tedaj je pritekkel v spalnico tudi Štefan in takoj doumel, kaj se je zgodilo. Skočil je na hodnik, pograbil puško in se pognal na dvorišče, a nikjer, čeprav je bila noč precej svetla, ni ugledal nič premikajočega. Tudi šumi, katerim je, naslonjen na senčni del zidu, prisluskoval kar nekaj časa, niso razkrili nič nenavadnega. Oči so se mu, vajene nočnega neba, že povsem prilagodile na svetlobo z luno obsijanim dvoriščem in okolico, tako da je videl prav vsak detajl bližnje in tudi oddaljene okolice.

»Kam se je potuhnil? In kdo je? V tej svetlobi bi barabo moral videti! Ali pa se je ugreznil v zemljo,« je jezno razmišljal, kaj mu je sedaj storiti. S pogledom je še enkrat pregledal vso okolico, a kakšnega znaka živega bitja ni bilo nikjer videti. Tedaj se je pa iz spodnjega konca vasi oglasil pasji lajež.

»Aha, to bi lahko bilo,« je zamrmral in skočil v avto ter se bliskovito odpeljal k stanovanjskemu bloku v spodnjem delu vasi. Avto je ugasnil kar na cesti, in ko se v okolici zopet ni nič premaknilo, se je odločil:

»Tu je doma Milan, in tu je zalajal blokovski pes. Moram ugotoviti, če je doma. Ker če ga ni, potem ...«

Pes se je na verigi sedaj začel zaganjati proti njemu, toda kmalu, ko se mu je približal, se mu je začel sukati pod nogami, kajti Štefan je bil v tem bloku redni obiskovalec, in od njega je pes bil deležen marsikatere dobrote.

»Priden, Lero,« je pobožal psa in se po stopnicah tiho povzpел v drugo nadstropje. Napel je ušesa in ko je stopniščna luč treskoma ugasnila, je stopil k Milanovim vratom. Gluho temo je napolnjevalo le brnenje električnih števecov, čez čas pa je izza Milanovih vrat zaslišal oddaljeni glas njegove žene:

»Milan, kam greš?«

»Tiho bodi!« je Štefan zaslišal še bližajoči se sikajoči odgovor, a niti sekunde mu več ni preostalo, zato je zletel po stopnicah na prosto. V ozadju je zaznal, kako so se prižgale luči na hodniku, toda že je bil v svojem avtu in oddrvel proti koncu vasi. Zunaj vasi se je zaustavil in skoraj razočaran ugotovil:

»Milan ni mogel biti! Toda kdo je vrgel ta kamen? In s kakšnim namenom?«

Instinktivno je hotel prijeti za risanico, ki mu je zmeraj bila pri roki, prislonjena k prednjemu sedežu, a je prijel v prazno. Pogledal je na zadnji sedež, kjer je ležala le šibrovka, ki jo pograbil maloprej s klina na hodniku, toda risanice tudi tam ni bilo. Še enkrat je preletel ves notranji prostor avtomobila, a risanice ni bilo nikjer.

»To je torej to! A kdo bi le to upal storiti?«

Začel je razglablјati in pred njim so se vrstili obrazi možnih nočnih obiskovalcev njegovega doma, toda ni se mogel opredeliti, kdo bi bil verjeten storilec takega dejanja. Predvsem pa ga je mučilo to, da si je nekdo sploh upal kaj takega narediti, kajti do sedaj je bil prepričan, da se ga vsi bojijo in se ga najrajši ognejo, če je le mogoče. Ta strah pred oblastjo je bil njegov glavni adut že desetletje in več, sedaj pa je naenkrat spoznal, da v to ne more biti več povsem prepričan.

Občutek nemoči ga je potisnil globlje na sedež in nekje v ozadju je začutil strah.

»To je naša taktika. Torej mora biti nekdo od naših. Najprej opozorilo, potem zastraševanje ...,« je razglablјal, ko je še zmeraj ne povsem prepričan zrl v medlo osvetljen prednji sedež, kjer bi morala biti njegova risanica.

»Pa ne samo zastraševanje. Tudi puško ima,« je šele sedaj spoznal, da je zadeva lahko sila nevarna. Izstopil je iz avtomobila in začel pretresati notranjost, in kmalu je ugotovil, da so manjkali tudi naboji.

»Koliko sem jih sploh imel s seboj? Najmanj deset jih je bilo,« je ugotavlјal in začela se ga je lotevati groza. Instinktivno je pogledal naokoli, a vse je bilo mirno. Nočna pokrajina, ki mu je bila zmeraj tako vsakdanja, mu je naenkrat postala nekam nenavadna, celo neznana. Pogled mu je potoval med redkimi drevesi, ki so rasle na mejah terasastih njiv, njihove sence pa so se skrivenčeno nagibale navkreber in dajale strašljiv videz.

»Grem,« si je dejal in segel na zadnji sedež po puško. Ko jo je prislonil k prednjemu sedežu, kjer je do sedaj zmeraj bila risanica, se je malo pomiril in obrnil proti domu. Na dvorišču je skrbno je zaklenil avto, čeprav do sedaj tega nikoli ni storil, in s puško v roki hotel stopiti skozi vhodna vrata, ko je z drugega konca odjeknil strel.

»Moja risanica!« se je ustavil, kot da bi ga prikovalo na tla. Že je hotel skočiti v avto, da bi sledil strelu, a ga je nekaj v naslednjem trenutku potegnilo nazaj. Zdaj je zares začutil strah. Brez oklevanja je odprl domača vrata in jih za seboj zaklenil. Oblečen je legel na kavč. Hotel se je zbrati in v miru premisliti, kaj mu je storiti, a burni dogodki tega večera so se mu nepovezano ponavljali in ga begali tako dolgo, dokler ga ni premagal spanec.

Pouka je bilo za tisti dan konec. V razred je vstopila čistilka in presenečeno obstala, kajti ni se nadejala, da je tam še Andrej.

»Oprostite, tovariš Andrej, nisem vedela, da ste še na šoli. Če bi vedela, ...«
»Nič hudega. Saj me ne motite. Le za pouk še nekaj pripravljam,« je prijazno odgovoril Andrej.

»Pa ... tovariš ravnatelj je rekel, da naj takoj pridete k njemu v pisarno,« je še dodala in znova zaprla vrata za seboj.

Andrej je pogledal za njo in takoj ugotovil, da jo je pravzaprav sem poslal ravnatelj.

»Torej mi sledi. To bi pričakoval ... na vse,« si je zamrmral, hitro pospravil še neopravljeno delo in odhitel k ravnatelju.

»Sedi, Andrej,« je hladno naročil ravnatelj in pokazal na stol nasproti njemu.

Nekaj časa je bilo vse tiho. Andrej je opazoval ravnatelja in hotel razbrati, kaj ima za bregom, ta pa je le mirno sedel in gledal v papirje na mizi. Mučno tišino so le motili zvoki čistilk, ki so predstavljale stole v jedilnici. Vedel je, da bo po tem dramatičnem uvodu kmalu prišlo na dan, kaj hoče od njega, čeprav je vedel, kje so vzroki za ta nenavaden poziv.

»Danes ob štirih vaju s Sonjo hočem videti v zbornici. Brez izgovorov. Zdaj lahko greš,« je tiho, s prizvokom grožnje, zapovedal ravnatelj in nato pogledal mimo njega proti vratom.

Andrej je presenečeno za trenutek obsedel, nato pa, ne da bi se dalo slutiti, da v njem vre, uslužno odgovoril:

»Da, tovariš ravnatelj. Za kaj pa gre?«

Ker ni dobil odgovora, je takoj doumel, da se mora pobrati. Komaj je skrival bes, vendar ni z ničemer hotel izdati svojih občutkov.

»Nekaj moram pojedsti. Pa k Sonji še moram: Popoldne sva hotela pri njej posaditi krompir ... ko je tako lepo vreme. Sedaj pa tole,« je momljal, ko si je tlačil v usta že dva dni star kruh in salamo.

Nekaj minut pred četrto sta s Sonjo vstopila v zbornico. Dolga zelena miza je popoldansko rdečo svetlobo neprijetno odbijala in v Andreju takoj vzbudila nelagodje neskladja zelene in ognjerdeče barve.

»Zeleno in rdeče. Kakšno nasprotje. In zavito v meglo kolobarjev cigaretne dima,« mu je misel begal neprijazen ambient in mu dal slutiti prihajajoče težave, ko je avtomatsko pozdravil že tam v vrsti sedeče štiri znane postave.

»Sedita na drugo stran, nasproti nam,« je takoj ukazal ravnatelj.

Po listanju po beležki in nerodnem presedanju še drugih treh se je ravnatelj, ne da bi dvignil pogled proti prišlekoma, strmeč v svojo beležko, znova oglasil:

»Naša socialistična domovina potrebuje trdne in zanesljive ljudi. Vsak člen naše družbe mora stremeti za tem, da po najboljših močeh in brez oklevanja prispeva k svetlemu cilju. Posebej še učitelji, ki so avantgarda naše revolucije in so nosilci razvoja naše družbe, posebej na vasi. Da ne ponavljam, kakšno vlogo nosijo pri pravilni vzgoji naše mladine. Učitelji morajo zmeraj stati v prvih vrstah ...« je monotono govoril že stokrat slišane fraze ravnatelj.

Andrej je med njegovim monologom skušal razbrati, kaj se skriva za vso to predstavo. Skriva je pogledoval proti Sonji, ki je le zrla predse, ne da bi se na njenem obrazu izrisal kakršen koli izraz, in spotoma opazil, kako oni trije budno stremijo proti njima.

»Testirajo učinek ravnateljevega govora,« je pomislil, ko je začel razmišljati o tem, kako se bo najbolje odzvati na te splošno znane floskule, kajti vedel je, da bistvo šele pride na vrsto.

Po kar dolgem ravnateljevem govoru se je sedaj oglasil Štefan. Tudi on je dolgovezil iste stvari, čeprav njegov govor ni bil tako prefinjen, a po dolžini ni prav nič zaostajal za ravnateljevim. Z nekaj krajšima nastopoma sta potem po vrsti sledila še Milan in Tone. Pri Tonetu je opazil, da se mu tresejo besede in kar nekaj krat je vmes zakašljal. Ni mogel skriti, da mu je nerodno in videlo se je, da bi ta zatohli prostor najraje zapustil.

»Siromak! Kaj vse terjaja revolucija od človeka. Toda dober scenarij zaslišanja so naredili. In po hierarhični lestvici je šlo. Najprej uvod ravnatelja, potem pa po vrsti, kot so razdeljene njihove funkcije,« je analiziral že uro trajajoče govorance domače oblastne smetane in niti ni opazil, da je po Tonetovem zaključku naenkrat v prostoru znova nastala tišina. Dvignil je pogled in ugotovil, da zdaj vsi štirje govorniki zrejo v njega. Zdrznil se je in pogledal proti Sonji, toda njen obraz je še naprej ostajal trd kot kamen. To mu je dalo dovolj poguma, da je vprašal:

»In kaj hočete od mene?«

Njegovo vprašanje je v zbornico padlo kot bomba. Vsi so se vznemirili in njihova nerodno premikajoča se telesa so govorila, da jim je ves scenarij porušen.

»A, kaj hočemo? Nič! Le tebi želimo dobro - če si le hotel razumeti,« je potem, ko so se obrazi znova postavili v prejšnje poze, nervozno spregovoril ravnatelj. »In seveda Sonji, kajne Sonja,« je še dodal in se pri tem groteskno spačil. Toda Sonja, ki je sedaj strmela mimo vseh v vrata, se ni odzvala niti z gibom.

»Andrej, ti si dober učitelj, le mladostna trma ti še nagaja. Naša partija takšne ljudi potrebuje. Kdor je pa proti njej ...«

»Tovariš ravnatelj, pustite naju pri miru. Jaz nisem v partiji. Zakaj sploh moram biti tukaj in vas poslušati? Tudi Sonja vam je vašo knjižico vrgla pod noge. Tovariš ravnatelj, glede Sonje ...«

»Tiho, Andrej! Zdaj si pa šel čez rob,« je sedaj zarohnel ravnatelj. »Še eno priložnost ti damo in bomo pozabili vse, kar je bilo. Glej, s Sonjo imata lepo priložnost in neumno bi bilo, da bi tako mladim ljudem kot sta vidva življenje ugasnilo nekje v kakšni luknji. A izpolniti bosta morala dvoje. Vesta, da se začnejo zbirati po vaseh posojila za avtocesto in vidva bosta šla v Veliki dol. Treba bo iti od hiše do hiše in vsak mora odstopiti pričakovano vsoto v denarju ali kako drugače. Se bosta že znašla. Najbrž ne bo nihče tako neumen, da ne bi dal, kajti vsak ve, da ga potem čakajo različne neprijetnosti. Če pa koga le ne bosta mogla prepričati, ga posebej zapišita. Vse. Kaj je kdo rekel in kako je rekel! In drugo. Pričakujemo, da bosta kmalu oba trdna člena naše neomajne partije, ki gradi lepšo priložnost. Saj vama s Sonjo ne bo dolgčas, kajne Sonja?«

»Poslušaj, ravnatelj,« je sedaj skočila s stola Sonja in siknila proti njemu. »Veš, da vsi vse vemo. O naju. Tudi Andrej vse ve. Morda že tudi tvoja žena kaj ve. Če naju boš tako izsiljeval, bo zares vse zvedela. Ne greva pobirat in pika. Odslej naju pusti pri miru. Tudi za tebe bo tako najbolje,« je treskoma odrinila stol, prijela Andreja za roko in ga potegnila za seboj.

Kar stekla sta na šolsko dvorišču in se za vogalom stavbe ustavila.

»Kam, Andrej,« zahlipala Sonja in pogledovala naokoli kot da bi jo nekdo preganjal.

»K meni!«

Zaklenila sta vrata stanovanja in si padla v objem. Hlipanje prestrašenih teles kar ni moglo ponehati. Čez čas pa se je oglasil Andrej:

»Sonja, ti si tako pogumna!«

»Hm, Andrej, kaj bova odslej? Naju bodo pustili pri miru?«

»Ne vem, Sonja. Čas bo pokazal svoje. Zdaj vem, da nekaj moram tudi jaz narediti. Za naju. Tudi za te barabe se najde šiba. Kot za vsako rit.«

Sonja ga je sedaj prijela za roki in se mu vprašujoče zazrla v obraz. Prestrašene oči njenega ljubega so ji govorile, da se nekje v njem, tam v globini, skriva neizmerni pogum. Opazila je, da mu je rosno čelo je bilo rahlo nagubano in tanke ustnice so izžarevale toplino. Mišice na licih so se mu poigravale kot strune in izžarevale silno napetost.

»Kako je lep! Kako ga imam rada,« je pomislila in ga znova objela.

»Sonja, predvsem morava biti previdna. In pogumna. Kot si bila doslej ti. Tudi oni so ranljivi. In med seboj se grizejo kot psi. Morda bi lahko kdaj to izkoristila? Žal več ne bova

mogla biti več nikdar mirna. A kaj moreš. Morda pa bodo prišli kdaj tudi za naju bolj pravični časi.«

Tako turobnega večera še nista doživela. Težke misli so se jima podile po glavi in povzročale viharje in skrbi. Strmela sta predse in se spraševala, kaj jima je storiti. Sonce je zahajalo in v sobici se je delal mrak. Tedaj je tiho spregovorila Sonja:

»Andrej, nekaj morava storiti, sicer naju zmeljejo. Razmišljala sem, ampak moraš se z mojim predlogom resnično strinjati.«

»Povej, Sonja!«

»Razmišljala sem, da bi vse, to z mano in ravnateljem, povedala njegovi ženi.«

Andrej se je zastrmel v njene oči. V pozni svetlobi so se ji otožno bleščale. V njih se je igralo tisočero čustev, predvsem pa so mu govorile, da se je odločila svojo sramoto postaviti pred ogledalo njegove žene.

»Ubogo bitje. Res je pogumna. Čutim, da bolj kot sebe poskuša reševati mene, četudi se poniža do tal,« je razmišljal, medtem ko je skušal urediti novo situacijo in se spraševal, kaj naj ji odgovori. Zamisel se mu je zdela nora, a čutil je, da je to morda njuna rešitev.

»Da, Sonja, mislim, da je to najbolje, kar lahko po vsem teh težavah še storiva. Počakajva, da se še malo stemni in potem greva. Pridi,« jo je potegnil k sebi in se prilepil na njene ustnice.

Večer se je nagibal v noč, ko sta se približala ravnateljevi hiši. Skozi razsvetljeno okno sta razločno videla ravnateljovo ženo, kako hodi po kuhinji in se občasno skloni.

»Najbrž pripravlja večerjo,« je zašepetal Andrej, »Njega pa ni nikjer videti.«

»Malo počakajva. Bova videla, kaj bo. Morda ga pa sploh ni doma.«

»To bi bilo še bolje. Bo vse lažje šlo.«

Nekaj časa sta še strmela v okno, potem pa razločno videla, kako je sedla za mizo.

»Večerja. Sama je. Greva,« se je v trenutku odločil Andrej.

Pozvonila sta in čez čas so se počasi odprla vrata.

»Dober večer, Andrej. Kaj pa ti pri nas? Oh, oprostita ... tako sta me presenetila. Vstopita,« ju je prijazno povabila ravnateljeva žena v hišo.

»Tovarišica, nekaj bi vama rada povedala,« je začel Andrej. »Tovariša ravnatelja ni doma? Rada bi, da bi tudi on slišal, kaj vam želiva povedati.«

»Ne, ni ga. Pa tudi ne vem, kje je. Nikdar mi ne pove, kje hodi,« ga je vprašujoče pogledala, vendar je v njenem pogledu bilo zaznati, da sluti nekaj pričakovanega.

»V redu. Sonja, zdaj si pa ti na vrsti,« je mirno ukazal Andrej svoji dragi.

Sonja je pripovedovala in gledala v tla, Andrej pa je skrivoma opazoval ravnateljovo ženo. Občasno so ji ustnice trznile, a niti besede ni spregovorila. Le tu in tam se je presedla in globoko zavzdihnila. Sonjina pripoved je trajala in trajala in vmes, ko je povedala kakšno podrobnost o njenem odnosu z ravnateljem, je tudi Andreju postalo zelo nerodno, predvsem pa se je v njem zmeraj zbudil občutek prevaranosti in le s težavo je ostal na videz miren.

»Tako, tovarišica, zdaj veste, zakaj sva prišla. Predvsem ne zaradi vas, ampak zato, da bi sebe nekako zaščitila. Ne vem, če bo to kaj pomagalo, ali tako sva se pač odločila,« je zaključila Sonja svojo dolgo pripoved.

»Da, Sonja, razumem. Pravzaprav pa sem nekaj o tem že slišala. Vem, da si povedala resnico. Zdaj pa izginita,« je nato odločno vstala. Sonja in Andrej sta se nad nepričakovanim nastopom ravnateljeve žene najprej zdrznila, nato pa z olajšanjem zapustila ta neprijetni prostor.

Dogodki so se kar preHITEVALI in v zraku je lebdela nedoločna napetost. To je še posebej čutil tudi Štefan, ki so se mu porazi dogajali kar v zaporedju treh dni.

»Najprej najdem Milana pri ženi, potem gostilna, nato pa še izgine puška. In sedaj še to s Sonjo in Andrejem,« je razmišljal, ko je na pol slečen ležal na kavču in gledal skozi okno v nočni mrak. Z ženo in hčerko še ni spregovoril besede, odkar se je zgodilo tisto z Milanom. Nekajkrat ga je imelo, da bi jo zgrabil za lase in oklofotal do nezavesti, a je vedel, da se potem ne bi mogel zadržati, zato se je zmeraj pravi čas zaustavil, kajti vedel je, da bi to najbrž za seboj pustilo kar nekaj hudih posledic. Zvedela bi vas in posmehi bi se nanj kar lepili, kjerkoli bi se pojavil. Tako obremenjen bi še naprej stežka ostal prvi. Če pa bi šla k zdravniku, bi to zvedeli tudi na centrali in pot do vrha bi bila odprta predvsem za ravnatelja, sam pa bi padel v nemilost. Milan bi postal v njihovih očeh neke vrste junak, njega pa bi znali obtožiti marsičesa, kar bi pomenilo tudi njegov konec. Te metode dela je poznal v dušo.

»Največ bi iz te godlje potegnil ravnatelj!«

Ta misel ga je znova osupnila in zdela se mu je zelo realna, kajti tudi ravnatelj ne bi izbiral poti za dosego svojega cilja. To, da je nekaj dosegel pri Sonji, ga je dvignilo vsaj za stopnico višje, čeprav ga je v zbornici pred vsemi ponižala.

»Najbrž samo čaka, da meni in Milanu spodrsne, potem pa je na konju,« je mrmral predse, ko je preračunaval dogodke, da bi tako uspel najti ugodne rešitve.

»Ta Sonja je res nekaj posebnega,« je ugotavljal pri sebi. »Z Andrejem sta pravi tandem oporečnika. Zdaj, ko je ravnatelj z njo omadeževan, in to pred vsemi, bi se jo morda dalo potegniti v ta vrtinec, proti njemu. Navsezadnje je nad vsemi učitelji, ki bi naj bili moralna hrbtenica družbe in avantgarda naše bodočnosti. In on bi moral stati prvi, najboljši, moral bi biti tako rekoč absolutni moralni vzgled. Ha! Glede Sonje si moram še narediti posebni načrt, a najprej je potrebno, če jo hočem uporabiti sebi v prid, zaščititi pred pregonom, kajti partija njenih izgrediv ne more kar tako tolerirati. Zanj bom moral najti neke olajševalne okoliščine. Tako je pred mano še ena težka preizkušnja. In vse to potegne za sabo tudi Andreja. Tudi njega bo treba obvarovati ... vsaj za sedaj.«

Nekaj časa je miroval in poslušal v temo. Nikjer se ni nič premaknilo. Vedel je, da sta žena in hčerka zaklenjeni v sobi, a to ga ni nič vznemirjalo. Misel na ženo mu je znova pognala kri v možgane.

»Milan! Najraje bi ga ustrelil kot psa. To z mojo ženo je storil iz preračunljivosti. Tudi njega bo treba potegniti na čevelj. A kako? In puška! Zakaj je izginila? In kdo jo je sunil?«

»Da, tako bom naredil,« je po krajšem presledku zrenja v temo skoraj zadovoljen skokoma vstal in se hitro oblekel ter kmalu pozvonil pri Andreju. Ker se vrata niso odprla, je začel prisluškovati, a je hitro ugotovil, da Andreja ni doma.

»Najbrž je pri Sonji,« je ugotavljal, ko je odkorakal po hodniku Andrejevega bloka k svojemu vozilu in zavil na cesto proti Sonjinemu domu.

Andrej je takoj, ko je zaslišal brnenje avtomobila, stopil na prag in ko je v temi jasno razločil, kdo je nočni prišlek, je najprej hotel zapreti vrata, toda že se je oglasil Štefan:

»Andrej, s Sonjo hočem govoriti. In s teboj.«

Andrej, nemalo presenečen nad nočnim, in predvsem tako visokim oblastnim obiskom, se je prestrašeno zdrznil, a se je hitro zbral in tiho odgovoril:

»Izvolite!«

»Prihajam z dobrim namenom,« je začel Štefan, ko so vsi trije posedli okoli mize. »Pravzaprav s predlogom ... glede na stanje, kakršno je sedaj in ne more biti v čast in ne v korist nikomur izmed nas.«

Malo je postal in s pogledi najprej preskakoval z enega na drugega, pa potem po dotrajanih predmetih skromne kuhinje, nato pa se je znova oglasil:

»No, kaj pravita na to? Sta za to, da bi mi trije začeli sodelovati? Zagotavljam vama, da vama ne bo žal.«

Sonja in Andrej sta se ob nejasni ponudbi zdrznila in hipoma zaznala, da pravzaprav Štefan išče predvsem pomoč zase.

»Ne vem, kaj bi naj bila vaša ponudba. In kako naj midva, ki sva itak zaznamovana, lahko pri tem sodelujeva,« je zopet tiho odgovoril Andrej, ko so se mu pred očmi risala razmerja med oblastniki in njihove težave.

»Lahko! A prvi pogoj je, da za ta moj obisk pri vaju in prav tako to, kar vama sedaj ponujam, ne sme vedeti nihče. Vem, da sta pametna, zato bosta razumela, da bi sicer bilo to za oba sila neprijetno.«

Zopet je dvignil oči proti njima, in ko ni zaznal na njunih obrazih nobenega odziva, je nadaljeval:

»Vidim, da sta razumela in da je to do sedaj vse v redu. Najprej Sonja! Prinesel sem ti partijsko knjižico in ti jo vračam. Na sestanke boš še hodila, a tam ti več ne bo nihče povzročal težav. Andrej, tebi ne bo treba vstopiti v partijo in tudi nobenih težav s službo več ne boš imel. Vajina naloga bo le, da bosta zbirala informacije o Milanu in ravnatelju in o njih poročala. Kako bi naj to potekalo, se bomo podrobneje pogovorili pozneje.«

Po razkritju Štefanove ponudbe je nastopila tišina. Andrej in Sonja sta Štefanovo ponudbo povsem razumela.

»Po dogodku z Milanom in Sidiko in po neomajni ravnateljevi želji po oblasti so se Štefanu začele majati tla pod nogami. Zato išče pomoč pri njiju,« sta si hitro povedala s pogledi, nato je pa Andrej odvrnil:

»Tovariš Štefan, tudi jaz bom jasen. Predvsem vsi vemo, da mi vsi, ki smo sedaj v tej skromni kuhinji nepričakovano zbrani za to mizo, potrebujemo pomoč. Vsak po svoje. Vi ste prišli s prošnjo k nama, zato je korektno, da tudi midva postaviva nekaj pogojev. Če se boste z njimi strinjali, potem bodo začeli takoj veljati. Midva bova dogovor spoštovala do podrobnosti. Velja?«

Andrej je vstal in Štefanu ponudil roko. Tudi Štefan je vstal, stisnil Andrejevo roko in zadovoljno odgovoril:

»Velja! Vedel sem, da sta pametna in razumevajoča. Zelo sem zadovoljen, da po dolgem času lahko tako odkrito govorim.«

Znova sta sedla. Trenutke tišine, ki je čakala na nadaljevanje nenavadne kupčije, je izkoristila Sonja in poskušala na hitro analizirati nevsakdanje dogajanje:

»Andrej! Res sem ponosna nanj ... da je tako pogumen. Celo močnejši od tako močne oblastne sile kot je Štefan. Kar ponižal se je pred mojim Andrejem. Res mu gre za nohte. Sicer se ne bi. Poznam jih do potankosti: dokler te rabijo, si dober, potem pa te zavržejo kot obrabljeno cunjjo. Treba bo biti previden ...«

»In kakšni so tvoji pogoji, Andrej,« je tišino znova prekinil Štefan.

»Jih bom kar naštel. Vse, kar se bo dogajalo v zvezi z dosedanjim pogovorom, bo potekalo le v ustni obliki, nikjer nič omenjalo ali zapisovalo v kakršni koli obliki. Tudi ne snemalo z diktafonom ali podobno. Z mojega stanovanja je treba odstraniti prisluškovalno napravo, ker sem na svoj način ugotovil, da me že vsaj tri mesece nadzorujete. Ponudbo, s katero ste prišli k nama, je treba do potankosti spoštovati. In še: Sonji ne bo treba v partijski organizaciji sprejemati nobenih funkcij ali dejavnosti. To je vse.«

»Še ne, Andrej,« se je sedaj vmešala Sonja. »Tovariš Štefan, ravnatelju morate jasno povedati, da me mora odslej pustiti na miru. Sicer ga bom prisiljena ubiti z lastnimi rokami,« je ihtech vstala in se začela silovito tresti.

Andrej jo je stisnil k sebi in hitro se je pomirila.

»Da, tovariš Štefan. To je pa najin prvi pogoj. Za to boste najprej poskrbeli. Kako, pa boste morali sami prav urediti. Velja vse, kar sva naštel? Teh pet pogojev? Sicer sva pripravljena storiti marsikaj,« je našteto podkrepil še z grožnjo Andrej in ostro pogledal proti Štefanu.

»Jasno! Z vsem se strinjam. Zdaj smo vsi v enem piskru. Verjamem vama, saj vem, da sta oba poštena. Dajem vama besedo, in ni treba dvomiti, da bi ravnal drugače, kot smo se

dogovorili, čeprav oba vesta, kako naš oblastni stroj deluje. Poskrbel bom, da bosta tudi materialno občutila naš dogovor. Sedaj pa bi vama dal poleg zbiranja splošnih informacij še posebno nalogo. Poskušajta zvedeti, kdo mi je ukradel risanico?»

Sonja in Andrej sta le debelo pogledala, in ker je Štefan ugotovil, da zares ne vesta o tem nič, je zgodbo takoj začel razpletati. Razložil je dogodek z Milanom in Sidiko, pa dogajanje v gostilni tisti večer, in še o kamnu, ki je priletel ponoči skozi okno v njegovo spalnico. Kar trajalo je vse skupaj nekaj časa, in ko je vstal, je še enkrat obema stisnil roko ter odšel. Sonja in Andrej sta obsedela za mizo kot okamenela. Prvi se je oglasil Andrej:

»Zdaj sva sklenila kupčijo s hudičem. Toda nič drugega nama ne preostane. Odslej bova morala hoditi po še bolj tankem ledu.«

Sonja se je nagnila k Andreju in ko ga je hotela tesno objeti, je na vrata zopet potrkalo in v prostor je vstopil Štefan. Zaprl je vrata in po tiho dejal:

»Nekdo mi je preluknjal zračnico. Torej nismo bili povsem sami. Le toliko. Da vesta. Morali bomo biti še bolj previdni,« je še dodal znova za seboj zaprl vrata. Andrej in Sonja sta stekla za njim, vendar sta v medli mesečini videla le še počasi odhajajoči in nenavadno se zibajoči Štefanov avto, ki se je kmalu izgubil za ovinkom. Strmeč tako za njim, je Andrej tiho zamrmral:

»Vidiš, Sonja! Tako, počasi in zibajoče, umirajo pošasti.«

- 8 -

V stranski sobi vaše gostilne, kjer je ena od dveh širokih miz, namenjenih za elitne pojedine manjših skupin, bila obilno založena z izbranimi jedmi. Skozi napol odprta je v točilnico mamljivo dišalo po pečenem mesu in drugih dobrotah, zato je naključne obiskovalce, ki so se ob opoldanskem času ponavadi ustavili na spricerju ali pivu, premagala radovednost, in so skrivoma najprej pokukali v prostor, a so se potem, ko so videli, kdo sedi za mizo, hitro, kot da tega sploh ne bi storili, umaknili nazaj za šank in se predali užitku o svoji pijači.

A razkošje, ki je bilo tam onkraj priprtih vrat na mizi, ni pustilo nikogar ravnodušnega, toda večinoma so se vsi znali obvladati, tako da svojih čustev, sploh pa da bi kdo kaj o tem zinil, niso dali pokazati navzven niti z gibom ali morda trzajem na obrazu. Izjema je bil le Ludvik. Že dokaj okajen se je v kotu naslanjal na šank, in ko je hrup v prostoru malo ponehal, je dvignil svoj špricer in nazdravil trgovcu, ki mu je stal ob šanku najbliže, nato pa ga potegnili za rokav in mu skozi smrdeča usta, ki so kazala le še žalostno črvivo razvalino, zajedljivo dejal:

»Ti, ki si trgovec, si prav tako reven kot jaz.. Pa veš zakaj? Ker ne veš krasti. Ne oblasti, ne ljudem. Zato si prav tako reven kot jaz. Zato tudi nisi pravi trgovec. Ker če bi bil, ne bi bil tako reven kot si. In bi sedaj midva tukaj na šanku imela pred seboj skledo pečenega mesa, kislega zelja, pa kruha in liter vina, ne pa le smrdljivi špricer. In tudi vsi ti razcapani in blatni kmetje, ki so se po napornem delu malo prišli odpočit ob šanku, preden so šli domov pojest kuhan krompir ali zafrigano juho, bi lahko jedli take dobrote kot dišijo iz one luknje. A so reveži v žepu in reveži v glavi. Poniglavi hlapci lastne sence.«

Govorjenje pijanega Ludvika je med gosti takoj povzročilo nemir in glave, strmeč v prazno proti šanku, so najprej onemele, potem so se pa počasi začele obračale proti na pol priprtim vratom, čakajoč na posledice Ludvikovega govorjenja. Ker se v naslednjih trenutkih ni nič zgodilo, so upravičeno sklepali, da gosta za vrati Ludvikovega govorjenja nista slišala, vendar so instinktivno hitro izpili, takoj po vrsti vsi plačali in kot kužki z repom med nogami odtacali iz gostilne.

»He, si videla te upognjene reve,« se je sarkastično režal Ludvik, ki so mu očitno popustile vse zavore. »Sicer pa kaj to govorim tebi, ki se bojiš za to smrdljivo luknjo, v katero

ti reveži vsak dan prinašajo težko priškrabani drobiž. Oni si ne morejo privoščiti pojedin, kot onadva tam za vrati.«

»Ludvik, poberi se iz gostilne, sicer ...«, je zagrozila gostilničarka le še edinemu gostu v točilnici, a ker je bilo sedaj vse tiho, sta gosta v mali sobi morala slišati, kaj se dogaja v točilnici, kajti eden je stopil izza vrat in uperil pištolo v Ludvika:

»Poberi se, ti pijandura, sicer ...!«

Štefan stavka ni dokončal, kajti Ludvik je hitro stresel nekaj aluminijastega drobiža na šank in odhitel proti vratom mrmrajoč:

»Ja, ja, oblast je treba spoštovati, sicer streljajo.«

Zgodba tistega opoldneva se je v gostilni nadaljevala le še v mali sobi.

»Štefan, o dogajanju pri nas boš moral obvestiti centralo, kajti ni dobro, da izvejo o anomalijah, ki smo jim priča v zadnjem času, od drugih, mimo nas,« je dejal ravnatelj takoj, ko se je Štefan vrnil iz točilnice za mizo.

Štefan je najprej nagnil kozarec in kot da bi užival v pijači, počasi meril svojega nasprotnika na drugi strani mize, nato pa tiho dejal:

»Če nisi že ti vse izblebetal. A vеди, če boš rovaril mimo mene, ki sem še zmeraj tebi nadrejen, se ti bo slabo pisalo. Misliš, da ne bodo izvedeli o tebi in Sonji?«

»V teh zadnjih dneh, ko si zvedel, da ti Milan nateguje ženo ...«

Ravnateljeve besede so Štefana v hipu dvignile izza mize. Kot zver se je stegnil čez mizo, da bi zgrabil ravnatelja, a ker je miza bila preširoka, je po tleh odletelo le nekaj jedi in pijače. Ravnatelj, ki je prav tako instinktivno vstal in se prislonil k steni, da bi se ubranil napadalca, je potem, ko je opazil, da se je Štefan hitro zavedel kočljive situacije, na zunaj umirjeno dejal:

»Štefan, izgubljaš živce. To za našo stvar ni dobro. S tem izgubljam o mi vsi.«

V sobo je pokukala gostilničarka in takoj začela pospravljati raztreseno. Ker je Štefan opazil, da je zelo prestrašena, je hotel stvar zakriti rekoč:

»Malo sem bil neroden. Skoraj bi prevrnil mizo.«

Štefanovo opravičilo je izzvenelo v prazno. Prislonjena na steno sta počakala, da je gostilničarka pospravila nered in se mrzlično pripravljala na nov spopad. Oba sta vedela, da se sedaj dogajajo stvari za biti ali ne biti.

»Od tega tukaj je vse odvisno: ne samo moja pozicija na oblasti, temveč tudi lastna eksistenca. Kajti če pridem v nemilost pri višjih, sem oplel; in moja družina z menoj vred,« se mu je skoraj milo storilo ob misli na hčerko, ki bi naj imela lepo bodočnost, brez večjih ovir pri študiju in zaposlitvi, kot se pač spodobi funkcionarjevi hčerki.

»In tudi žena bi si našla drugega, če bom moral ždeti kje v luknji,« se je zgrozil in pomislil na Milana ter glasno zaškripal z zobmi.

Gostilničarka je sobo in mizo hitro uredila in gosta sta znova sedla vsak na svoj stol, pripravljena na nov dvoboj.

»Štefan, najbolje bo, če odstopiš,« je ravnatelj takoj prešel v napad.

Štefan tako direktnega udarca ni pričakoval, a se je hitro znašel in zajedljivo vprašal svojega političnega somišljenika in hkrati prvega nasprotnika:

»In kaj boš ti imel od tega? Na moj stolček tudi ti ne boš mogel sestiti, kajti v centrali že sigurno kaj vedo o tvojem junaštvu s Sonjo. Govorice med rajo to potrjujejo, kajti ušesa so vsepovsod. Pa tudi v teh nekaj dneh, odkar ti je žena pobegnila, kažeš zmeraj bolj neurejeno podobo. Samo poglej se, kako zmečkan si prišel med ljudi. To ne more biti v čast naši partiji. Pa tudi o kraji moje puške najbrž kaj veš, a ne?«

Ravnatelj, v katerem je kar vrelo, je skušal strasti v sebi potisniti na najnižjo raven vznemirjenosti, in ko se dovolj zbral, je udarec vrnil:

»Tvoje prijateljstvo z Andrejem in Sonjo pa je v redu, a ne? Ne bo se vam izšlo, da veš! Pogodbe s sovražnikom so izdajstvo, kot dobro veš. Izdajalce pa ...«

Ravnatelj ni nadaljeval, ampak se je zazrl v nasprotnika iščoč v njegovih potezah učinek svoje grožnje. A Štefan je bil sedaj že povsem zbran. Ugotavljal je, da njegov obrambni sistem še dobro deluje, zato je vrnil udarec z enako mero:

»Poslušaj, pritepenec. Tebe bom verjetno moral ubiti. Posebej se zna to hitro zgoditi, če ju ne boš pustil pri miru. Zato prste od Sonje in Andreja stran! Razumeš! Ti nimaš pojma, kaj je v resnici Andrej,« se je na koncu še zlagal Štefan, da bi svoji grožnji dal še dodatno težo.

Ravnatelja je Štefanova grožnja očitno precej prizemljila, čeprav je slutil, da se je to z Andrejem Štefan zlagal. A grožnja z ubojem mu je vseeno pognala strah v kosti.

»Kajti nikdar se ne ve, kaj ta primitivec lahko stori v nagli jezi. Bolje je zadevo malo umiriti in počakati na nov spopad. Ko bodo okoliščine bolj ugodne za mene,« je premetaval ravnatelj svoje misli, ko se je pripravljaj na odgovor.

»Poslušaj, Štefan! Z grožnjami ne bi smel takole vehementno opletati, kajti to za nobenega od naju ni dobro. S tem oba le lahko izgubiva. In kdo bo iz tega izšel kot zmagovalec? Štefan, seveda! Bi to prenesel,« je na koncu ustrelil ravnatelj še novo puščico proti nasprotniku.

Štefanu je Milanovo ime znova pognalo kri v možgane. Spoznal je, da z grožnjo ni dosegel želenega učinka in da je rezultat še zmeraj neodločen. Zavedal se je, da v naslednjem delčku sekunde mora najti ustrezno nadaljevanje. Zato je z mirnejšim tonom dejal:

»To je res. Predlagam, da najin današnji prepir pozabiva in se preusmeriva na Milana.«

Ravnatelj je sedaj zaslutil, da je v prednosti, vendar tega ni hotel takoj pokazati.

»Milan je moj adut. Z njim je tega puhoglavca najlaže vreči iz ravnotežja. Pa še malo bi ga bilo dobro prestrašiti,« se mu je še porodila nova ideja, zato je mirno vprašal:

»Kaj pa je bilo s puško, ki si jo omenjal prej?«

Štefana vprašanje ni presenetilo, kajti sedaj je bil prepričan, da je tukaj imel vmes prste ravnatelj. Razmišljal je, kako bi mu nastavil mino, da bi se o tem prepričal, zato je navidez mirno odgovoril:

»Ukradli so mi jo iz avta. Veš, da Nive nikdar ne zaklepam. In to kar z domačega dvorišča,« se je zlagal o lokaciji kraje, da bi lažje razbral vedenje o tem, kaj sploh ravnatelj ve o tem.

»Ha, to pa ni dobro. Puško lahko dobi v roke kdorkoli, zato je orožje potrebno skrbno čuvati. Sam dobro veš, kaj se zgodi s tistim, ki je s tako stvarjo malomaren. In kaj boš sedaj,« je zajedljivo vprašal.

Štefan je v tem vprašanju zaslutil zvitost, ki jo je med njimi zmeraj premogel le ravnatelj. Dvom je ostal, a je nekako moral odvrniti na vprašanje:

»Našel jo bom. In z njo ustrelil tatu,« je ostro zagrozil Štefan, da bi se zopet postavil v ravnotežje. Ravnatelj je sedaj ugotovil, da se rezultat danes ne bo prevesil v nikogaršnjo korist, čeprav je v podzavesti zaznal malenkostno prednost. Posebej je bil v to prepričan, ko se je znova spomnil ideje, ki se mu je porodila maloprej. Tako pomirjen je dejal:

»Štefan, najbolje bo, da greva. Nisva žejna in ne lačna. A to lahko oba zgubiva, če ne bova pametna. V medsebojnem prepiru izide kot zmagovalec zmeraj tretji in nihče se ne bo vprašal, kdo je imel bolj prav. Počakajva na razvoj dogodkov. Predlagam ti, da kmalu skličeš partijski sestanek, kjer bi naj bila glavna točka dnevnega reda usmerjena v kompromitacijo Milana.«

Ravnateljev predlog se je zdel tudi Štefanu sprejemljiv. Uničiti Milana je bila v njegovih mislih, odkar je zvedel za sramoto z ženo, prva prioriteta. Pri tem je upal na Andrejevo in Sonjino pomoč.

Ravnatelj je zadovoljen, da je na koncu vseeno izšel iz dvoboja z majhno prednostjo, Štefanu ponudil roko:

»Štefan, ni nama treba rušiti stabilnosti z medsebojnimi prerekanji. Morava sodelovati, kajti časi, ki prihajajo, bodo za vse težki. Naša stvar se sesuva od znotraj, čeprav tega niti pomisliti ne smemo, a midva si to lahko priznava. Kjerkoli je slišati negodovanje, kajti ljudje so vse bolj nezadovoljni in komaj čakajo na naše napake. Liberalna in malomeščanska miselnost vse bolj pridobivata na moči in potrebna bo trdna enotnost, da se obdržimo na oblasti. Ljudi je vse manj strah, saj si sam lahko opazil, kakšne opazke letijo od kjerkoli. Se s tem strinjaš? Ali morda ne?«

Ravnatelj je vedel, da je z zadnjim vprašanjem Štefana znova zadel. Ta je takoj ugotovil, da je z zadnjim vprašanjem ciljaj na njegovo druženje z Andrejem in Sonjo in pomislil:

»Hudič! Zdaj je še zaigral na ideološko temo. Res je nevaren. Treba se ga bo znebiti,« se je še pridušil in odločno segel v ponujeno roko.

- 9 -

Štefana je opoldanski sestanek z ravnateljem v gostilni popolnoma izčrpal. Skoraj do večera je poležaval na kavču, vmes pogledal poročila na televiziji in čeprav je poskušal zadremati, so se mu slike zadnjih nekaj dni, ki so mu povsem spremenile do tedaj dokaj lagodno življenje, neprestano vrtele in se neskončno ponavljale v neurejenem vrstnem redu. Edina svetlejša točka, ki mu je vlivala upanje, da bo nekako izplaval iz težav, je bil večerni dogovor z Andrejem in Sonjo.

»Toda ta dva sta bistra, pa tudi nekega trdnega zagotovila, da se ne bosta ob ugodni priložnosti obrnila proti meni, včeraj nisem dobil. Bolj sta v našem dogovoru videla predvsem rešitev za sebe. Dobro vesta, da sem sam v težavah, in to sta izkoristila,« je raztegnjen na kavču razmišljal, ko je naenkrat ugotovil, da je lačen.

»Zvečer grem malo po vasi. In še malo v gozd; za strah. Večkrat je slišati kakšen strel, a zmeraj počti tam, kjer me ni. Očitno je nekaj takih, ki so dobro organizirani. A zdaj to ni bistveno, kajti glavni težavi sta Milan in ravnatelj,« je jezno odpiral vratca na pečici štedilnika, kjer mu je Sidika ponavadi, zadnje dni pa zmeraj, nastavljala kosilo. Že je pomislil na dobro pečeno divjačino, a sedaj je bila pečica prazna.

»Sidika,« se je zadril v prostor in obenem ugotovil, da z njo od dogodka z Milanom še ni spregovoril.

Sidika je pritekla v kuhinjo in prestrašeno obstala.

»Zakaj ni nič v štedilniku,« jo je obtožujoče vprašal mož.

»Mesa več nimamo. Na štedilniku je krompirjeva juha.«

Komajda slišni ženin odgovor je zaplaval po kuhinjskem prostoru kot lahen vetrič. Za trenutek se mu je zazdelo, da so se vrnili časi njune idile. A že v naslednjem trenutku so ga dogodki njunih nesoglasij zadnjih let, posebej pa težave zadnjih dni, znova postavili v realni svet, zato je osorno dejal:

»Daj,« je zapovedal in razkoračeno sedel k mizi.

»Še je toplo,« je rekla Sidika previdno in mu postregla. Okusna juha ga je spravila v boljšo voljo in niti opazil ni, da Sidike več ni v kuhinji.

»Zmeraj je dobro kuhala,« je pomišljal in poskušal iskati rešitve. »Vse je med seboj povezano, a rešitve še ne vidim. Treba se bo čim prej odločiti,« je potisnil prazen krožnik na sredo mize in se odpravil na obhod.

Že je padal mrak, ko se je približal svoji najbolj priljubljeni preži. Zavihtel se je po lestvi in na žeblju, kamor je ponavadi obesil puško, našel zapičen listek. Nervozno ga je snel, obrnil k svetlobi in prebral:

»Pozdravlja te Milan.«

»Tega Milan ni storil. A kdo bi? Očitno je provokacija. Takih je kar nekaj. Še pred leti se moji preži ne bi upal nihče niti približati, a zdaj... Izgubljam. Tako več ne gre. Treba bo v akcijo,« je sklenil in se malce oddahnil.

Kmalu se je na jaso prišla past čreda srn. Tudi nekaj srnjakov je bilo med njimi. Nameril je in sprožil. Razkosano žival je naložil v Nivo in se odpeljal domov. Kar lepo se mu je zdelo, ko je pomislil, da bo ženi pokazal tako lep plen.

»Če hočem znova stvari urejati sebi v prid, moram iti korak za korakom. Najprej bom uredil s Sidiko. Tisto z Milanom bo treba požreti, kajti stvari se zelo zapletajo; ne samo pri nas, ampak na splošno,« je glasno razglabljal, ko je Niva preskakovala grbine vaške poti.

»Sidika, pridi,« je zakričal z dvorišča, ko je stopil iz vozila.

Sidika je takoj pritekla k njemu in ga strahoma pogledala.

»Najprej bova to znosila v kuhinjo, ti boš pa potem vse uredila.«

Kmalu je nekaj velikih posod, polnih mesa, stalo razporejenih po kuhinjski mizi in Štefan je zapovedal:

»Sidika, pokliči še Mojco!«

Kmalu sta obe stali v kuhinji in tedaj je Štefan začel:

»Vsi vemo, kaj se je zgodilo z Milanom. Tega jaz ne bom nikoli mogel požreti. Vem tudi, da se to več ne bo ponovilo. Mojca, tudi ti si že skoraj odrasla punca, zato vse razumeš. Želim, da so naši odnosi zopet prijateljski, vsaj na zunaj znosni. Ni se me treba bati. Nobeni. Dobro vesta, da naš razdor koristi le tem jastrebom in tako škoduje nam vsem. Od vaju zahtevam le, da me v vsem podpirata. Za vse drugo pa ... upam, da bo čas rane počasi zgladil. Zato zahtevam, da bomo odslej zopet živeli tako, kot da se ni nič zgodilo.«

V kuhinji je zavladala mrtva tišina. Štefan je nekaj časa strmел v ženo, ki si ni upala dvigniti povešenih oči, nato pa naenkrat skočil k hčerki in jo stisnil k sebi.

»Moje dete,« je zastokal in odvihral skozi vrata.

Po prizoru v domači kuhinji se je počutil neverjetno sproščeno. Lahkotno je sukal volan okorne Nive in naenkrat ugotovil, da je znova pri svoji preži. Udobno se je namestil in skozi daljnogled opazoval tako znano mu pokrajino. Pogled se mu je ustavil tudi na prej razmetanem drobovju maloprej ubitega srnjaka:

»Aha, lisice so že svoj del plena večinoma pospravile!«

Znova se je udobno presedel in si prižgal cigareto, tedaj pa je mimo njegove glave rezko siknilo, in skoraj hkrati se je z bližnjega grmovja zaslišal še pok. Instinktivno se je sklonil za ograjo in takoj ugotovil:

»Moja risanica!«

Hitro je pogledal v smer poka, a ker je bilo že temno, je znova vzел daljnogled in takoj ugotovil, da se je v oddaljenem grmovju premaknilo nekaj vej, potem pa je znova zavladala nočna tišina. Prislonil je puško in pognal oba naboja skozi cev. Šibre so se razletele po vejevju, z nasprotnega hriba je še vzvalovil odmev, potem pa je znova vse obmolnilo.

»Kakih dvesto metrov. Če bi me hotel ubiti, bi to z mojo puško lahko brez težav storil. Torej me je hotel le prestrašiti. Težka igra se nam obeta. Vsem!«

Z zadnjo besedo, ki si jo je izgovoril kot nekakšno obljubo po maščevanju, je skoraj brez pomislekov stopil s preže in se odpeljal domov. Kar zasmajalo se mu je, ko je videl, kako Sidika in Mojca pridno pospravljata kose mesa, in kot da se ni zgodilo nič nenavadnega, je mirno dejal:

»Sta pa pridni. Bomo pa zopet dobro jedli.«

»Lepi kosi so. Res bo zopet vse dobro.«

Pomirjujoče ženine besede so ga znova navdale z lahkotnostjo, zato je nadaljeval:

»Dobro me poslušajta. Upam, da smo sedaj zopet v redu. Moramo biti enotni in si pomagati ...kot sem že prej povedal. Marsikaj ne vesta, zato vama bom sedaj povedal, kaj se mi je v zadnjem času dogajalo. Sedimo za mizo.«

Govoril je kar nekaj časa in nanizal dogodke po vrstnem redu. Ženski ob mizi sta ga poslušali z odprtimi usti, in ko je s pripovedjo končal, je še pribil:

»Tako! Zdaj sta slišali vse. Vidita, da smo vsi v igri. Jasno je, da nikomur o ničemer nič. Upam, da vama je jasno. Skupaj bomo težave lažje prebrodili.«

»Štefan, če bi bilo že prej tako ... se morda ne bi ...,« je sedaj zahlipala Sidika, Mojca pa skočila k njemu in mu sedla v naročje kot majhen otrok.

»Kot nekoč,« je pomislil Štefan, in po licu mu je zdrsnila debela solza.

- 10 -

Štefanu se že veliko let ni zdelo življenje tako lepo kot to jutro. Z ženo sta prespala lepo noč in se pozno zbudila. Mojca ju je že čakala v kuhinji in pripravljala zajtrk. Kar prepevalo je v njej. Mizo je pogrnila, vse lepo pospravila in zdelo se je kot da se pripravlja kakšna svečanost.

»Dobro jutro, Mojca! Z mamó sva kar dolgo spala, a ne? In ti nas že čakaš z zajtrkom. V šolo danes nisi ... ah, vidiš, pozabil sem, da je danes nedelja. Res si že odrasla punca. Veš, ponosen sem nate,« se je hitro obrnil stran, da hčerka ne bi opazila solze, ki mu je spolzela po licu in se odpravil v kopalnico.

Dan jim je mineval v opravljanju drobnih hišnih opravil, in kakor bolj se je nagibal proti večeru, toliko bolj je bilo v vseh čutiti nervozo. Ko so sedeli pri večerji, je Sidika boječe vprašala:

»Štefan, kaj bomo? Povej, če lahko kako jaz pomagam.«

»Ne bi te rad v to vpletal. A le ti bi lahko kaj zvedela od ...«

Tu mu je glas obstal kot bi ga odrezal in v prostoru je zavladala moreča tišina.

»Ne, Štefan, ne omenjaj naše more. Svojo krivdo bom skušala brisati kolikor se bo dalo, a vеди, da nisem samo jaz kriva. Prosim, ne omenjaj več tega. Glej, kako nam je bilo danes lepo. Skupaj bomo lažje. Tudi ti malo premisli o sebi. Ne da bi ti kaj očitala, le hočem ti reči, da bi naj odslej vedeli vsi, kaj se dogaja, ne samo ti. To sem pri tebi zelo pogrešala. Pa tudi Mojca. Če hočemo preživeti v času, ki prihaja, moramo začeti drugače, predvsem midva. Pogledj, kakšen zaklad je najina Mojca,« več ni vzdržala Sidika in si z rokami pokrila obraz ter glasno zaihtela.

»Sidika, ne bodi žalostna in nehaj jokati. Vse bo še dobro, le močni moramo biti. Grem poiskat Andreja. Mogoče je kaj izvrtal,« je prijel ženo za roko Štefan in se nato odpravil ven. Puško je prislonil na prednji sedež svoje Nive in počasi, opazujoč sence za vsakim drevesom, odpeljal pred Andrejev blok.

»Si kaj izvrtal, Andrej,« je takoj, ko je zaprl vhodna vrtata, neprevidno vprašal.

»Tovarišica, gosta imava. Vi kar sedite. Saj se vsi poznamo,« je glasno odgovoril Andrej, da bi zaustavil neprevidnega Štefana. Ta se je zdrznil, a je hitro spoznal svojo napako in stopil z ozkega hodnika v skromno opremljen prostor Andrejeve garsonjere.

»Zdravo, tovarišica Angela. Malo na obisku,« je že povsem zbran vprašal, ko je zagledal na kavču sedečo ravnateljjevo ženo.

»Tu je torej. A najbrž jo je pripeljal nekdo s tistim neznanim avtom tam zunaj. Najbrž še ni bila nikdar tukaj, a sedaj, ko je moža zapustila, išče rešitve. Andrej tako postaja glavna arena našega spopada za oblast. In čast,« je še dodal v mislih in požrl debelo slino.

»Ja, pa ti tudi, Štefan? Nisem pričakovala, da bi se mi ... hm, srečali tukaj, pri Andreju,« je skorajda zažugala Štefanu.

»Časi se spreminjajo. In tudi preveč nesnage se je nabralo ... tukaj. Med nami. Tovarišica Angela, pravo naključje je, da smo se mi ... vsi trije s podobnimi zgodbami, znašli danes tukaj. Predlagam, glede na vse okoliščine, da sodelujemo,« je brez ovinkov rekel Štefan.

»No, danes sem prvič pri Andreju. To, kar je naredil moj mož, je podlo in nameravam se ločiti. Zato sem tudi zdaj tukaj. Ti pa, kaj boš storil, glede Milana, mislim« je vprašala ravnateljeva žena kot da je preslišala Štefanov predlog.

»Tvoj mož je res, oprost, baraba. Oba z Milanom se stegujeta po mojem stolčku. Mislita, da sem že zunaj igre. A še zmeraj sem se znal postaviti na noge,« je, ne da bi kaj določnega nakazal, monotono odgovoril Štefan.

»Andreja potrebujem kot pričo za ločitev. Ni mi še odgovoril. Saj ga razumem. Take stvari niso lahke. Nekaj ti pa povem, Štefan: na centrali o našem kačjem gnezdu vedo že marsikaj, da veš. Res se časi spreminjajo in na površje bodo prišli novi ljudje. Andrej, ti pa premisli in mi sporoči,« je še rekla Angela in brez besed odprla vrata. Tedaj pa je rezko počilo. Vsi so se zdrznili in Angela je vrata znova instinktivno zaprla. Vsi so nemo obstali, potem pa je Andrej tiho dejal:

»Prišlo je od zunaj. Morali bi poklicati miličnike.«

»Ne, ker ne bi s tem nič rešili. Rajši malo počakajmo, in bomo videli, kaj je to bilo,« je zapovedal Štefan. Dobro je slišal pok svoje risanice, in tudi zavedal se je, da se igra nadaljuje in hkrati ugotovil, da Andrej, ali pa celo Angela, nimata njegove puške.

»Torej ostaneta še samo dva. Ali pa trije; če dodam morda Sonjo. Kaj pa Jože,« je še v mislih razširil seznam možnih tatov njegove puške.

Znova so obsedeli in napeto prisluškovali glasovom od zunaj, Tudi nekaj vrat je bilo slišati s hodnika, kako se odprla in potem znova tiho zaprla, a se je kmalu vse pomirilo.

»Jaz grem. S šoferjem sva se dogovorila, da se vrne z gostilne čez eno uro. In že je toliko. Andrej, kmalu pričakujem tvoj odgovor,« je hitro vstala Angela in odšla.

Štefan je začel spraševati Andreja o novicah, a so se vrata kmalu znova odprla:

»Prestreljeno gumo imam. Pridi, Štefan, in poglej,« se je vsa prestrašena vrnila Angela.

»S hriba. In od blizu. V tej mesečini ni bilo težko zadeti, posebej ne ...,« se je hitro ustavil Štefan, ko je po strokovni razlagi ugotovil, da začne dobivati dolg jezik.

»Baraba je že davno nekje skrit. A se bo že ujel v past. Zdravo,« je glasno pozdravil in zapeljal od bloka na glavno cesto, ne da bi vedel, kam se točno pelje.

»Kdo strelja? Je eden? Bo streljal tudi na koga od nas? Motivov je dovolj,« so mu begale misli. »Predvsem pa ve vse, kar se dogaja v tej naši jazbini,« je po lovsko zaključil.

Že se je menda dvakrat zapeljal po vseh poteh v vasi, in ko se je hotel znova zapeljati po glavni cesti mimo učiteljskega bloka, je na cesto pripeljal znan avto.

»Kolo so že zamenjali. Torej lahko znova stopim k Andreju,« je sklenil in parkiral. Preden se je napotil skozi vhodna vrata, se je instinktivno ozrl nazaj, in tedaj se mu je zazdelo, da se je na hribu za grmom nekaj premaknilo. Obstal je in zapičil pogled v tisto smer, a ko so se mu oči povsem privadile na temo, je začel oblak prekrivati luno in na hrib je legla temna senca.. Jezno je zamahnil z roko in začel premišljevat, kaj mu je storiti. Prepričan je bil, da je tam zgoraj nekdo. In to tisti, ki je prej streljal.

»Naj grem pogledat? Toda ta, če je sploh kdo tam, ima puško,« se je začel bati, tedaj pa je z dvorišča pred blokom zaslišal korake, ki so se mu približevali. Skril se je za vrata. V predprostor je takoj za tem stopila ženska postava in pritisnila na stopniščno luč.

»Sonja,« je olajšano ugotovil in stopil k njej.

»Ah, Štefan,« je ta ne preveč začudeno rekla. »Tudi vi ste napoteni k Andreju? Jaz tudi.«

Takoj so sedli za mizo ozke Andrejeve kuhinje in začel je Štefan.

»Najbrž ne veš, kaj se je dogajalo maloprej pred blokom. To ti bo povedal Andrej,« je skrivnostno zamrmral proti Sonji, potem pa odločno nadaljeval. »Sklical bom izredni sestanek naše celice. Za konec tedna, ko prideta tudi naša sodelavca z Avstrije in Nemčije. Ta dva sta z vsem srcem za našo stvar. Prinašata nam dragocene informacije,« je govoril Štefan, ne da bi

se zavedal, da s tem izdaja občutljive podatke ljudem, ki za to ne smejo vedeti. Sonja in Andrej sta takoj vedela, za katera človeka gre, O tem se je šepetalo, pa tudi na zunaj je bilo videti, da mora od nekje še nekaj pritekati, saj tudi v tujini ni bilo moč zaslužiti za tolikšno razkošje kot sta ga nakopičila ta dva.

»In kakšen dnevni red predlagate,« je mirno vprašala Sonja.

»Glavna točka bo strnitev naših vrst,« je suho odgovoril, čeprav so vsi dobro vedeli, da nihče ne ve, kako bi bilo mogoče uskladiti vse te osebne zamere in oblastne apetite. Vsi so pa vedeli, da nakopičeni problemi izbijajo na površje zmeraj močneje, predvsem pa, da postaja situacija smrtno nevarna.

»Predlagam, da pridemo z odprtimi kartami. Jaz vas podprem v celoti.. Treba bo glasno povedati, kar vsi vedo, a o tem nihče ne upa govoriti. O meni, o Milanu in o puški. Angela je vse to že na centrali itak izčvekala. Njen motiv je maščevati se možu. Zato je najbolje, da vsi vpleteni požremo slino in hkrati predlagamo izključitev ravnatelja in Milana kot moralno oporečna človeka, ki kot vplivna družbenopolitična delavca ne moreta biti vzor naši družbi,« je pred možka nasipala predloge Sonja. Andrej jo je strmeče opazoval in ni mogel verjeti, da Sonja upa govoriti o tako usodnih rečeh. Vedel je, da bi izključitev ravnatelja in Milana pomenila tudi njun konec, zato se mu je zdel predlog silno utopičen. A stvar se je razvijala v Sonjino in njegovo korist, zato je sklenil Sonjo podpreti:

»Ja, tovariš Štefan, milim, da ima Sonja prav. Predvsem v tem, da je treba stvari razčistiti. Tako stanje, kjer letijo krogle, ne more ostati brez posledic.«

»Hja, vidim, da vsi trije mislimo enako, a stvar ni tako preprosta. Predvsem zato ne, ker bi izključitev, če bi jo s soglasjem dosegli v naši celici, morala podpreti tudi centrala. A kaj se tam plete, mi ne vemo. Ni nobenih znakov, čeprav sem tam že nekaj poskušal zvedeti. Vsi se držijo zelo skrivnostno, tudi moji zaupniki, kajti tudi tam vladata moreča tišina in strah. Vsi se bojijo za svoje riti. Svinčeno vzdušje se vlačje od vrat do vrat kot megla, ki se useda v vsako dušo in o kakšni moralni drži avantgarde več ni niti slišati, sploh pa ne, da bi kdo o tem kaj razmišljal. Imam občutek, da vsak kuje svoje načrte za lastno rešitev, kajti nobeden ni brez debele plasti masla na glavi,« je simbolično razlagal Štefan.

»Tovariš Štefan, če ne bomo potegnili skupaj in pridobili še nekaj vplivnih članov k predlogu o izključitvi ravnatelja in Milana, seveda s primernima obrazložitvama, potem vas utegne kdo prehiteti z nasprotnim predlogom. Ni treba veliko soli, da bi razumeli, kje bomo potem mi pristali. Predlagam, da takoj, ko prideta domov auslenderja, uredite najprej z njima. To bo lažje, ker vsega, kar se dogaja tukaj, sigurno ne vesta,« je dopolnjeval Sonjin predlog Andrej.

»Sonja, kaj misliš, kdo je vzel mojo puško,« je tedaj direktno vprašal Štefan.

»Nisem uspela nič izvedeti, a mislim, glede na vse, da jo ima Milan,« mu je mirno odvrnila Sonja.

»Ne bi verjel. Mora biti nekdo drug,« in pri tem pomislil na ravnatelja, vendar je to misel skorajda povsem zavrnil, kajti vedel je, da ravnatelj s puško ne ve ravnati, saj se je z lažnim zdravniškim spričevalom izognil celo vojski, pa tudi nikdar ga ni bilo videti, da bi v roke prijel kakšno orožje.

»Mora biti nekdo drug,« je nato ponovil in zapičil pogled v svoja sogovornika, a na njunih obrazih ni bilo zaznati nobenih sledi kakšne nenavadne reakcije, zato je, ne da bi še kaj spregovoril, hitro odšel.

»Andrej, moram domov. K našima. Greš z mano,« je ljubeznivo vprašala Sonja svojega ljubega takoj ko je Štefan odšel.

»Da. Lahko. Še eno učno pripravo napišem, ti nama pa medtem pripravi večerjo,« je zadovoljno odgovoril Andrej in se spravil k pisanju.

»Daj mi roko,« se ga je oprijela Sonja, ko sta stopala po kolovozni poti proti spodnjemu delu vasi. Spotoma ji je razlagal o dogodkih tega večera in ko sta, tesno objeta, zavila na pot, ki je vodila k Sonjini hiši, se je Andrej sunkoma obrnil in glasno vprašal.

»Kdo si, ti tam,« in zapičil pogled skozi nočno svetlobo proti kakšnih petdeset metrov oddaljeni živi meji, ki se je vlekla vzdolž sosedovega pašnika.

»Kaj je, Andrej?«

»Nekdo je za živo mejo. Kaj nisi nič opazila? In slišala? Čudno! Ko vse prej opaziš kot jaz,« je začudeno govoril Andrej.

»Nisem nič opazila. Sicer pa, stopi in poglej, če je kdo tam,« je skoraj brezvoljno odvrnila Sonja.

»Se šališ? Ti nisem prej govoril, kaj se je dogajalo ta večer. Takšni ne merijo dvakrat. Pridi, stopiva hitro domov.«

»Če ne greš ti, pa grem jaz. Ti pa me tukaj počakaj,« je glasno rekla Sonja in stekla proti živi meji. Nenavadna Sonjina reakcija je Andreja tako zmedla, da je obstal kot vkovan. Opazoval jo je, kako je stekla okoli žive meje, nato je čez živo mejo videl njeno glavo, ki se je pomikala navzgor kot da bi se kotalila žoga, še malo postala in se potem obrnila nazaj.

»No, vidiš! Ni nikogar. Pridi,« je zadihano rekla, ko se je vrnila, ga zopet povlekla za roko in stopila sta proti hiši.

Ko je urejala starša k počitku, je Andrej znova začel premišljevati o zadnjih dogodkih ta večer:

»Sonja je res pogumna. In me je osramotila, ko je sama šla pogledat tja za mejo. Kje je le zbrala tolikšen pogum? Ali pa sploh ne razume, da je situacija blizu vrelišča.«

Tako zatopljen je v mislih obnavljal burne dogodke tega večera, potem pa glasno rekel:

»Ne, ne more biti. Nekaj se pri vsem tem ne ujema.«

»Kaj se ne ujema, dragi,« ga je prijazno vprašala Sonja in mu padla v objem.

»Ah, nič. To sem kar takole rekel. Pozabi,« je odvrnil Andrej, jo dvignil in odnesel v posteljo.

- 11 -

»Kako drugačen je danes ta sestanek. Doslej smo zmeraj izglasovali vse brez pripomb. Enoglasno. Ob kakšnih lepotnih popravkih, zmeraj po nekakšnem hierarhičnem redu, ki se je instinktivno oblikoval med člani, pač, kakor je moč posameznika rasla ali upadala. Toliko da je vsak obrazložil svoj glas strinjanja. In da se mu ni moglo očitati pasivnosti ali še kaj hujšega,« je razmišljal Štefan, ko je opazoval prisotne in s pogledom štel, koliko bi ga utegnilo podpreti pri glavni točki tega partijskega sestanka, to je izključitvi ravnatelja in Milana. Čeprav je menil, da bo uspel in bi potem zahteval enoglasno odločitev celice, s čimer bi prisilil centralo, da bi izglasovan sklep tam potrdili, mu slutnja, da se zna zasukati drugače, ni dala miru.

»Nekaj ni v redu. Iz centrale že dolgo ni bilo nikogar na naše sestanke, zdaj pa ta Batić. Je to naključje? Ali pa ga je kdo poklical? Kaj imajo za bregom,« je pozorno motril ravnatelja in Milana, a z njunih granitnih obrazov ni bilo moč razbrati nič bolj določnega.

»Toda neka napetost je v zraku,« je še razmišljal, preden je sestanek odprl.

Seveda je prvi dobil besedo tovariš Batić in sledilo je dolgovezno francarjenje o budnosti avantgarde in odgovornosti posameznika do moderne socialistične družbe in vsakega posameznika v njej. Po dolgotrajnem mučnem uvodu, ko so že nekaterim pojemale moči in so veke lezle nezadržno skupaj, je na koncu zaključil:

»Tovariši in tovarišice, zato vsaka slabost, opustitev budnosti in odgovornosti, predvsem pa delovanje, ki ruši enotnost naše partije, morajo biti najstrožje sankcionirani. Hvala!«

Sledil je dolgotrajni aplavz, ki je zbudil prav vse; tudi tiste, ki jim je budnost že povzročala precejšnje težave. Štefan segel Batiču v roko in mu čestital:

»Tovariš Batić, zahvaljujem se ti za izčrpno analizo stanja, ki nas bo vse ohrabrila in nam dala moči za nadaljevanje odgovornega dela v naši majhni sredini. Zdaj pa prehajamo k naslednji točki dnevnega reda, to je analiza delovanja naših članov in njihove odgovornosti do moralnih in etičnih vrednot,« je zaključil Štefan in že odprl svojo beležko, da bi prebral obrazložitev za izključitev ravnatelja in Milana, a je tedaj vstal ravnatelj, zakrilil z rokami, da bi bil prepričljivejši in začel:

»Tovariš Štefan, slišal si govoriti tovariša Batića o slabostih, budnosti in odgovornosti. Prav bi bilo, da najprej začnemo pri tebi, kot prvem med prvimi tukaj med nami. Seveda če izvzamemo tovariša Batića, se razume. Vsi vemo, da so ti zaradi tvoje malomarnosti ukradli puško in zdaj letijo krogle. Nihče ne ve, kdaj bo koga zadelo. Najbrž tisti, ki jo je ukradel, ne misli z njo loviti zajce ali pa streljati vseprek, ampak je namen tega mnogo globlji, nevaren za kogarkoli izmed nas ali pa celo za družbo kot tako. Kot drugo, kraje nisi prijavil, zato milica še dejanja ni začela preiskovati. In tretje,« je tedaj pogledal proti Milanu, »tudi tvoje družinsko življenje je moralno hudo oporečno.«

Štefan se je ob ravnateljevem govorjenju sesedal kot sneg, ki se topi ob spomladanski odjugi. Pred oči so mu stopile slutnje o izdaji, za katero je upal, da do nje ne bo prišlo.

»Torej so scenarij pripravili. In Batić je zato tukaj. Imajo ozadje pripravljeno? Če jim bo spodletelo, bo tudi on odfrčal. Na tanko struno igra ravnatelj,« je upal Štefan, ko se mu je pogled ustavil na Sonji.

»In ona? Je tudi ona z njimi? In auslenderja? Obljubila sta me podpreti,« je malo bolj pomirjen razmišljal Štefan, kaj mu je v tem trenutku storiti.

Toda znova ga je prehitel ravnatelj:

»Glede na našeto, menim, da več zaupanja v vašega sekretarja ne more biti, zato predlagam, da ga razrešimo z njegove odgovorne funkcije in ga izključimo.«

»Stoj! Nisem ti dal besede,« je sedaj skočil s stola Štefan in s prstom pokazal na ravnatelja. »Napletaš o meni, o sebi pa si pozabil povedati, da ti je žena pobegnila zaradi tvojega prešuštva in izkoriščanja mlade osebe za svoje podle namene. A si to pozabil?«

Nastopila je mrtva tišina in zdelo se je, da je dvoboj trenutno neodločen. Tedaj pa je povzel besedo Batić:

»Vidim, da se je pri vas nabralo veliko prahu, kar lahko, če stvari uidejo iz obvladljivih okvirov, na našo trdnost in enotnost vpliva zelo negativno in tudi partijska disciplina je tukaj na zelo nizki ravni. Zato je stvar treba demokratično urediti. Tovariš sekretar, padel je predlog o prenehanju tvoje funkcije in o tvoji izključitvi, zato daj ta predlog na glasovanje.«

Štefanu je ob zadnjem Batićevem stavku udarila vsa kri v glavo.

»Tako torej! Vse je pečeno in kuhano. A svojega groba si sam ne bom kopal,« je v obupu sklenil in vstal. Nato pa junaško dejal:

»Tovariš Batić, če ti tako meniš, daj ta predlog na glasovanje ti. Pooblaščam te za to. In bomo videli, kako se bodo odločili ljudje.«

Ugotovil je, da je s svojim odločnim nastopom udaril v polno, kajti med prisotnimi je završalo. Videlo se je, da na kaj takega niso bili pripravljene. Predvsem ne vsi. Tudi Batić očitno kaj takega ni pričakoval, zato je nekaj časa mencial in vrtel med prsti pisalo, nato pa dejal:

»Če je tako, potem pa glasujmo. Dajem predlog, da z današnjim dnevom tovarišu Štefanu preneha vodilna funkcija in da se ga iz partije izključi. Pričakujem, da boste ta predlog podprli.«

Med prisotnimi je znova završalo in videlo se je, da napeto tuhtajo, kaj je pametneje. Potem sta se najprej dvignili ravnateljeva in Milanova roka, nato auslenderjevi, potem še nekaj ženskih rok, ki očitno niso točno doumele vseh razsežnosti spopada in so se ravnale po moči predlagatelja, nato so se pa, kot da bi poganjale iz dobro pognojnih tal bilke, dvigale še ostale roke.

Štefan je opazil, da so roko dvignili na koncu vsi, razen Sonje. Malo je počakal, da bi videl, če jo bo kdo vprašal, zakaj ni glasovala, čeprav je bilo zmeraj obvezno, da glasujejo vsi, potem pa vprašal:

»Sonja, ti pa nisi glasovala?«

»Štefan, kot vidiš, si odslej razrešen in izključen, zato nimaš pravice več nič spraševati. Prosim, če mi daš svojo knjižico in sestanek zapustiš,« je tedaj odločno, zavedajoč se svoje pravkar pridobljene moči, odločno dejal ravnatelj.

»Ha, ti uš, zelo si hiter. Stvar še ni končana. Knjižica je pa moja in nikogar drugega. Zgodba ima še nadaljevanje,« je zagrozil in za sabo zaloputnil vrata že dodobra zakajene šolske zbornice.

- 12 -

Po burnem sestanku partijske celice je Sonja takoj odhitela k Andreju. Ta jo je pričakal že kar na vratih, saj je dobro poznal njene hitre korake, ki so gosto drobili po stopnicah navzgor, se med vrati ponavadi malo ustavili, s česar je Andrej sklepal, da hoče zvedeti, če nima kakšnega gosta, potem pa je na hitro pozvonila, in če so bila vrata odklenjena, je še med zvonjenjem skočila v predprostor in se mu vrgla v objem. A sedaj je bilo drugače. Vsa prestrašena je kratko, potem ko je za sabo zaklenila vrata in sta sedla za kuhinjsko mizo, kratko obrazložila:

»Andrej, zgodilo se je, kar sem pričakovala. Odstavili so Štefana. Sedaj je začasno funkcijo sekretarja prevzel ravnatelj. Slutim, da se bo iz tega še marsikaj skuhalo. Štefan ne bo zlahka požrl, pa tudi Milan še ni rekel zadnje besede.«

Andrej je Sonjo nekaj časa opazoval, potem pa dejal:

»Morala mi boš zadevo razložiti bolj podrobno. Ste glasovali? Je bil kdo iz centrale? In tvoja vloga?«

Zadnje vprašanje je Sonjo zmedlo, kar Andreju ni ušlo. To je opazila tudi Sonja, zato je takoj odgovorila:

»Jaz nisem glasovala. Drugi so bili, nekateri precej obotavljajoče, proti Štefanu. Sicer pa je bil s centrale Batić in je bilo očitno že vnaprej vse kuhano.«

»Batić? O njem mi še nisi pravila,« jo je z globokim pogledom vprašal Andrej. Po trzaju mišice na licu je sklepal, da ji je žal, ker je najbrž rekla nekaj preveč, zato ji je, ne da bi čakal na njen odgovor, mirno dejal.

»Sonja, poglej me v oči. Čutim, da mi o sebi še nisi vsega povedala. Glej, koliko lepega sva preživela v tem kratkem času, ko te bolje poznam, zdaj pa ...«

»Čakaj, Andrej,« ga je hitro prekinila, »čutim, da dvomiš vame. Sicer pa ne vem, kaj bi ti naj še povedala. In sploh: kaj naj jaz, majhna pikica v tem vročem kotlu sploh ...«

»Dobro, dobro, Sonja,« jo je sedaj prekinil Andrej, »ne razburjaj se. Dogodki bodo že svoje prinesli. Moraš pa vedeti, da sva v ta vrtinec še kako globoko vpeta tudi midva. Hote ali nehote. Zdaj pa se moram še pripraviti za jutrišnji pouk.«

»Razumem. Če meniš, da si nimava več kaj povedati, mi kar reci. Čeprav si mi v veliko oporo, bom poskušala naprej tudi sama ... če bo treba,« je z užaljenim glasom odvrnila in se napotila k vratom.

»Sonja, o nama boš odločila ti. Jaz s tem nimam problemov,« je mirno dejal Andrej, nakar je Sonja, ne da bi še kaj rekla, za seboj zaprla vhodna vrata in odšla.

Naslednjih nekaj dni se je zdelo, da se nič ne dogaja. Ljudje niso niti slutili, da se za njihovim hrbtom bije težki boj za obstanek oblastnikov in hkrati za oblast nad njimi. Po desetletjih, ko so že mnogi umrli, ne da bi sploh vedeli, kdo jim je dejansko rezal kruh, in so se v ta zgubljeni čas narodili mnogi drugi, ne zavedajoč se, da obstaja še kakšen drugačen, boljši svet, so ljudje inertno porivali vsakdanjik, ne da bi na koncu videli svetlejšo prihodnost, zato so vdano še naprej kimali vsakokratnim neumnostim, lepo zavitim v celofan pravičnosti in resnice. V podzavesti so sicer mnogi nosili breme nelagodja in nezadovoljstva, a večinoma niso znali povezati vzrokov in posledic, zato so se raje uklonili, kajti to je bila zmeraj v praksi dokazana najboljša drža. Le redki so včasih razmišljali bolj na glas, a za te je oblast zmeraj znala najti pravo rešitev. Največkrat so se ti zadovoljili s kakšnimi drobtinicami in potem hitro spremenili svoj pogled na svet, tako da oblast v takem zaostalem kraju kot je bil ta, ni imela pretežkega dela. Bolj kot raje so se oblastniki bali eden drugega, a tudi to se je v zmeraj bolj odprtem svetu začelo spreminjati in hitro so začeli dojemati, da se jim lahko zgodi tudi ljudstvo.

Na to karto, sedaj ko je bil vržen iz sistema odločanja kot obrabljena cunjia in je le čakal, kdaj bodo po dogodku v šolski zbornici pokukale na površje kot spomladanske strupene gobe prve sankcije, je začel igrati tudi Štefan. Dobro je vedel, da se sistem podira, vendar se mu niti sanjalo ni, kdaj bo to in če sploh kdaj bo. Z manipulacijo ljudi, posebej s temi, ki so bili redni gostje v tej vaški luknji, nikoli ni imel problemov, zato je upal, da bo tudi sedaj, ko se je že nekaj šušljalo naokoli, kakšna runda na šanku hitro speljala vodo na njegov mlin. Že nekajkrat je hotel vreči na šank kakšno všečno opazko in animirati ljudi, a ga je strah pred močjo sistema, ki ga je še pred nekaj dnevi tudi sam posebljal, zmeraj znova zmedel, zato je raje ostal tiho.

»Brez posledic se ne bom izvlekel. Pobegniti? Kam? Najbrž bodo najprej na vrsti diskvalifikacije. Na površje bodo sigurno privlekli tudi zgodbo z Milanom in Sidiko. In še kaj dodali. In seveda med ljudi lansirali na stotine laži, ki ga bodo blatile do obisti. To partija zna. Je možna tudi likvidacija?«

Takole naslanjajoč se na šank se je ob zadnji misli glasno zdrznil in čeprav so popiti špricerji že mnoge kar močno upogibali, nekaterim vseeno ni ušlo, da je Štefan očitno v težavah.

»Ali je Štefan na šanku zadremal in se prebudil iz lepih sanj, ali pa ga kaj grize,« se je kar glasno zaslišalo z drugega konca šanka.

»Pravkar sem bil v nebeških kleščah. Dobro da me nisi prej prekinil, ker bi mi vzel najlepši del sanj,« se je neprepričljivo odzval Štefan, se zravnal in na dušek pognal svoj preostanek špricerja. Ko so pričakovano izpili tudi drugi, je glasno naročil:

»Vsem rundo. In ne kakšen lindan. Za lepe sanje.«

S svojim nepogrešljivim čutom je zaznal, da je štorija vžgala, zato je nadaljeval:

»Naj vam povem, kaj se mi je nocoj sanjalo. Tega sicer ni preveč pametno razlagati naokrog, a ker me vsi poznate, da povem, kakor mislim, bom vseeno povedal.«

Malo je zastal, da bi stehal učinek nove manipulacije, in čeprav jih je vmes tudi nekaj zamrmralo, je vseeno pravilno ugotovil, da je vzbudil potrebno radovednost.

»In kaj se ti je sanjalo, Štefan? Pa menda ne o Milanu. Tega najbrž sanjaš vsako noč,« je zbadljivo vprašal Ludvik, nakar so se nekateri že kar glasno zasmeli. A to Štefana ni zmedlo, kajti vedel je, da mora igro voditi dalje, zato ga take, čeprav bolne opazke niso smele zmešati.

»Sanjalo se mi je o trgovini, bogato založeni s sanjskimi izdelki, ki jih ni moč niti videti v ameriških filmih. Nekateri, ki ste že bili v Nemčiji in ste o tem doma po tihem govorili svojim ženam, o takih izdelkih se mi je sanjalo. In ta trgovina je bila v naši vasi. Vsi smo plačevali z markami in veselo polnili nakupovalne košarice. Toda veselje se nam je hitro skalilo pri izhodu iz trgovine, kajti pri vratih nas je čakal ravnatelj in z njim trop miličnikov, ki so nam pregledovali nakupljeno robo in jo vmes odbirali zase. Ravnatelj je vse popisoval ...«

»Baraba,« ga je prekinil pijani glas z drugega konca šanka, zato je Štefan ocenjujoče pogledal po obrazih in ugotovil, da je svoj namen dosegel. A oglasil se je Ludvik:

»Norec, a nisi slišal, da je Štefan to sanjal. Resnica je drugačna. Poglej nas, blatne, umazane in pijane. In našo trgovino, v kateri moraš naročiti celo socialni kruh, če ga hočeš dobiti. Pa denar s petimi ničlami na koncu. To je resnica, ne pa ...«

Ludvik svoje razlage ni mogel dokončati, kajti strasti so se hipoma razvnele. Vsi so začeli vsevprek glasno govoriti in kazati, tako da je za šankom postalo zelo živahno. Štefan je bil z učinkom svoje manipulacije zadovoljen, zato je neopazno smuknil proti vratom, na pragu globoko vdihnil sveži zrak in dejal:

»Dobro je. Sicer pa: naj imajo vsaj lepe sanje, če je že njihovo življenje zanič.«

- 13 -

Andreju je nekaj naslednjih dni minilo kot da bi mignil. Bližal se je konec šolskega leta in dela je bilo na pretek. Zvečer, preden je legel k počitku, se je večkrat spraševal, kaj ima Sonja za bregom, pa tudi nekaj njenih zadnjih nenavadnih dejanj mu je dalo misliti. Od zadnjič, ko sta se pravzaprav prvič zares sprla, je ni bilo k njemu, a tudi on se nekako ni mogel odločiti, da bi vsaj zvečer stopil k njej na konec vasi. Kar jezil se je na sebe, da se ni, kot že tolikokrat prej, mogel hitreje odločiti, kaj bi bil v danem trenutku najboljši korak.

»Čudno je vse skupaj. Zunaj se nekaj hudega plete in slutim, da Sonja ve več kot mi je povedala,« mu je misli jemal spanec, ko ga je rezki zvok zvonca pri vratih vrgel izpod odeje.

»Andrej, jaz sem. Mi odpreš,« se je zaslišalo z one strani vrat.

»Nekam pozna si, za ...«

»Za žensko, si hotel reči,« ja vstopila in se mu vrgla v objem. »Doma sem imela obilo težav, pa nisem mogla prej. Pa tudi ne bi prišla, če ti ne bi imela nekaj povedati. Če seveda smem ... glede na zadnjič.«

»Seveda! Povej! Pa sedi, da ne bova stala sredi kuhinje,« je poskušal biti prijazen Andrej, ko je hotel iz njenih zapletenih besed, ki so bile mešanica prijaznosti in pogojevanja, razbrati bistvo njenega prihoda. Čeprav jo je ljubil in ji bil hvaležen za mnogo lepih trenutkov, ki sta jih preživela skupaj, je vseeno nekje v ozadju ostajala nepopisana praznina slutenj in domnev. Nenehno mu je na misel prihajal tudi njen odnos z ravnateljem, in čeprav je sklenil, da bo pri sebi stvar zaključil, mu vseeno nekaj nerazrešenih dilem ni hotelo iz glave.

»Če želiš v posteljo, potem grem. A prej ali slej boš izvedel, kaj sem ti danes, ta večer, hotela povedati,« je zopet skoraj ravnodušno rekla Sonja, vendar Andreju ni ušlo, da je njen glas zopet zvenel pogojevalno in provokativno.

»Sonja, počasi. Želim ti povedati, da sem tvojega obiska zelo vesel. In sram me je, da se nisem za to že sam prej odločil. Toda nekaj ti vseeno moram povedati: to tvoje pogojevanje mi ni všeč. Nekaj se v tebi dogaja. Prej si z mano govorila ljubeče in užival sem v vsakem trenutku s teboj, zdaj pa se mi zdi, da se eden od drugega nekam oddaljujeva.«

»Res se ti to tako le zdi. In upam, da bova odslej še med seboj bolj povezana,« je vstala in ga prijela za roko.

»Pridi! To, kar ti želim povedati, ne sodi v kuhinjo!«

Ljubeznivo ga je vlekla za roko, posadila na kavč in ugasnila luč. Tesno se je stiskala k njemu in ni mu dovolila reči niti besede. Razgrete strasti so se sčasoma umirile in takrat mu je zašepetala na uho:

»Nisi nič radoveden, kaj ti hočem povedati?«

»Da, Sonja! Reci! Čisto sem pozabil na to,« je zmedeno potihoma dejal in znova zaslutil, da ga je našla povsem nepripravljenega.

»Slutiš, kaj ti želim povedati,« ga je vprašala in se znova stisnila k njemu.

»Ne! Nič takega mi ne pride na misel. Reci!«

»Najprej reci, da me ljubiš!«

»Ja seveda. A tega ne opaziš? Koga pa naj imam rad, če ne tebe,« je skoraj jecljajoče šepetal in misli so mu preletavale neznane slutnje.

»Potem pa v redu. Poslušaj: dobila bova otroka.«

Andreju je zaprlo sapo in nekaj trenutkov ni vedel, kaj pravzaprav Sonja sploh govori. Ko je svoje misli za silo uredil, jo je stisnil k sebi in dejal:

»Otroka: Krasno. Tega pa res nisem pričakoval. Krasno. Moja si, Sonja. Ljubim te.«

Čustva so se znova sprostita in razgovor je tekkel dolgo v noč. Naenkrat pa je Sonja rekla:

»Moram domov. Veš, kako je pri meni.«

»Torej bom oče,« si je dejal Andrej glasno, ko je hodil po sobi in razpredal vse dogajanje tega večera. Čez čas je ugasnil luč in znova legel na kavč. Skušal si je priklicati predstave o svojem bodočem življenju, ki se bo sedaj gotovo spremenilo, a nekaj določnega mu ni uspelo umisliti.

»Nova situacija mi je pa res povsem neznana. A sem sploh vesel, da bom oče? Najbrž bi moral biti. A je toliko neznank ...«

Omahnil je v globok spanec. Zjutraj ga je glas budilke dvignil z ležišča in se je hotel napotiti v kopalnico, da bi se pripravil za službo, a ga je iz dremeža vrglo Sonjino nočno sporočilo:

»Otroka bova dobila!«

Ko je hotel stopiti pod tuš, se je spomnil, da je danes sobota, zato se je znova vrgel pod odejo in nadaljeval z razglabljanjem nove situacije. Kmalu nato je znova vstal, pospravil kavč in sklenil, da bo takoj odšel k Sonji, a tedaj se je na vratih oglasil zvonec. Hitro je odprl vrata in v predprostor je vsa zmedena stopila Sonja.

»Andrej, nekaj strašnega se je zgodilo. Ustrelili so ravnatelja. Odpeljali so ga v bolnišnico. Štefan mi je prišel povedat. Več mi ni znal povedati.«

»Uf, zdaj pa je res postalo vroče,« je sam zase zamrmral Andrej. »Domov ti je prišel to povedat?«

»Ja! Domov. In se je potem takoj odpeljal. Morala sem ti priti povedat. Zdaj pa več ni šale. In midva sva v tem kotlu. Andrej, bodi močan,« je skoraj bodreče dejala Sonja in ga tesno objela.

»Tebe pa ni nič strah,« ji je med dlani stisnil ljubki obraz in se ji zazrl v oči, a tedaj je znova zazvonilo in že v naslednjem trenutku sta ga obstopila miličnika in mu nataknila lisice.

»Preiščite stanovanje,« je medtem, ko sta miličnika porivala Andreja po stopnicah navzdol proti izhodu, z globokim glasom zapovedal v dolgi usnjen plašč zaviti možak, stoječ na hodniku in zamahnil še dvema, ki sta stala ob njem ter se za njima napotil v notranjost Andrejevega stanovanja.

Štefana je s kavča vrglo brnenje motorja z dvorišča. Pogledal je skozi okno in se takoj instinktivno skrtil za zaveso, kajti zunaj se je ustavila modrobela stoenka, iz katere so urno

stopili trije miličniki. Skočil je v kuhinjo, kjer sta se okoli štedilnika vrtela Sidika in hčerka in sedel k mizi, da bi tako čim bolj naravno pričakal nepovabljene prišleke.

»Tovariš Štefan, vstani in se obrni proti oknu,« je zapovedal vodja trojke.

Štefan je vse tri dobro poznal, zato se je delal, kot da ga njihovo vedenje neizmerno čudi in z narejenim smehom vprašal:

»Vinko, kakšna šala ti je pa to?«

»Jaz sem za tebe tovariš miličnik. Sem državni organ. In oblast. Naredi kot sem zapovedal. In roke na hrbet!«

»Čakaj, Vinko! Kaj vam je, tovariši? To je neka ...,« a misli ni uspel dokončati, kajti po hrbtu je topo udaril pendrek enega od drugih dveh. Ženski sta začeli kričati in se stisnili skupaj. Štefan, ki je ob udarcu zastokal, je sedaj sprevidel, da je sprenevedanja konec, zato je potisnil roki za hrbet in ko so škrtnile lisice, je dejal:

»Vinko, ti veš, da sem zmeraj bil za red. Vidim, da si dobil takšen ukaz, zato se ne bom upiral, ker si tudi ti le izvrševalec neke volje. A kmalu se bo vse uredilo. Zopet bomo skupaj ...,« vendar tudi sedaj stavka ni mogel dokončati, kajti pendrek je padel drugič; sedaj prek obraza. Vlila se mu je kri in ko ga je Sidika hotela obrisati, jo je eden od miličnikov sunkovito odrinil, drugi pa Štefana potisnil skozi vrata, da se je ta opotekel in se šele na dvorišču ujel za stoenko.

»Nisem pričakoval, da bom tako hitro na vrsti. A moram čim prej izvedeti, kaj vedo in česa bom obdolžen. Nekaj bodo že našli, in ne piše se mi dobro. To, kar smo počeli mi, se mi sedaj v obilni meri vrača,« se je smilil sam sebi, ko je ves krvav sključeno sedel na lesenem stolu, kjer so kriminalisti zasliševali ljudi, ki so se prekršili zoper zakon ali pa občasno kar tako, za strah drugim, da jim ne bi prihajalo na misel rušiti samoupravno socialistično ureditev.

»In to ureditev, ki me zdaj pretepa, sem zavestno in z vsem svojim srcem in telesom branil tudi jaz, ne glede na žrtve,« je pomišljal, ko je v sobo zaškrtal ključ in prižgala se je luč.

»Vstani,« je ukazal v dolg črn plašč zamotan suhi možak z globokim glasom, za njim pa sta se postavila, držeč v rokah pendreka, dva uniformirana miličnika.

Štefan je hotel takoj ubogati, a ni se še povsem zravnal, že se je pendrek na hrbtu zopet topo oglasil. Stokajoče se je sesedel na stol in neznosne bolečine so mu rezale telo. Iz nosu mu je še zmeraj kapljala kri, čeprav so ga za silo prej oprali, in prek obraza mu je žarela boleča črta kot da bi mu kdo pritiskal nanj razbeljeno železo.

»Najprej boš v zapisnik povedal svoje podatke in potem vse, kar te bomo vprašali,« se je tedaj oglasil suhec v črnem plašču, sedel na stol poleg mize, za katero je že čakala ženska s pripravljenim papirjem v pisalnem stroju in si prižgal cigareto.

Štefanu so ti postopki bili dobro znani, a nikdar prej ni pomislil, da jih bo kdaj sam skusil, zato je stokajoče kolikor se je dalo mirno, sedel in odgovarjal na vprašanja zapisničarke. Čeprav so se vsi v tej sobi dobro poznali, mu niti na misel ni prišlo, da bi kaj takega omenil, kajti vedel je, da bo sicer zopet priletelo. Ko so bile formalnosti mimo, se je oglasil mož v plašču:

»Kje imaš risanico?«

»Ukradli so mi jo.«

»Kdaj, kje, kako.«

Štefan je začel razlagati dogodke tistega večera, a ko je omenil Milana, je zopet priletelo.

»Zakaj nisi kraje prijavil. Ti kot bivši partijski sekretar bi moral vedeti, da se orožje ne pušča kar tako, posebej ne ponoči in v odklenjenem avtomobilu. Podpiši, da sta ti odvzeti risanica in šibranca,« je suhec vrgel na mizo njegova orožna lista in potem še list papirja, na katerega se je moral podpisati.

»Torej so puško našli? Ne verjamem! Poznam jih do obisti. Le blefirajo. In hišo so mi že tudi najbrž razmetali. Dobro, da še ni vprašal o pištoli. Te tako hitro ne bodo našli. In zakaj puško? Nekdo je krt. Ali pa igra lisičjo igro,« je poskušal skozi skeleče bolečine čimbolj trezno razmišljati.

Razmišljanje mu je znova prekinilo škrtanje lisic na rokah in miličnik ga je odvedel s policijske postaje naravnost v marico, ki je že čakala na policijskem dvorišču. Vrata so zaloputnila in znašel se je v zamreženem prostoru, kjer je v kotu sedel. miličnik. Štefan je kljub že zelo oteklim očem takoj spoznal svojega lovskega tovariša. Ta se je začel presedati in očitno mu je zaradi nevsakdanje situacije bilo silno nerodno.

»Zdravo, Franc. Poglej, kaj so mi naredili. Zdaj me več ne poznajo. A vse se bo kmalu uredilo. Le pomota je,« je vprašujoče zaključil svoj nagovor Štefan, a miličnik se je le znova nerodno presedel.

»Zopet bova kmalu šla na lov. Na jelene in košute, a ne,« je takoj potem, ko je vozilo odpeljalo, skozi spačene ustnice skušal biti duhovit Štefan, da bi tako morda izvedel, kaj ga bremenijo.

»Štefan, veš da sem v službi in se s teboj sedaj ne smem pogovarjati,« je šepetaje, s potegnjeno kapo na obraz, odgovoril miličnik. »Res se ti ne piše dobro; sedaj, ko so ustrelili ravnatelja. Zdaj pa molči, sicer potrkam,« je še tiho zagrozil in pokazal proti prednjemu okencu, skozi katero sta se videli silhueti dveh miličnikov.

»A, to je torej,« so se mu takoj začela vrstiti vprašanja eno za drugim. »Kdaj, kje, kako,« si je v mislih ponovil suhčeva vprašanja s policijske postaje. Francu je bil neizmerno hvaležen, a kljub temu je o ravnatelju vedel premalo. »Je živ, ta gnida? In kdo ga je ustrelil: če je to res, kar pravi Franc. Je morda bil Andrej,« je sedaj pomislil in bil skoraj jezen na sebe, da se tega ni prej spomnil. »Če bi meni, ...« je takoj potem, ko se je spomnil Milana, prekinil to misel in požrl krvavo slino. »Da! Milan bi lahko bil,« si je zadovoljno prikimal. »In Andrej je avtomatsko krivec. Lisjak je, ta baraba. Sidiki sem vse odpustil, a Milan bo svoje plačal. In to takoj, ko pridem iz luknje!«

- 15 -

Andrej je že tretji dan ždel v celici, in razen paznikov, ki so prinašali obroke in še kaj uredili, se zanj ni nihče zmenil. Majhen prostor z zamreženim oknom, od koder je prihajala svetloba in so se mimo kar pogosto vlekle sence mimoidočih, s česar je sklepal, da je nad oknom pločnik, je smrdel po zatohlosti in vlagi, vse drugo pa je bilo še znosno. A čakanje in negotovost, kaj se bo z njim dogajalo, ga je že močno načenjalo. Koraki od vrat do stene in nazaj so bili vse bolj hitri, kot da bi hotel poganjati čas hitreje in vselej, ko je kdo pogledal skozi lino na vratih, je hotel nekaj vprašati ali morda zaprositi, a lina na vratih se je takoj zaprla, tako da je le lahko prisluškoval oddaljujočim se korakom in drugim pritajenim glasovom, ki so prihajali s hodnika.

Moralo je že biti krepko popoldne, ko se je lina odprla in paznikov glas je suho dejal: »Imate obisk. Pripravite se!«

Andrej je zmedeno poskočil in se hitro postavil k vratom, a ta se niso hotela odpreti. Kar nekaj časa je tako stal in prisluškoval, če se bo kaj zgodilo, a zgodilo se ni nič. Skrušeno je sedel na stol in zdelo se mu je, da bo v tej luknji zgnil. Znova si je obnovil že tolikokrat postavljena si vprašanja, a čim bolj je hotel stvari razumeti, tem bolj mu je v ospredje izstopalo eno vprašanje: ko je Sonja prišla povedat, da so ustrelili ravnatelja, je bilo jasno, da bo imel težave, a zakaj niso prišli ponj že zvečer, ne pa šele zjutraj. Je morda policija zvedela za dogodek šele takrat? In kako je o dogodku vedela povedati Sonja že zvečer? Ali je ravnatelj mrtev? So odpeljali še koga drugega?

»So morda zaprli tudi Štefana,« je še zamrmral predse, potem ko si je postavljajl mnoga vprašanja, na katera ni vedel odgovora. Tedaj pa so se odprla vrata in v celico sta stopila stražarja:

»K steni in roke nazaj!«

Lisice so škrtnile in stražarja sta ga gnala do konca hodnika. Tam so bila vrata že odprta in na drugi strani široke mize je zagledal Sonjo. Presenečeno je hotel stopiti k njej, a ga je paznik potisnil na stol in mu medtem, ko je snemal lisice, zabičal:

»Dvajset minut. Pa brez težav in približevanja!«

»Zdravo, Andrej! Komaj so me spustili k tebi ... glede na to, da si skorajda nisva nič, razen da ...«

»Vesel sem te, Sonja,« jo je prekinil Andrej. »Res čudno, da si lahko prišla, glede na to, da že od začetka nisem mogel iz celice ali bi me kdo prišel pogledat. Si morda kaj zvedela, kako bo z mano? Ali pa, česa me dolžijo?«

»Ne, Andrej, tega mi ni nihče povedal. Pa tudi vprašala nisem, ker me potem ne bi spustili najbrž niti sem. Zdaj, ko v meni raste najina prihodnost, si le močno želim, da bi bila nekoč skupaj. In upajva, da bo še vse dobro. Le drži se!«

»Veš, Sonja, vse je tako ... nerazumljivo, da več ne vem, kaj bi. Pustijo me čakati in nihče se ne zmeni zame. Le ždim tam v tisti luknji. In kako je z ravnateljem,« je iznenada še na koncu vprašal Andrej.

Sonja se je vidno zmedla in pogledala proti pazniku, ki je ves čas ždel na stolu ob steni, nato pa šepnila::

»V koleno so ga. Še je v bolnišnici, a kmalu bo v redu. O tem ne govori, če te bodo zasliševali.«

Paznik, ki je takoj opazil, da je Sonja zašepetala, je vstal in jezno zapovedal:

»Konec obiska! Greva!«

Sonja je vstala kot da bi hotela protestirati, toda paznik je stopil naprej in lisice so znova zaškrtaile. Ozrl se je in videl, kako stoji tam in gleda za njim, a nekaj določnega iz tega zopet ni mogel razpoznati. Tedaj pa je za sabo zaslišal njen glas:

»Drži se, Andrej! Kmalu se bo vse spremenilo.«

Te skrivnostne Sonjine besede so mu zletele skozi neurejene misli kot piš, ki iznenada potegne izza vogala, potem pa se ozračje umiri in za njim ostane le pričakovanje nove sape, ki bo verjetno kaj kmalu zopet potegnila.

»Ali pa tudi ne,« je mrmraje iztegnil roke, ko so mu snemali lisice. Ko je zlovešči zvok zapahov na vratih celice utihnil, je samota, ki se je je držalo toliko neznank, v tem mračnem prostoru znova zavlada in ga prepustila nemiru, ki ga je zanetil nenadni Sonjin obisk. Naslonil se je na steno, opazujoč sence, ki so se v popolnem neredu vlekly mimo in risale temino na steni njegove celice ter si šepetaje dejal:

»Vse je popolnoma nejasno. V popolnem neredu. A eno je vsekakor jasno: Sonja ve več, kot mi je do zdaj povedala. In z mano ima neke načrte.«

To si je še nekajkrat ponovil, potem pa mu je v lice udarilo kot iz razbeljene peči:

»In otrok, ki ga Sonja nosi? Je res moj? Ali pa to sploh ni res! Je to le njena igra?«

Novo vprašanje mu je naenkrat postalo prva tema razmišljanja. Nепrestano se je pojavljajo, nekako v valovih in zmeraj se mu je nekje v ozadju prikazoval ravnatelj.

»In ta strel! V koleno, kot je rekla Sonja. Se me hoče na ta način znebiti? Ne more biti, če je noseča. Ker me rabi. Čudno igro igra, ta moja Sonja,« je tako čemeč ob steni premleval vsa ta vprašanja, a na nobeno si ni znal odgovoriti.

»Da bi me vsaj kdo kaj vprašal! Nihče nič. Potem bi verjetno kaj izvedel. Tu, v tej umazani luknji ždim in zdi se mi, da so na mene pozabili,« je potem, ko je stopil nekaj korakov naprej in globoko zavzdihnil, znova usmeril pogled v redke sence, ki so se vlekly po

steni njegove samice. Tedaj pa so se v vratih oglasili zapahi in v celico sta stopila paznik in miličnik.

»Po sklepu preiskovalnega sodnika vam sporočam, da ste prosti. Če se strinjate, podpišite tukaj«, mu je dejal mirno miličnik in mu na mizico položil neki formular.

Andrej je le začudeno ostrmel in bistva sploh ni razumel, zato je le zevajoče gledal predse.

»No, bo kaj,« je zapovedovalno vprašal miličnik in mu v roko potisnil kemični.

Andrej je sedaj začel dojemati, kaj se dogaja. Seveda je hotel čim prej od tod, zato je hitro podpisal. Miličnik mu je porinil obleko v roke, počakal, da se je preoblekel in ga nato odpeljal k vhodu. Kmalu je bil na ulici.

Šele sedaj se je spomnil, da nima denarja za avtobus. Segel je v hlačni žep in na svetlo privlekel nekaj bankovcev.

»Težko državi, ki ima na denarju toliko ničel. No, za avtobus bo.«

Dvignil je pogled, da bi se orientiral, kajti mesto je dobro poznal, tedaj pa ga je prešinilo:

»Od kot jim moja obleka? In ta denar! Z doma so me vendar odpeljali v kratkih hlačah in majici!«

- 16 -

Andrej je bil že tretji dan v šoli, odkar je prišel iz zapora, ravnatelja pa še ni bilo v službo. Sonja je rekla, da je slišala govoriti, da bo moral ostati na berglah vse življenje. Pričakoval je, da bo sedaj, potem ko je brez težav nadaljeval s poukom, nekako instinktivno, čeprav o tem ni nihče nič rekel ali bi mu prišel kaj o tem povedat, imel v odnosih s kolegi in kolegicami težave, a tako očitnega prezira, ki je izžareval iz njihovih oči, vseeno ni pričakoval. Sedaj je postal res črna ovca v kolektivu. Ne samo za člane partije, ki so seveda bili v večini, ampak tudi za tistih nekaj, ki to niso bili. Z razlogom so se bali najbolj ti, kajti v teh burnih časih, ki jih do sedaj na tej šoli ni bilo, se je bilo treba postaviti na pravo stran. Večini je bilo to sicer samoumevno, saj so bili prestreljeni z oblastno miselnostjo partije od mladih let naprej, ob tem zadovoljno pobirajoč drobtinice z mize oblastnikov, a drugi so se sedaj morali posebej potruditi, da ne bi padli v nemilost komu od vodilnih v kolektivu.

Opazil je tudi spremembo pri otrocih. Čeprav je na videz potekal pouk brez kakršnih koli zapletov, so ti vseeno dojemali ves proces nekako drugače kot pred temi dogodki; večinoma so radovedno zrlji v njega in ga s pogledi spremljali po učilnici, zbranost pa je vidno popustila. Ker je spremembe opazil takoj prvi dan, je vse, kar se je le dalo, toleriral in verjel, da bo čas vse kaj hitro zabrisal in se bo učni proces znova vrnil v prejšnje tirnice.

»Če me seveda zopet ne bodo odpeljali,« je ob tem večkrat pomislil.

Pouka je bilo za tisti dan.konec. Ker več ni imel nobenih obveznosti, niti s kakšnimi dežurstvi ali dodatnim delom ne, si je stvari za naslednji dan zložil v torbo, da se bo doma pripravil za jutrišnji pouk, a je tedaj za sabo zaslišal znan rezki glas:

»Andrej, ob štirih pridi v zbornico, ker se imamo veliko pogovoriti!«

Kar ustavilo ga je, zato je odložil torbo in vprašal, ne da bi se obrnil proti osebi, ki ga je ogovorila:

»Kaj pa, Zvonka? Imamo konferenco? Nisem dobil nobenega obvestila. Pa ravnatelja, kot sem opazil, te dni ni v šoli. Je na kašnem seminarju,« se je sedaj naredil nevednega Andrej, kajti takoj je zaslutil, kaj Zvonkin poziv pravzaprav pomeni. Med tem, ko je znova segel po torbo, in vmes premišljeval, kako bi Zvonko še malo bolj spravil s tirnic, kajti njen strupeni glas je kar drgetal, ko ga je prej ogovorila, je ta že zvihrala iz zbornice in ga skupaj s še nekaj kolegicami, ki so, kot da se ni nič zgodilo, skrbno popravljale še zadnje naloge ali zapisovale različne stvari v šolske knjige, pustila samega.

»Ovčice,« je pomisli ob pogledu na to klavarno sliko in ne da bi pozdravil, tudi sam zapustil šolsko zgradbo.

Bil je točen, toda v zbornici sta že ob Zvonki sedeli njeni najbližji prijateljici in starejši učitelj, ki se v službi ni nikdar preveč naprezal in mu je predvsem godilo, če so ga pustili pri miru, čeprav so vsi vedeli, da od njegovega pouka učenci niso imeli prav veliko, za poplačilo svojega miru pa je zato bil zvesti sledilec trde partijske linije.

»Andrej, nekaj dni te ni bilo v službo. Kje si bil in zakaj se nisi javil, če si bil na bolniški? Kje imaš bolniški izvid – če ga imaš,« je ostro začela Zdenka.

Dobro je vedel, kdo in kaj je Zvonka. Njena partijska vnema in moč, s katero je kot izvrševalka ravnateljave volje držala vse niti v kolektivu v svojih rokah in so se je zato vsi bali, je bila silno nevarna. Njena brezsrčnost je že marsikomu zagrenila življenje. A tako direktnega napada ni pričakoval.

»Kaj ne vedo, kje sem bil? Ne, ni mogoče. To je le njena provokacija. Hoče mi zamajati tla pod nogami. Da bi se zlomil. Ne, Zvonka, ne bom se dal kar tako,« je hitro mlel misli in v naslednjem hipu sklenil, da se ne bo vdal. Najprej se je presedel in se zravnal, nato pa mirno začel:

»Tovarišica Zvonka, in vsi vi njeni oprode, takole vam bom odgovoril. Predvsem tebi Zvonka, kajti vi trije,« je s pogledom ošvrknil druge, »ste le tukaj za okras. Najprej takole. Ti,« se je ostro zazrl v Zvonko, »nimaš nobenega pooblastila klicati me na kakršnikoli sestanek. Ker nisem član partije, me tudi po tej liniji ne moreš. Moj nadrejeni je le ravnatelj in ne ti, čeprav predstavljaš na šoli neko neformalno oblast. Zato nisi pristojna, da me tukaj zaslišuješ in te moja odsotnost ne briga. Sicer pa, kaj provociraš?«

»Tovariš Andrej,« je sedaj začela vpiti proti Andreju Zdenka, »s svojo nesramnostjo si presegel vse meje. Za to boš odgovarjal. In to takoj. Z današnjim dnem si odpuščen s službe. In poskrbela bom, da te bodo še enkrat vtaknili ...« se je ob zadnji besedi hipoma ustavila, nato pa po krajšem presledku znova hotela dvigniti glas, a jo je Andrej ustavil.

»Tovarišica Zvonka, glej, kako se zapletaš. In kdo si ti, da bi me mogla vreči iz službe? Kje imaš odpoved? Ti jo je ravnatelj podpisal? Kaj se šopiriš? Čeprav vem, da so ti tale cirkus naročili izvesti, si ga povsem polomila. Glej, kako se boš zagovarjala pred njimi. In jutri pridem v službo. Morda pa ne boš mogla več ti priti, kaj se ve,« se je zahihital Andrej in navidez mirno odšel, ne da bi pogledal naokrog.

Ko je doma zaklenil vrata za seboj, je vrgel čevlje v kot in se raztegnil po kavču. Šele sedaj je opazil, da se trese. Zazrl se je v strop in poskušal zbrati misli: Premleval je današnji dogodek in si po dolgem premetavanju misli glasno dejal:

»Eh, zdaj sem pa pečen. Nič! Itak bodo naredili z mano, kar bodo hoteli. Se vsaj nisem podelal v hlače. Prav vesel sem, da sem jim natrosil, kar jim gre, čeprav me bo vse to najbrž veliko stalo. Sicer pa: meja je blizu.«

Ob zadnji misli se je zdrznil. Na kaj takega še ni nikdar pomislil. Najprej se mu je misel zdela zelo vabljliva, a tedaj mu je planilo v lice:

»Sonja! Kaj bo z njo. In predvsem z otrokom. Kakšno zgodbo sploh plete ta ženska?«

Pred njim so se sedaj znova odprla vsa že tolikokrat prežvečena vprašanja. Vedno bolj je čutil, da njuni odnosi več niso pristni in da ji več ne more povsem zaupati.

»Si jo sploh še želim,« se je po vsem tem premišljevanju glasno vprašal, nato pa hitro vstal in se kmalu za tem napotil proti Sonjini domačiji. Ko je hotel zaviti na dvorišče, ga je še zadnji hip zaustavil odblesk svetlobe, ki se je odbijal od Štefanove Nive naravnost v njega. Urno je skočil v senco visoke brajde, nato pa se zavlekel za živo mejo, ki je ločila Sonjino domačijo od poti. Sklenil je, da se bo čim bolj skrival in čakal, da se na vhodnih vratih kaj premakne. Pokleknil je za bodeči grm divjega šipka, ki je rasel tik ob živi meji in zadovoljno ugotovil, da ga tu ne more zlahka opaziti nihče. V živi meji si je naredil majhno odprtino, od

koder je zlahka videl na dvorišče. Bodice šipka so ga neusmiljeno bodle po telesu in ko so bile že kar neznosne, so se vrata odprla. Na pragu se je prikazal Štefan, za njim pa Sonja.

Andreju je skorajda zaprlo sapo, ko je zagledal Štefana. Zabuhel obraz, poln krast in skrivenčena drža sta pričala, da so ga hudo pretepli.

»Torej so tudi njega zaprli, a za razliko od mene jo je močno skupil,« je razmišljal. »Je streljal on? Če je, zakaj so ga potem že izpustili. Če sumijo mene, zakaj me niso tako pretepli kot Štefana?«

- 17 -

Štefan se je takoj, ko je stopil čez prag Sonjine domačije, odpravil proti svojemu avtomobilu. Sonja je še nekaj časa gledala za Nivo, ki se je kmalu izgubila za ovinkom, nato pa se je vrnila v hišo. Andrej, ki so ga bodice divjega šipka že dodobra popikale, je ravnokar hotel previdno vstati, da bi stopil k Sonji, a ga je novi prizor znova potisnil k tlom, kajti izza hišnega vogala sta se sedaj prikazala Milan in še mlad fant, ki ga je Andrej poznal le na videz. O njem je vedel le toliko, da je bil na lovskem pogonu zmeraj gonjač. Brez vsakega zadržka sta stopila v hišo in Andrej je hitro ugotovil, da tudi ta dva nista prvič pri Sonji.

»Torej je pri Sonji nekakšna točka zbiranja. Sedaj sem marsikaj videl. Kaj če jim malo zmešam ritem,« se je kislo nasmehnil in se previdno dvignil iz bodečega objema. Počasi se je približal vhodnim vratom, želeč slišati njihov pogovor, a skozi tesno zaprta vhodna vrata se je slišalo le nerazločno momljanje. Naslonjen na vrata je kar nekaj časa čakal, nato pa, ko je uvidel, da se nič razumljivega ne da slišati, odločno odprl vhodna in takoj nato še kuhinjska vrata.

»Dober dan, Sonja,« je vstopil kot da ne ve, da ima Sonja obiskovalce. Začudeni obrazi so ga ostro prebodli in opazno je bilo, da jih je s svojim prihodom res presenetil. Prva se je znašla Sonja.

»Ah, ti si Andrej! Nisem te še pričakovala. Lepo, da si prišel. Prav vesela sem te,« je igraje drdrala. »Sedi, da nas bo več. Ta dva tovariša pa itak poznaš.«

»Lepa družčina,« je bil takoj piker Andrej. »Milana poznam, tega pa le navidez. Vem le, da je na lovih gonjač. Očitno si imate povedati nekaj važnega, a sem vas sedaj nehote zmotil,« je na ponujeni stol ves napet sedel Andrej. Ker presenečena gosta nista vedela kje začeti, se je zopet oglasila Sonja.

»To je Jože. S sosodnje vasi. Nisi nas nič zmotil. Le menili smo se o tem, kako smo bili uspešni, glede tebe in Štefana mislim, in Milan je svojo besedo zastavil na pravem mestu. In smo tudi hoteli reči nekaj o tebi. Dobro, da slišiš iz prve roke,« je na koncu svoje razlage pogledala Sonja proti Milanu.

Ta se v prvem hipu ni znašel, nato pa je, potem ko je pogledal proti Jožetu, ki je neprestano jezno zrl v Andreja, in nato še proti Sonji, začel:

»Andrej, govorili smo tudi o tebi. Si pameten in v današnjih časih, ko se svet spreminja, bi bil za našo skupnost zelo potreben. Odpiramo se v svet in tam gledajo na nas, kot sam dobro veš, drugače. Menili smo, da bi ti kot pameten in izobražen, pa tudi brez nekih zadržkov od prej, bil prav primeren za nekatere nove povezave, ki se rišejo na obzorju. Le nekaterih liberalističnih nazorov se boš moral znebiti. To ti najbrž ne bo težko, glede na to, kaj smo za tebe naredili; predvsem iz hvaležnosti do nas. Kot vidim, si za razliko od Štefana cel in zdrav. Niti lasu ti niso skrivili v zaporu.«

»In zakaj sem bil v zaporu,« je Milana prekinil Andrej.

»Zato, ker si ...« je sunkovito vskočil Jože, a ga je Milan hipoma potisnil nazaj na stol.

»Počasi, Jože. Ne smeš biti jezen zaradi »gonjača«. Te pač tovariš Andrej še drugače ni poznal. Pa mu bom jaz o tebi povedal. Glej, Andrej,« je bil sedaj že zelo prijazen Milan,

»tovariš Jože je koordinator družbenopolitičnih organizacij in društev v naši krajevni skupnosti. Brez njega bi naša oblast težje funkcionirala, če me prav razumeš. Sedaj, ko si tudi to izvedel, pričakujemo od tebe, da se nam boš pridružil. Jože pa bo s teboj uredil formalnosti,« je prepričano zaključil Milan.

»Čakaj, Milan,« ga je začel namerno tikati Andrej. »Čeprav so mi določene stvari znane, vseeno ne vem, kaj pričakuješ od mene. Oziroma, kaj naj ima Jože urediti z menoj. Saj ga niti ne poznam. Če bi vedel, da bo to tako, se danes pri tebi sploh ne bi oglasil,« je očitajoče pogledal proti Sonji. »In najprej mi povejte, če ste vi, kdo sploh je ta »vi«, posredovali za mene v zaporu, zakaj sem bil sploh zaprt.«

»Ne sprenevedaj se, Andrej, saj je vsem vse jasno. Ravnatelja so ustrelili v koleno in je sedaj invalid. Prva osumljena sta bila, seveda iz znanih, a različnih razlogov, vidva s Štefanom. Sonji se imaš zahvaliti, da si cel, saj bosta kmalu, glede na to, da je na poti vajin otrok, uživala mirno družinsko življenje.«

»Ampak vsi vi dobro veste, da jaz nisem na nikogar streljal. Če je bil Štefan, zakaj pa so potem njega izpustili,« je vprašujoče zrl Andrej v Milana.

»Ne delaj se naivnega. Da ti nisi streljal, mi ne vemo. Očitno ga tudi Štefan ni ustrelil. A tudi tega ne vemo. Sicer pa, ravnatelj je živ, a za prihajajoči čas več ni primeren. Žena ga je itak zapustila, kar je še eden od več očitnih razlogov, da je izgubil zaupanje oblasti. Ta nezgoda se bo kmalu pozabila in zgodba bo s tem končana.«

»Zdaj pa več ne vem, kaj mi je storiti. Najbolje, da grem,« je vstal in se napotil proti vratom. Ko je odprl v predprostor, se je za njim hladno oglasil Jože.

»Kmalu te obiščem. Da bova uredila vse potrebno.«

Z dolgimi koraki je, premetavajoč dogodke pri Sonji, korakal proti svojemu bloku. Za seboj je zaklenil in se znova vrgel na kavč. Sedaj je bil skoraj prepričan, da ni oče Sonjinemu otroku.

»Kako je dejal Milan glede ravnatelja ? ... kar je še eden od očitnih razlogov, da je izgubil zaupanje oblasti ... Seveda. Sonja se je tako znebila ravnatelja, kajti očitno njuna vez ni bila točno taka, kot jo je prikazovala Sonja. In če je Milan hotel na oblast, se ga je moral na nek način znebiti tudi on. Štefana se je seveda odkrižal tako, da mu je naprtil krivdo za puško in ga pred tem še osramotil z njegovo ženo. Toda kdo je streljal? Sonja ... Milan ... ne! Ne more biti in ni logično. Ostane torej Jože? Kdo pravzaprav je on? In z njim naj sodelujem? Kako podlo. Torej bom tak kot so oni? Toda oblast so oni. In Sonja je zraven ... s katero bom imel otroka! Kako prefinjeno igro igrajo: nekdo je na ravnatelja streljal, da so se naju s Štefanom lahko odkrižali. In mene hočejo držati s tem, da so me potegnili iz zapora. Ha, zvito in podlo.«

Njegovo mrmranje je kmalu ponehalo, kajti premagal ga je dremež, ki ga je nemirno premetaval in mu risal nepovezane slike in prizore nerazumljive vsebine. Večkrat je odprl oči, a ni točno vedel, če jih je sanjal ali pa so bile resničnost. Mora je kar trajala, tedaj pa ga je s kavča vrgel zvonec. Ko je odklenil, je na vratih stala Sonja.

»Andrej, morala sem priti. Da ti nekatere stvari še točneje razložim. Si v redu,« se je hotela priviti k njemu in ga poljubiti, toda on se je odmaknil in ji ponudil stol v kuhinji.

»Uh, kako uradno. Se več ne poznava prav dobro,« ga je zajedljivo vprašala.

»Kakor se vzame. Ti mene poznaš do potankosti, jaz pa tvojega drugega obraza prav dobro res ne. Morala mi boš marsikaj pojasniti.«

Andrej je po burni noči, najprej s Sonjo, potem pa še z miličnikoma, vstal bolj zgodaj kot po navadi. Po stanovanju se je premikal potihoma, da ne bi zbudil Sonje, in ne da bi si pripravil kavo in si namazal kruh z maslom kot po navadi, je bil po nekaj minutah pripravljen

za odhod v šolo. Ko je stopil proti vratom, da bi jih odklenil in potihoma odšel, se je od zadaj neslišno prikradla Sonja in ga objela okoli pasu.

»Gospod ravnatelj so pa zgodnji. Tako je prav; morajo biti vzor,« je oklepajoč se njegovega telesa zažgoela na njegovem vratu.

Andrej je zastal in jo je hotel instinktivno odriniti od sebe, toda tedaj se je spomnil, da se ne sme izdati, zato se je obrnil in jo poljubil na čelo ter dejal:

»Ključ je v vratih. Pozneje se itak vidiva. Ti ne boš šla danes v službo?«

»Oh, Andrej, mar ne vidiš, kako sem utrujena od nočnega garanja. Služba bo že počakala,« se je zopet zahihitala in mu odprla vrata ter jih za njim takoj, ko je stopil na hodnik, zaklenila.

Andrej je stekel po stopnicah in se oddahnil šele na prostem.

»Z gospodom me je ogovorila. Torej je to to! Kako težko se je zadržati. Toda moram vzdržati. Nihče ne sme niti posumiti v mene, kajti sicer bom zares končal kot Štefan. In kaj bo danes v šoli,« je razmišljal, ko je že tolikokrat znova odrinil vhodna vrata in kot ponavadi, čudeč se samemu sebi, kako je lahko tako miren, stopil v zbornico. Nasproti mu je vsa nasmejana in žareča pritekla Zvonka:

»Tovariš Andrej, zdravo!«

Izpod mize je potegnila njegov stol in kot da bi gledal kakšen film visoke dunajske šole, je nadaljevala:

»Izvoli, sedi na svoj prostor. Kavica te že čaka. Prosim,« je še zaključkala in mu potisnila stol pod noge. Nepripravljen na tako ustrezljivost, ki je še ni nikdar doživel, je nerodno padel na stol in se šele čez nekaj hipov zavedel, da je situacija danes diametralno drugačna kot včeraj. Pogledal je po kolegih, ki so sedeli na svojih stolih.

»Njihova narejena prijaznost, ki je sposobna v hipu prerasti v popolno ustrezljivost do svojega nadrejenega jim je očitno že v krvi. Torej je to to. Sonja je izdelala scenarij do potankosti. Ne smem se zmeti. Moram odigrati zadevo do konca,« je razmišljal, potem pa mirno dejal:

»Hvala, Zvonka, saj ne bi bilo treba. Danes smo pa vsi nekam bolj zgodnji.«

»Tovariš Andrej, prosim, če pred začetkom pouka prideš v ravnateljevo pisarno. Sedaj ko ni ravnatelja, se je nabralo precej nujnega dela. Za tvoj pouk bodo poskrbeli kolegi. Midva pa bova najprej uredila najbolj nujno, potem pa bo že stvari peljal naprej novi ravnatelj,« ga je znova prijazno ogovorila Zvonka in ga ob tem pomenljivo pogledala.

Andrej se je udobno namestil, da bi s svojo pozo pokazal, kako mu je takšen privilegiran položaj že stopil v glavo, srebnil kavo in s pogledom znova preletel po kolegih. Njihovi obrazi so se po vrsti, kakor jih je pač oplazil njegov pogled, prijazno odpirali v prisiljen nasmešek - kot tulipani, ki jih obsije spomladansko sonce, ko bi ga pa zakril kakšen temen oblak, bi se takoj zaprli v kompaktno zaprti popek. Prav tako kot ti tulipani so se njihovi obrazi sproti zapirali; kakor hitro je bil pogled mimo in se znova spremenili v toge neizrazne gmote.

»Tovarišica Zvonka, če je pa tako, potem pa greva,« je vstal Andrej, potem ko je še enkrat srknil kavico in nato s kretnjo, ki nakazuje na odločnega gospodarja, postavil skodelico na mizo, se nasmehnil proti kolegom in stopil proti vratom. Zvonka, ki mu je uslužno odprla, je hitro zadrobila za njim, odklenila ravnateljevo pisarno in mu takoj ko je sedel na ravnateljev stol, začela razlagati vsebino aktov, ki so bili že pripravljene očitno za njega.

Andreju se je smejalo, toda delal se je, kot da skoraj vse razume, čeprav mu je bilo skoraj vse povsem nerazumljivo. Ker se je bal, da bo kje zamočil, ni veliko spraševal, in potem ko sta kar nekaj časa premetavala in prekladala različne papirje, se je Zvonka pomenljivo oglasila:

»Najbolj nujne so naslednje zadeve, zato te prosim, da jih podpišeš. Da ne bi kaj neprijetnega priletelo z ministrstva, saj razumeš.«

»Tovarišica Zvonka, kako pa naj jaz kaj podpišem, če nisem za to pooblaščen?«

»Nič hudega. Vsak ve, za kaj gre. Ker ni ravnatelja, ga pač začasno mora nekdo nadomestiti. Tako je odobreno, zato te naj te malenkosti ne skrbijo. Se pač podpišeš, nad tem pa le pripišeš besedico za.«

»Da se mi ne bo zavrtilo. Kako hitro gre vse to. Čisti scenarij. Torej je vse te stvari do zdaj urejala Zvonka. Toda ona se je v preteklosti precej izpostavljala, zato za globalni scenarij ni primerna. Mora pač priti novi, poslušni obraz ... dokler bo pač tako kazalo,« je razmišljal Andrej, ko je na črtah, nad katerimi je pisalo ravnatelj, podpisoval papirje in zraven dodajal besedico za.

Po pouku se je takoj odpravil domov. Sonja ga je že pričakala pri odprtih vratih: Ko sta zaprla vrata, je skočila k njemu in mu zadihala v uho:

»No, gospod ravnatelj, kako si se odrezal prvi dan na položaju?«

»No ja! Bilo je kar zahtevno. A zanimivo. Toda že po prvem dnevu obvladam veliko stvari. Sicer pa mi je Zvonka večinoma itak vse pripravila.«

»Pazi se ti te Zvonke,« mu je smeje zažugala, vendar je bilo očitno, da je opazko zaigrala. Toda Andrej se je naredil, kot da tega ni opazil in užaljeno vprašal:

»Kako moreš pomisliti na kaj takega? Meni je le za tebe; in za najinega otroka. In kako se ti počutiš sedaj, ko si ... Kateri mesec je že?«

»Drugi je že. Moram na pregled, da bo bolj točno.«

»Kar daj! To je potrebno. In ti zdaj greš domov, kajne? Starša te gotovo pogrešata. Ali pa še malo v službo?«

»Grem domov. Zvečer sem pa zopet pri tebi, v redu?«

»Velja, Sonja. Jaz pa sedaj, ko je še zgodnja ura, skočim v Avstrijo. Avtobus odpelje že čez slabe pol ure.«

»A? In kaj boš tam počel,« ga je sedaj nezaupljivo vprašala.

»Po kavo, banane, pralni prašek, pomaranče ... saj veš. Kot že večkrat. In nekaj za tebe,« jo je poljubil na čelo in iz miznega predala vzel potni list.

Sonja je še nekaj mencala, a ko je videla, da je Andrej odločen, se je hitro obrnila in odvihrala na stopnišče.

»Nevarna je. Moral bom biti zelo previden,« je razmišljal, ko je stopal proti avtobusni postaji. Tam sta že čakali šolski kolegici in še preden sta kaj rekli, ju je sam ogovoril:

»Tudi po kavo, banane, pralni prašek, pomaranče ...?«

»Le v mesto. In če bova imeli še čas ...,« je zmedeno odgovorila starejša, ki je kolegico tudi v šoli povsem obvladovala, a stavka ni mogla dokončati, kajti zavore na prašni cesti so zaškripale in vsi so se podali na pot.

Zbornica šole je bila polno zasedena, kajti na dnevnem redu je bila le ena točka: Andreja že tretji dan ni bilo v šolo; in kaj zdaj. Skozi zakajeni prostor se je slišalo le občasno pokašljevanje nekaterih že dobro prekajenih kadilcev, med katerimi je bilo največ tovarišic, ki so tudi sicer v kolektivu številčno močno prevladovale. Čeprav je bilo v prostoru zadušljivo, si nihče ni upal predlagati, da bi odprli kakšno okno, kajti zbor delavcev je bil strogo zaupne narave.

Ko sta v zbornico vstopila tudi Sonja in Jože, so vsi vstali, Zdenka pa je Sonji ponudila stol, ki je bil rezerviran za nesojenega ravnatelja in zaradi katerega je morala sklicati izredni sestanek vseh delavcev v kolektivu.

»Tovarišica Sonja, lepo pozdravljena v našem kolektivu. Prosim, da prevzameš besedo in vodiš sestanek.«

»Hvala, Zdenka. Tovarišice in tovariši, nastopila je neljuba situacija, ki ni v čast nam, ki smo poklicani urejati skupne zadeve. Nastalo stanje je potrebno sanirati. Zato predajam besedo našemu novemu sekretarju Jožetu.«

Presenečenje je bilo popolno, kajti vsi so mislili, da je sedaj prva Sonja. Ker pa so bili vajeni nenehnih preobratov, kakor jih je pač prerivanje za vodilne položaje narekovalo, na zunaj prav nihče ni tega pokazal. Le otrpnili so in prisluhnili.

»Tovarišice in tovariši, dani trenutek nas obvezuje, da k delu pristopimo skrajno resno. Šola potrebuje ravnatelja. Naš kandidat je kot veste izginil, ko je odpotoval v bližnje avstrijsko mesto po nakupih. Tu smo povsem padli na izpitu, kajti potem, ko ga je tovarišica Zdenka nazadnje videla v avstrijski samopostrežni trgovini, je bilo to zadnje, kar vemo o njem. Tudi iz naših virov v tem mestu se ni dalo nič izvedeti. Je torej preprosto izginil in s tem pokazal, da za mesto ravnatelja ni primeren, pa tudi, če ne prinese otipljivih dokazov, na primer bolniškega lista potem ko se vrne, več ne more biti učitelj. Namreč: učitelj mora biti vzor vsem in je tako rekoč nenehno učitelj in se mora temu primerno tudi vesti. Posebej na vasi, kjer je učitelj mnogo več kot učitelj. Je nosilec naprednega idejnega prepričanja, torej je avantgarda,« je Jože vidno razburjen zajel sapo, pogledal po kamnitih obrazih okrog sebe, ki so kot eden gledali v prazne površine miz pred seboj in potem nadaljeval. »Zato nam drugo ne preostane, kot da določimo začasnega ravnatelja, ki bo opravljal to delo do nadaljnjega oziroma dokler ne dobimo novega. Tovarišica Zdenka, ki je že zdaj opravljala tekoče posle, in čeprav si je prislužila opomin, ker ni budno spremljala Andreja, ki ji je nazadnje tudi izginil izpod nadzora, bo tako ta trenutek najbolj primerna za nadaljevanje dela. Če se z mojim predlogom strinjate, potem to potrdite z dvigom roke.«

Ponavadi bi se roke dvignile brez pomislov, sedaj pa so kot ohromele medlo silile kvišku. Vsi so se pogledovali, da bi bolje presodili, kaj jim je storiti, kajti Jožetov govor je mednje zasejal precej dvomov. Predvsem niso vedeli, kakšen bo rezultat te zmede, kajti že potrditev same Zdenke za namestnika je za vsakega lahko zelo nevarna. Dobro so vedeli, kaj pomeni zanemariti budnost. Jože je Zdenko obtožil prav tega in si je zato prislužila njegov opomin, in da se ji ne piše dobro, predvsem, če Andreja več ne bo nazaj, kajti partija takih napak ne odpušča. Obenem pa je v njihovih mislih, ko so morali dvigniti roko, ker je pač Jože, ki je prevzel oblast, potem ko so ustrelili Milana v koleno in za to zaprli Štefana, sedelo vprašanje, ali je sedanje stanje in početje odobrila centrala ali pa Jože to dela na svojo roko. In tu je bila še Sonja. Sedaj so že vsi vedeli, da sta si z Jožetom precej blizu, zato so se tudi upravičeno spraševali, ali ni morda Jože pregnal Andreja. Morda se je Andrej zbal, da tudi njega ne bi zadela krogla v koleno, ali pa se je preprosto umaknil, so razglabljali.

Jože je budno opazoval, kako zadržano so se dvigale roke, in ko so bile vse v zraku, je Jože vstal, segel čez mizo Zdenki v roko in ji čestital. Isto je storila tudi Sonja, zbor delavcev pa je enoglasno zaploskal.

»Tovarišice in tovariši, čutim, da je med vami nekaj dvomov, vendar je to le začasna, najbrž kratkotrajna rešitev. Z njo so se strinjali tudi zgoraj, tako da je stvar zaenkrat urejena. Zaključujem sestanek. Zdravo,« je končal Jože in s Sonjo sta takoj odšla.

Kolektiv se je zmedeno pobiral skupaj. Zadnje Jožetove besede so jih zvečine pomirile, saj so se tako znebili strahu kolektivne krivde. Jože, ki je bil zaposlen kot logar, čeprav nihče ni vedel, če je sploh končal kakšno šolo, je bil očitno torej postavljen od zgoraj. O njem so le vedeli, da je bil v politični šoli, kar je bilo dovolj, da o njegovih besedah ni bilo potrebno dvomiti. Po kar napetem vzdušju na neobičajnem sestanku so se zvečine začeli vedro pogovarjati in po skupinah zapuščati šolo. Po burnih pretresih se jim je tako obetalo obdobje miru in lagodja.

Sonja in Jože sta odšla v Andrejevo stanovanje. Čeprav preiskava, ki jo je opravila tajna služba, ni pokazala nič oprijemljivega, kar bi nakazovalo, kje bi lahko Andrej bil oziroma kakšen je njegov namen, je bilo očitno, da ju je nastala situacija spravila v hud položaj. Direktiva, da je treba najti ravnatelja, primernega času, ki prihaja in ko bodo morali vsi, ki so bili kdaj v ospredju, potegniti rep med noge, ju je spravljala ob živce.

»Ta tvoj Andrej si pa res zasluži kroglo. Že misel na njega mi dviga lase, da veš,« je jezno ošvrknil Sonjo, ki je sedela na kavču, ko je stopical po dnevni sobi sem in tja.

»Le toliko je moj, kolikor ste mi ga nastavili. Misliš, da bi jaz to delala, če ne bi plačevala grehov za svojega brata v Avstraliji. Čeprav nisem vedela, da je tja pobegnil, ste me z njim začeli izsiljevati – kar seveda dobro veš. In tudi moja starša. Kakor tudi ste mi že prej nastavili ravnatelja, ki je bil z mano zadovoljen kot prašič pred polnim koritom. Misliš, da mi je vseeno?«

»Valjati se je pa bilo lepo z njim, a ne,« je jezno prižgal cigareto, vendar jo je hitro odnesel v stranišče in potegnil vodo, da ne bi za seboj pustil vonja po cigaretnem dimu.

»Si pozabil, da je tudi tebi bilo lepo z mano, Jože? In da veš: tvojega otroka nosim. Tukaj, pod srcem, ki ga jaz več nimam, ti pa še manj, da veš. Zdaj si močan, toda ne pozabi, da te držim za obe krogli v kolenu. Upam, da nisi tako neumen, da bi se mi maščeval, kajti ne le da bi uničil svojega otroka, tudi sebe bi zakopal. In: se zavedaš, da lahko najino zgodbo pozna morda še drug? Toliko da veš!. Nekateri že čakajo na tvoj vroči stolček,« je s tehtno grožnjo zaključila Sonja in se obrnila stran, da Jože ne bi opazil solz, ki so ji začele teči po licih.

Jože je najprej hotel še nekaj povedati, potem pa se je hitro pobral iz stanovanja. Sonja se je oddahnila, zaklenila za njim stanovanje in utrujena na kavču zaspala.

- 20 -

Majhno otroče je s svojimi drobnimi nožicami veselo brcalo, ko ga je mlada mamica na belo pognjeni kuhinjski mizi ljubeče devala v čiste plenice, njegove svetleče oči pa so begajoče zaznavale prve svetle lise in predmete v bližnji okolici.

»Ti že tako hitro braš! Ti, ti! Takoj te bo mamica še nahranila in boš lepo spančkal. Ja, ja! Tako bo, moj Jožek,« mu je nataknila za drobno bitjece prevelike hlače in ga nato dvignila k sebi ter mu ponudila dudo s v Avstriji kupljeno otroško hrano.

Otrok je zadovoljno vlekel. Sonja mu je na videz spokojno pela uspavanko, vendar so njene nemirne misli begajoče potovale skozi burno pot njenega mladega življenja. Najbolj jo je begal Jože. Zavračal je očetovstvo, čeprav ga je Sonja na vse načine v to prepričevala.

»Ali je ravnatelj, še bolj verjetno pa Andrejev,« je kričal s hodnika skozi odprta vrata v nekoč Andrejevo stanovanje, tako da se je slišalo po vsem bloku, ko je prvi dan po njenem prihodu s porodnišnice bil nazadnje tukaj. Nikakor ni mogla najti načina, kako bi si pridobila Jožeta in se morda, vendar ne nujno, tudi z njim poročila. Na vsak način je hotela do sedaj svoje nemirno življenje speljati v tiho družinsko srečo. Upala je, da se bo sedaj, ko več ni ovir ne zaradi ravnatelja in ne zaradi Andreja, Jože počasi unesel in ji ga bo uspelo pripeljati v svoje naročje.

»Spokojnost in umirjenost svoje duše in telesa bom potrebovala, kajti prihajajo burni časi. Če želim, da bom ...«

Njeno razmišljanje o prihodnosti je v tistem trenutku prekinil zvonec. Z otrokom v naročju je odhitela k vratom, kajti bila je prepričana, da je Jože, toda ko je odprla vrata, jo je presenetil poštar.

»Tovarišica Sonja, telegram za vas. Iz Avstralije. Tukaj podpišite,« ji je velel in ji ponudil v podpis že precej popisan formular. Sonja se je hitro zbrala, podpisala na pokazano mesto in komaj čakala, da poštar pozdravi in odide. Še v zadnjem trenutku se je spomnila, da

mora vhodna vrata zakleniti, kajti nikakor ne bi želela, da pride prav sedaj še kdo, ko je skrivnostni telegram v njenih rokah. Še najmanj Jože.

Že spečega otroka je hitro položila na kavč in odprla pošto. Oči so ji v trenutku preletele kratko vsebino telegrama. Ker ni mogla verjeti, da je to res, kar vidi, je sporočilo še enkrat prebrala:

»Draga Sonja, ob rojstvu otroka ti iz srca čestitam.«

Obstala je sredi kuhinje in misli so se ji zavrtele.

»Andrej! Drugi ne more biti. Torej je v Avstraliji. Ali pa tudi ne. Česa vsega še ne vemo,« je jezno vrgla papir po mizi, a ga je nato znova vzela v roke in ga začela pregledovati podrobneje.

»Iz Melbournu torej. Lahko da je, lahko pa tudi ne. Vsekakor ni sam. Ne tam, kjer je, ne doma. Kdo ve, kakšno mrežo ima za sabo? Šele zdaj vidim, kako malo vemo o naših ljudeh po svetu. To se nam utegne nekoč bridko maščevati. O mojem otroku je prišla torej vest do njega od tu. Nekdo ima z njim povezavo. Kdo bi le to mogel biti? Kako me je vlekel za nos, ko je pletel svojo mrežo po svetu,« je užaljeno ugotavljala.

»Pokažem Jožetu,« si je še dejala, vendar potem hitro ugotovila, da to ne bi bilo pametno, kajti sicer si ga več ne bi mogla pridobiti. Najprej je hotela telegram raztrgati in ga vreči v koš, a ji je vseeno nekaj reklo, da bo bolje, če papir skrije.

»Nikdar se ne ve, kaj bo čas prinesel,« si je mrmrala, ko je nepričakovano čestitko skrivala za platnice svoje spominske knjige iz otroštva. Premišljevala je, katere poti za poizvedovanje po Andreju bi ubrala. Spomnila se je trgovskega potnika, ki ga je k njej v zadrugo nekoč pripeljal ravnatelj in je pozneje zvedela, da je sedaj zaposlen na veleposlaništvu v Avstraliji. A je pozabila njegovo ime, zato je sklenila, da bo obiskala ravnatelja in ga o njem povprašala. Seveda bi lahko ubrala poti prek njihove tajne službe, a se je bala, da bi o tem bil obveščen tudi Jože.

Že je bil pozni večer. Ko se je prepričala, da je Jožetov avto pred gostilno, se je s svojo katrco, ki jo je dobila skoraj zastoj s policije, znova odpeljala nazaj pred blok in peš zavila k ravnateljevi hiši. Kar trajalo je, da se je znotraj prižgala luč, in se takoj oglasila:

»Peter, odpri! Nekaj ti imam povedati.«

Ravnatelj je prišepal do vrat in jih odklenil. Ko je vstopila, je takoj začutila vonj po žganju in zatohlem zraku. Slaba kuhinjska luč, ki je razsvetljevala prostor, je vseeno dobro razkrivala sedanje ravnateljovo življenje. Polno umazane posode in predvsem veliko steklenic, razdevanih vsepovsod, pa njegova neurejenost in smrad, ki je prihajal od njega, so pričali, da je nekdanja avtoriteta sedaj v razsulu.

»Peter, povej mi, kdo je tisti tvoj prijatelj, ki je sedaj na veleposlaništvu v Avstraliji in si mi ga nekoč predstavil,« ga je vprašala takoj, ko je sedla za mizo.

»Ho, ho! Glej ti njo! Kar direktno,« se je pijano zarežal. »Ja, takrat nama je bilo še obema lepo! In kaj dobim jaz za to?«

»No, Peter. Ne bodi zloben. Tedaj si bil drugačen,« mu je začela laskati.

»Kdaj tedaj? A ja? Ja, takrat sem bil tudi malo zloben. In to večkrat ... sem bil malo zloben,« se je znova zarežal.

»No, mi boš povedal? Moram k otroku. Da ne bi jokal. A boš povedal?«

»Bom, a prej mi povej, kdo mi je pognal kroglo v koleno?«

»Tega ne vem, a najbrž je bil Jože,« se je hitro znašla in pri tem pomislila, da ne bi bilo nič narobe, če bi svoje dobil tudi Jože.

»Najbrž bo res. In sta Štefan in Milan sedaj žrtveno jagnje. In kaj ti bo tisti človek?« Sonjo je vprašanje zmedlo. Rešila se je v zadnjem trenutku.

»Peter, ti si bil zmeraj pameten in zvit. Glej, prihajajo novi časi in take ljudi kot si ti ... ki so bili od režima ... no ...preganjani, bomo rabili. Trdi bodo odpisani. Gre se za mehko varianto, razumeš?«

Razumni Sonjin odgovor je ravnatelja očitno prepričal, kajti s kredence je vzel papir in svinčnik, nanj nekaj napisal in ga potisnil pred Sonjo.

Sonja je napisano hitro prebrala in dejala.

»Da, zdaj se spomnim. Res imaš dober spomin. Se kmalu vidiva«, je vstala in da bi mu zaupanje še bolj utrdila, je, potem ko je že stala na pragu vhodnih vrat, ljubkovalno rekla:

»Hvala! Grem! Najin otrok se lahko kmalu zbudi in bo jokal.«

- 21 -

Telegram iz Avstralije Sonji nikakor dal miru. Ravnateljeva sled se je izkazala za slepo, kajti naslov, ki ji ga je dal, očitno ni bil pravi ali pa nanj niso hoteli odgovoriti. Kaj dalje pa ni mogla iti, kajti o tem bi lahko zvedel Jože, a tega si ni smela dovoliti, saj bi takšen spodrseljaj lahko njene načrte ogrozil.

»Da! Jože! Kdo je pravzaprav on? Kakšna je na tej hierarhični lestvici njegova stvarna teža? In kakšna je njegova vloga,« se je spraševala, ko je v naročju zibala svojega otroka. Sonce, ki se je začelo utapljati za obzorjem nekje tam daleč na zahodu, je risalo na priprtih kuhinjskih vratih rdečerumeno svetlobo. Migetajoči listi lipe, ki se je dvigala pred oknom in je s svojimi gornjimi vejami zakrivala del pogleda na po mračnem slemenu razmetane hiše na nasprotni strani vasi, so po vratih risali trepetajoče sive sence in v prostoru ustvarjali še bolj turobno vzdušje.

»Da, tam na zahodu, kjer je verjetno lepši svet kot tukaj,« je globoko zavzdihnila in stopila k oknu ter se hrepeneče zazrla daleč v nepoznan prazen prostor.

»V to so nas porinili. Jaz se za to bedo ne čutim krivega, a imam pravico iskati svoj prostor pod soncem tudi jaz,« si je v mislih zatrjevala in gledala v milino odet obrazek pred seboj.

»Veš, drago moje, zdaj se moram brigati tudi za tebe. In za svoja nebogljena starša. Zmeraj sem se želela izkopati iz te revščine, a mi ni prav dobro uspevalo. Toda spoznala sem, da če hočeš kaj doseči, si moraš pridobiti oblast. Si podrediti druge. Ja, svet je krut. Treba je iti prek sramot in ponižanj, pa tudi prek krivic, ki jih storiš drugim. Slediti moraš svojemu cilju in pri tem biti vztrajno trmast,« je pletla svoje bolno razmišljanje in v podzavesti iskala ovire, ki bi ji lahko prekrižale njene načrte.

»Glavna ovira mi je trenutno Jože. Vsi drugi so že nevtralizirani. Kdo je pravzaprav on,« se spraševala, ko je začela tuhtati, kako bi mu lahko stopila na prste. Vedela je, da je zelo lisičji in zahrbtn.

»A tudi precej neumen. Da, to je njegova šibka točka. A moram zvedeti, koliko je težak tam zgoraj,« je sklenila in položila otroka v posteljico, ki je stala v kotu poleg kavča, kjer sta z Andrejem še pred ne tako davnim preživela toliko lepih trenutkov.

»Andrej,« je zavzdihnila in misli so ji klicale v spomin lepe čase, ki jih preživljala z njim.

»Kako srečna bi bila sedaj, če bi bil tukaj. Z mano in z otrokom.«

Zmeraj bolj je ugotavljala, da je vanj zaljubljena in da ji zelo manjka. Njegova umirjena drža je bila pravo nasprotje njenim političnim in oblastnim prijateljem in hkrati tekmečem, s katerimi se lahko spopadaš samo na nož. Zavedala se je, da ji je to do sedaj zelo dobro uspevalo, a z Andrejem ji očitno ni uspelo. Predvsem mu je zamerila, da jo je kaj kmalu potem, ko sta se поблиžje spoznala, prebral kot odprto knjigo in hkrati vse odlično skrival vse dokler ga ni vzel neznan svet. In ona tega ni niti opazila. Čeprav bi ga v trenutku, če bi le to mogla, skrila v svoja nedrja, bi ga hkrati tudi z veseljem zavrgla.

»Da! Užalil, ponižal in izdal me je. In mi prekrižal načrte. Zato se zdaj moram ukvarjati z Jožetom,« je jezno odvihrala v kuhinjo in si začela pripravljati večerjo.

»Podajam se na tvegano pot, a druge rešitve ne vidim,« je razmišljala, ko je njena katrca preskakovala kamne in luknje na glavni cesti, ki je vodila v mesto.

»Neverjetno, kako smo zaostali v tem žepu. Niti poštene ceste nimamo. Za mano se dviga oblak prahu. Oh, moram zapreti okno, ker mi nasproti prihaja gozdni,« je že od daleč prepoznala tovornjak, s katerim odvažajo najlepši les neznanu kam.

»In to za zelo majhne dinarje. Nekdo pa mastno služi. Ja, kdo! Tudi najbrž ta, h kateremu zdaj grem iskat podporo,« se je ob glasnem razmišljanju trudila zapreti šipo. Ko ji je to uspelo, je pogledala še na zadnji sedež, če je z otrokom vse v redu, a je v naslednjem trenutku zaslišala pred seboj rezki glas hupe, ki je prihajal od izpred katrce stoječega tovornjaka, obdanega z oblakom cestnega prahu. Sunkovito je zavrla in se v zadnjem trenutku izognila trku. Že v naslednjem hipu je s kabine skočil okrogel šofer in zakrilil proti katrci:

»Ja, tovarišica, skoraj bi trčila. Čez ste zapeljali. Dobro, da sem izkušen šofer.«

Sonja je komaj dojela, kaj se dogaja, že je ob avtu stal Jože.

»Vse je v redu. Torej v mesto,« se je nagnil v avto, ko je Sonja znova zavrtela kljuko in potisnila šipo navzdol.

»Da! In kaj ti delaš v tovornjaku?«

»Na železniško postajo smo odpeljali deset tovornjakov najlepših hlodov. Z državnega. Za tovariša Batića. Veš, on ima neke veze. A o tem tiho, se razume. To naju ne zanima. In ti? Kaj boš dobrega tam počela?«

»Grem nekaj za otroka. In za sebe. Tam se vseeno kaj več najde. Sicer pa, tebe to ne zanima, ker si naju itak zapustil.«

»Ne moreš tako govoriti. Pa tudi sicer morava držati skupaj, saj sva sedaj vendar na oblasti,« se je smeje nagnil nazaj, da bi bolje videl otročička, ki je ležal v torbi na zadnjem sedežu. »Se vidiva. Veliko dela je pred nama,« je še dejal in odhitel k tovornjaku.

Z otrokom v naročju se je vzpenjala po stopnicah v drugo nadstropje velike stavbe, kjer bi jo naj sprejel tovariš Batić. Nekaj uradnic s svežnji papirjev v rokah, ki jih je medtem srečala na stopnicah, jo je hladno pozdravilo, od nekod pa se je izza priprtih vrat slišal glasen ženski smeh, ki ga je vmes prekinjal nekam poznan moški krohot.

»Kar dobro jim gre tukaj,« je ugotavljala, ko je stala pred velikimi vrati, kjer naj bi imel svojo pisarno tovariš Batić. Potrkala je in od znotraj se je zaslišal rahlo hripav ženski glas:

»Naprej!«

Vstopila je v velik prostor in za ogromno mizo, na kateri je bilo nekaj map in beležk, in več telefonov, je zagledala žensko srednjih let, z brezhibno frizuro in odeto v elegantno bluzo, ter jo hotela pozdraviti, a jo je le – ta hladno prekinila.

»Sedite, tovarišica Sonja! Tovariš Batić ima važen sestanek. Treba ga bo počakati. Sedite na kavč, prosim.«

Hladno, skorajda zatohlo vzdušje v uradniško urejenem prostoru je v Sonji vzbujalo silno nelagodje in žela si je, da bi tovariš Batić čim prej prišel. Med čakanjem je otroka najbrž prebudil ropot pisalnega stroja, po katerem je medtem že nekaj časa spretno udarjala Batićeva tajnica, in mali Jožek je začel jokati, zato je z njim hotela stopiti na hodnik, a takrat so se vrata odprla in v prostor je razposajeno stopil Batić.

»Dve kavici, prosim,« je vajeno zapovedal tajnici in pokazal na velika vrata pred seboj. Stopila sta v razkošno, a hladno urejen prostor in sedla za veliko mizo.

»Tukaj se torej odloča o vsem,« je s strahom pomislila na sebe in o sestanku s tem hladnim človekom. Začutila je neprijeten srh in s silo zadrževala trepet, ki ji je začel polzeti po hrbtu. Kar zdrznila se je, ko je njeno neugodno počutje prekinil Batić.

»Z vašo celico imamo kar težave. Tisto streljanje, pa dezertar,« se je sedaj njegov pogled ustavil na otroku v njenem naročju, »in seveda stanje, kjer ni mogoče točno vedeti,

kdo pije in kdo plača, terjajo razmislek in takojšnjo postavitev stvari na svoje mesto. Zdaj sta vidva z Jožetom odgovorna za to. A ne sme biti napake ali kakšne stranpoti, kot se nam zdi, da se vmes dogajajo. Soliranja ne sme biti, ker nam lahko stvari uidejo iz rok, kar seveda oni, ki zmeraj bolj dvigajo glave, komaj čakajo, ampak je vsako zadevo treba preveriti in uskladiti tukaj pri nas.«

Zaustavil se je, ker je tajnica postavljala kavi na mizo, in ko je za seboj znova zaprla vrata, je vprašal:

»Kakšno vprašanje?«

Našel jo je popolnoma nepripravljeno, zato se je zmedeno in s strahom v očeh zazrla v njega:

»Tovariš Batić, popolnoma se strinjam z vami. Res je pri nas stvar kar neurejena. In prav zato sem zaprosila za sestanek pri vas. In Jože? Je zanesljiv,« je začela pridobivati na moči in ob tem hotela zvedeti kaj več predvsem o njem, a Batić jo je znova postavil na trda tla.

»V naših krogih ni nihče nikdar povsem zanesljiv. Zato bosta vsaj za nekaj časa, dokler se ne izkaže drugače, morala voziti skupaj kot eden, ne glede na vajine razprtije glede otroka. Oblast prevzemita v roke kot je treba in situacijo uredita. Jasno,« je še srknil kavo in zapustil prostor.

Sonja je obsedela kot pribita. Čeprav se ji je zdelo, da ni zvedela prav nič, predvsem ne to, za kar se je napolnila na to tvegano pot, je vseeno, medtem ko je srkala močno grenko kavo, začela počasi ugotavljati, da je zvedela pravzaprav prav veliko.

»Oblast je torej zdaj v najinih rokah in z Jožetom bova morala poprijeti z močno roko. Očitno je tudi, da je Batić že prej isto povedal tudi Jožetu. In predvsem ne zaupa nikomur in če bo ugotovil, da se mu stolček maje tudi zaradi naju, bova oba odletela. Omenil je tudi stranpoti. Ali ve, da sem bila pri ravnatelju in da iščem informacije o Andreju? Morda pa solira Jože? Le kako naj to vem? Piha mu na dušo vsekakor, sicer se ne bi trudil s tem lesom. Očitno je tudi, da se opozicije, ki jo je mimogrede potrdil tudi Batić, najbolj bojijo tisti na visokih položajih. In tako po položajih navzgor in navzdol. Tudi pri Batiću je to zaznati in to bo morda moja priložnost, le ...«

Razmišljanja ni mogla dokončati, kajti v prostor je stopila tajnica in brezčutno oznanila:

»Vaš sestanek pri tovarišu Batiću je končan.«

Doma je otroka spravila hitro spat in utrujeno sedla za kuhinjsko mizo, kjer sta nekoč tako lepo kramljala z Andrejem. A lepe misli so hitro izginile, kajti sestanek z Batićem je Sonjo povsem spravil s tira. Zavedala se je, da mora čim prej ukrepati. Od njegovega obiska sestanka celice že ni bilo in prav on ji je sedaj naročil, da morata sedaj, ko so stare strukture nevtralizirane, z Jožetom peljati stvari sama. Zato je nujno najprej sklicati sestanek in poudariti budnost.

»Toda kaj povedati? To o budnosti je že vsem jasno. Večinoma se to jemlje kot samoumevno, le v praksi se prav konkretno nič ne zgodi,« je iskala ideje za vsebino sestanka in se pri tem ugriznila v jezik, kajti prav njej se je primeril Andrej. Samokritike ni nikdar marala, zato je s prejšnjim z razmišljanjem nadaljevala.

»Kaj naročiti? Itak se nič ne dogaja. Ni nobenega napredka, nobenega reda, le siromaštvo je zmeraj večje. Povsem zgubljeni čas. In to že za celo generacijo ljudi. Ostajajo starci, mladi pa odhajajo. Vse je potrebno podmazati. Dobro, da je tu Avstrija. Pa Nemčija,« je analizirala založen čas, v katerega je padla, ko je iskala svoj prostor pod soncem in ga sedaj sama pelje dalje.

»Sem to jaz? Ali res razmišljam o ljudeh in napredku? In o njihovem boljšem življenju? Mar si nisem zadala naloge iti do konca? Prek vsega za vsako ceno, kar mi je do zdaj dobro uspevalo? Mar si nisem zadala cilja poskrbeti za sebe in se rešiti večne bede?

Najprej za sebe torej! Batić mi je odprl oči: za masko oblasti se skriva njegov pohlep po denarju. Sluti, da prihaja konec neke dobe. Očitno je, da tudi on spravlja denar čez, zato ga grabi, kjer le more. Sedaj mu pri tem pomaga še Jože – s tem lesom iz državnih gozdov. Na ta način išče svoj prostor pod soncem. Zdi se, da vsi hočemo uiti temu zgubljenemu času in se predvsem rešiti pred neznanim. In jaz? Sem že poskrbela kaj zase? Za drago ceno sem pridelala le borno službo, Andrejevo stanovanje in staro katrco. In otroka,« se ji je ob misli na svojega otročička razlezel smeh po obrazu, a se je hitro polegel, kajti v mislih je že kovala načrt, kako se znebiti Jožeta. Nekaj časa je korakala po stanovanju in ko je ugotovila, da je vse dobro premislila, se je usedla na kavč v dnevni sobi in globoko zavzdihnila:

»Ja! Andrej!«

Ulegla se je in gledala v strop. Misli so ji nepovezано preskakovale in se izgubljale v nemirnem dremežu. Kot skozi sanje se ji je tedaj zazdelo, da sliši trkanje na vratih, zato je skočila s kavča in jih hitro odprla.

»Ah, ti si, Jože? Že dolgo te ni bilo k nama,« mu je najprej poočitala in ga potem posedla k mizi.

»Sonja, morala bova sklicati sestanek. Tako je naročil Batić,« je bil jasen Jože.

»Torej je naročil tudi njemu. Očitno Jože ne ve za moj sestanek z Batićem; kar je dobro. Ali pa igra,« je hitro analizirala situacijo in potem glasno rekla:

»Tudi jaz sem že o tem razmišljala. Že dolgo ga ni bilo. In vsebina?«

»Kot prvo: budnost, potem pa ...« je bil kratek Jože in ker očitno ni imel več nobene zamisli, je besedo prevzela Sonja.

»To vsekakor. In zadolžitve. Vsakemu je treba dati nalogo. Na novo morava sestaviti seznam potencialno nevarnih ljudi in članom dati nalogo, da jih spremljajo. Seveda tudi oni med seboj - eden drugega. Vsak svojega. Se strinjaš?«

»To je pa ideja,« je zažarel Jože in hvaležno nadaljeval. »In povsem konspirativno. In individualno. Na štiri oči. Predlagam, da jaz odprem sestanek, potem pa prevzameš besedo ti. In daš naloge. Najprej splošna navodila, potem pa pozneje z vsakim posamezno opraviš še razgovor. Ta del ne gre v zapisnik.«

»Kot bi mi bral misli, Jože. Sedaj pa najprej izdelajva seznam.«

- 22 -

Kljub dogovoru z Jožetom o sestanku celice in Batićevemu naročilu o akciji sestanka še zmeraj ni bilo. Jože se je glede tega že dvakrat oglasil. Sestavila sta seznam zadolžitev in tudi določila, kdo bo na sestanku označen za nezanesljivega, torej za odstrel. Zdelo se je, da sta dobro začela in Jože je bil zadovoljen, da je sedaj oblast, toda kmalu se je pokazalo, da Sonja začne voziti pred njim, kajti nikakor je ni mogel prepričati, da bi že napisana vabila podpisala. Poskušala je odlašati in pridobiti čas, kajti začutila je, da se ji ponuja enkratna priložnost in nikakor je ne bi smela zamuditi.

»Sonja, vabila morava odposlati, kajti že je dober teden, odkar nama je Batić naročil, da začnemo stvar pri nas postavljati na trdna tla. Predvsem z Zdenko bo treba takoj urediti. Zdi se mi, da ji je položaj ravnateljice že kar stopil v glavo in dnevno pridobiva na moči. Če hočeva položaj obdržati, potem jo je treba čim prej odžagati. Na perfiden način; tako kot znamo. Kajti poti nazaj med nami ni. Ali si ali te pa ni. Zagotovo bo pomagal tudi Batić. Sem že govoril z njim o tem. Veš, on zelo ceni to s hlodovino. Sva se že kar zbližala. Kolikor vem, je zelo oster in ne pozna milosti, zato je pri višjih dobro imeti trdno zaledje.«

Jožetov monolog je tedaj prekinil otrokov jok. Sonja je vstala in pustila Jožeta v kuhinji. Otroka je najprej previla in ga potem začela hraniti.

»Prav si naredil, mali Andrej, da si zajokal. In to ob pravem času. S tebe še najbrž nekaj bo,« je zatopljena v misli opazovala bitjece, kako veselo zajema materino mleko. Misli so bile pri Andreju in niti opazila ni, da je otroka v mislih narobe poimenovala.

»Lepo,« je kratko dejal Jože, ko je sedel na kavč poleg Sonje. »Zdaj moram iti. Jutri torej odpošlješ vabila za sestanek. Jaz imam že nekaj obremenilnih reči za Zdenko, ti pa tudi nekaj dodaš. Potem pridem in narediva scenarij. Pa s tovarišem Batićem bom govoril. Da pride. Njegova beseda bo odločila,« je nato hitro vstal in hotel otroka pobožati po temnem čopu las, a mu je roka zastala, kajti začutil je, da Sonja ni nakazala temu nobene naklonjenosti.

»V redu, Jože. Bova že uredila. Lahko noč. Si opazil, da ti je mali Jožek pomežiknil v slovo,« je spretno umirila situacijo Sonja in se potem, ko je Jože zaprl vhodna vrata, posvetila otroku.

Okrogli šofer ji nikakor ni šel iz glave.

»Moram izvrtati, kdo in kaj je in izvedeti, kako je s to hlodovino, ki jo je Jože vozil na postajo za Batića. Če se bo izkazalo, da je to lahko za oba obremenilno, potem mi bo uspelo. Če pa Batić izve, da me njegovi nečedni posli z lesom preveč zanimajo, potem sem pečena. Tveganje je veliko, a dobitek je lahko velik. Svet se pospešeno spreminja in Batić je pretrd za nove čase, ki se rišejo na obzorju, zato mi je to lahko dober adut za njegove nadrejene. Le oprijemljivi argument je treba najti. Zato moram najprej od okroglega šoferja čim več izvedeti. Spretno in previdno, kajti Jože postaja zmeraj bolj nestrpen; sedaj, ko je tudi njemu stopila oblast v glavo,« je v mislih delala največji načrt svojega življenja, ko je polagala spečega otroka v posteljico.

Minilo je že zopet nekaj dni in vabila še zmeraj niso bila odposlana. Slutila je, da Jože nekaj sumi. Že nekajkrat je nakazal, da mu je tega zavlačevanja dovolj. Čeprav ga je zmeraj zavračala s tem, da pač proti Zdenki ne najde dovolj razumnih obremenilnih dokazov in da Zdenka dela dobro, in da jo tudi v kolektivu vsi podpirajo, je bilo zmeraj bolj očitno, da Jože več dolgo tega ne bo prenašal in zna se zgoditi, da bo kaj hitro lahko pripeljal tega Batića. In potem ...

»In potem bom letela. In to sedaj, ko mi je okrogli šofer vse povedal in je stekla notranja kontrola. Jutri počakam še na pošto, potem pa morava res sklicati ta sestanek, sicer bo lahko prenevarno,« je razmišljala in si pripravljala rezervni scenarij.

»Če mi vse pade v vodo, potem grem po Andrejevi poti. Starša se bosta že znašla nekaj dni. Denarja imam dovolj in tudi soseda bo rada skrbela zanj za dobro plačilo,« je že v polsnu delala načrte in pri tem upala, da bo še kdaj srečala nekje tam daleč, v neznanem svetu, Andreja.

Sonce je že moralo biti visoko, toda Sonja je še zmeraj spala. Vmes je ponoči le enkrat previla in nahranila otroka in potem takoj znova zaspala. Tedaj pa jo je prebudil zvonec. Ogrnila je jutranjo haljo in previdno stopila k vratom. Skozi kukalo je zagledala neznanega moškega s torbo v roki. To torbo je dobro poznala, saj so jo nosili vsi kurirji, ki so bili v službi organizacije, zato je začetni strah, da se začne odvijati zanj črni scenarij, hitro popustil.

»Če bi bilo kaj narobe, bi sedaj stali pri vratih miličniki,« je pogumno pomislila in voljno odprla vrata.

Moški je stopil v hodnik, zaprl za sabo vrata in potegnil iz torbe zajetno, tesno zaprto in s pečatom zavarovano kuverto.

»Tukaj podpišite. Naročeno mi je, da je pošta strogo zaupna in da jo morate imeti do prevzema nove funkcije zmeraj pri sebi. In varovano.«

»Hvala, tovarišica,« jo je s strahom pogledal, ko je podpisala v evidenčno knjigo in takoj brez besed odšel. Stopila je v kuhinjo in pogledala skozi okno. Takoj je prepoznala stoenko, na videz civilno, a v resnici varovano službeno vozilo.

Z nemirnimi kretnjami je odprla rjavo kuverto in dolgo brala. Potem je prebudila otroka in ga hitro uredila. Nekje v podzavesti je sicer slutila, da je naenkrat, takole čez noč, postavljen v drugi plan, a časa ni bilo, kajti naloženo ji je bilo, da mora nalogo takoj izvrševati. Tudi sama se je hitro uredila in se z otrokom odpravila v šolo. Odločno je potrkala na vrata, pozdravila tajnico in nato takoj vstopila v ravnateljstvo pisarno. Zdenka je sunkovito vstala, a se je hitro zbrala in raztegnila usta v prijazen nasmeh:

»Ah, ti si, Sonja! Sedi, prosim!«

»Zdravo! Imeli bova nujni sestanek. Sicer ne bova tako hitro končali, kajti dela je veliko, zato morava takoj začeti. Naroči, da nama skuhajo dve močni kavi,« je odločno zapovedala Sonja in položila sedaj že zopet spečega otroka na fotelj poleg nje.

Zdenka, presenečena nad tako spremenjenim Sonjinim vedenjem, je naročilo takoj prenesla tajnici v sosednjem prostoru, a ker se je znala hitro prilagoditi novim situacijam, je znova sedla in previdno počakala.

»Začeli bova, ko bo kava. Medtem bom jaz nahranila otroka, ti pa lahko delaš svoje stvari,« je sedaj bila Sonja že bolj prijazna.

»Hvala, Marina! Sedaj pa naju pusti samo in pojdi na klepet v zbornico. In naj naju nihče ne moti,« je zapovedala Zdenka in se vprašujoče zazrla v Sonjo.

»Takole! Začela bom z bistvom. Ti si odslej sekretar tukajšnje celice. Odgovorna si za vse in tudi odločaš o vsem. A ne samovoljno, temveč po mojih navodilih, kajti mene so poklicali na centralo. Mesto ravnatelja pa ostaja še naprej trdno v tvojih rokah.«

Zdenka je, ne zavedajoč se povsem nove situacije, že odprla usta, da bi nekaj vprašala, a je Sonja nemoteno nadaljevala.

»Če si hotela vprašati o Jožetu, ti moram povedati, da je obtožen korupcije in poneverbe in je v priporu. In prav tako Batić. Njegovo mesto sem od danes prevzela jaz.«

Zdenka je za trenutek zadrhtela, kar seveda Sonji ni ušlo, in prav lepo se ji je zdelo, da je z odločnim nastopom nakazala, kdo bo odslej gospodar na tem koščku sveta, a ker Zdenka ni nič rekla, je Sonja še dodala:

»Tovarišica Zdenka, k novemu imenovanju ti čestitam. Zdaj pa h konkretnim nalogam,« je Sonja mirno rekla in iz torbe potegnila rjavo kuverto.

- 23 -

»Mehka varianta! V bistvu razumem, toda koliko naj bo mehka, da se ne bom opekla,« je mrmrala predse, ko je korakala po veliki sobi, v kateri je še pred kratkim trepetala pred Batićem, strogo oblečena, kot se za partijskega sekretarja spodobi, in v rokah držala pravkar po posebni pošti prispeli papir.

»Navodila za mehko varianto. Koliko je mehka, sta skusila nazadnje Jože in Batić. Tudi ta pretepa in zapira. Le na zunaj je prijazna in na videz strpna,« se ji je razbistril obraz ob zadnji besedi, ko je s podrhtavajočega lista znova brala pravkar prispelo pošto, ki je niti tajnica, sicer po njenem prepričanju strogo izbran kader pravkar razpadajočega režima, ni smela odpreti.

»Ja, na zunaj strpno, a prikrito brez milosti, to je smer, ki mi je zaupana in me bo vodila do mojega skritega, a že zdavnaj jasnega cilja,« si je krepila pogum ob vsem tem razmišljanju, ko ji je pogled počasi krožil po prostranem uradniškem prostoru, kjer je še pred ne tako dolgim časom trepetala za tisto veliko mizo pred Batićem. Stopila je do vrat v predprostor, kjer je za pisalnim strojem sedela tajnica s strogo urejeno frizuro in hladno rekla:

»Močno kavo, prosim!«

Znova je sedla za mizo in mrmraje brala iz depeše:

»... Jutri bo pred šolo v ... imela zborovanje sovražna emigracija. Pridejo iz tujine in domači disidenti. Najbrž bodo imeli govore. Obvestila se širijo ustno. Koliko ljudi bo prišlo,

se ne ve, vendar bo glede na to, da se ljudje hitro otepajo strahu, lahko veliko. Najbrž čez sto. Treba je ravnati skrajno previdno in brez vsakršnih provokacij. Le policija in varnostne sile morajo biti ves čas prisotne. Z vozili in med ljudmi. Vse je treba posneti in si zapomniti, saj se na ta način zlahka odkrijejo sovražni elementi. Za spremljanje in kontrolirano izvedbo je organizacijsko zadolžena vaša centrala. Torej: učinkovito, a popolnoma konspirativno!«

Na vrata je potrkalo in v sobi je prijetno zadišalo po kavi.

»Izvolite, tovarišica Sonja!«

»Kako se svet hitro vrti,« se je spominjala, ko je srebala še vročo kavo in grizljala sladki piškot. »Še pred kratkim sem pred njo trepetala, zdaj pa se mora ona meni priklanjati. Ja, svet se res hitro obrača in zmeraj je treba vedeti, v katero smer piha veter,« je znova vzela v roke papir in si glasno dejala:

»Da! Predvsem konspirativno! To je najvažnejše,« je že imela v glavi navodila za izvedbo tega zahtevnega, in predvsem do zdaj njej nikdar znanega dogodka, ki je lahko zelo odločilen za marsikoga. Zato je znova poklicala v sobo tajnico in ji naročila:

»Danes zvečer ob devetih, tukaj, nujen sestanek. Strogo zaupno! Vabila oddati po najbolj zanesljivem kurirju. Naslovniki: komandir milice, šefa obeh tajnih služb, sekretarka tukajšnje celice, lokalni šef milice in lokalni varnostni miličnik. Vi boste prisotni. Vse je strogo in konspirativno. Napak ne sme biti! Hvala!«

Naslednji dan so se že od jutra pogosteje kot navadno vozili mimo šole miličniki, sicer je pa sončni poletni dopoldan potekal spokojno kot običajno. Tu in tam se je kakšen kravji voz leno vlekel po prašni cesti, vmes pa pokal star izrabljen traktor, pripeljan iz bližnjega avstrijskega mesta in za seboj vlekel voz s pravkar posušenim senom.

Ob vsakem zvoncu se je izza odprtih oken učilnic slišal hrup razposajenih učencev, ki so komaj čakali prihajajoče počitnice, nakar je ob naslednjem zvoncu znova potihnil. Z nekaterih oken se je slišal oglušujoč krič nekaj učiteljic, ki so z vso vnemo razlagale učno snov, vmes zavpile na kakšnega učenca, sicer pa se ni dogajalo nič posebnega.

Zdenka je čakala varnostnega miličnika že vse jutro, a ga in ni bilo. Včerajšnji sestanek na centrali je vse pognal v skrajno napetost, zato je tudi ona komajda premagovala nervozo, da ne bi s svojim nepremišljenim vedenjem pokazala, da se pričakuje nekaj nevsakdanjega. Vsi, ki so bili povabljeni na večerni sestanek pri Sonji, so se zavedali, da kaj takega še do včeraj nihče niti slutil ni, zato je bilo razumljivo, da je v njej napetost z odštevanjem minut proti poldnevu vedno bolj naraščala.

»Da bi se oblasti nekdo upiral! Na tako javen način, kot je rekla Sonja. In še celo s te gnile tujine! In to bi se naj dogajalo tukaj. Sedaj, ko sem komaj začela. Zakaj ne pride, ta miličnik? Mogoče pa s tega sploh nič ne bo,« je hkrati upala Zdenka.

Tedaj je potrkalo in v pisarno je stopil varnostni ter salutiral:

»Tovarišica Zdenka, shod bo okrog enih. Zdaj ga na meji pregledujejo cariniki in tajna služba. Prideta še dva domača. Eden je naš. Ob pol enih, vsi, razen čistilk, ki naj opravljajo svoje delo, zapustijo šolo. Zdravo!«

Malo pred eno so se pred šolo začeli zbirati ljudje. Kakor več jih je bilo, tem bolj pogosto so se mimo šolskega dvorišča vozili miličniki v stoenkah, in tudi marico je bilo moč videti. Naenkrat se je množica razgrnila v špalir in iz rjavkastega avta sta stopila manjši, ki je nosil v rokah zastavo in mlajši, večji, oblečen v svetlo obleko. Nazadnje je iz avta stopil starejši, že precej plešasti možak in napotili so se proti šolskemu vhodu. Vsi so se rokovali z nekaterimi v prvih vrstah, domači učitelj pa je prinesel lestvico in z lepilnim trakom nad vhodom prilepil slovensko zastavo, na kateri pa ni bilo rdeče zvezde. Nekaj se jih je hotelo obrniti, da bi zapustili prireditveni prostor, najbrž iz strahu, nekaj pa jih je menilo, da bi bilo najbolje res oditi, vendar so ljudje v njih hitro prepoznali provokatorje, zato so naprej le nemo zrli proti stopnicam in čakali, kaj se bo zgodilo. Marsikomu je šel srh skozi kosti, najbolj zaradi zastave brez zvezde, in zaradi miličniških avtomobilov, ki so kot osice vozili mimo, a

neznana sila, najbrž željna upanja v spremembe in boljše življenje, jih je zadrževala. Ko so videli med množico tudi pomembne ljudi tega kraja, je strah začel malo popuščati. Čeprav so za dogodek zvedeli nekako mimogrede, morda slučajno, pa so se vendarle čudili, kako je vsa ta množica zvedela za ta dogodek, čeprav ni bilo nobenega uradnega obvestila ali zapovedi. To, da se je tu in tam o tem malo zašušljalo, je bilo očitno dovolj, in do včeraj povsem apatični ljudje so si kljub neznani, a povsem realni nevarnosti upali priti sem. In čakali, kaj se bo dogajalo, a nad vsemi je viselo neko neznano hrepenenje in neizoblikovan odpor proti zatohlemu režimu.

- 24 -

Bila je že trda noč, a Sonja je še zmeraj korakala po debeli preprogi svoje razkošne pisarne. Zaradi nenadejanega faksa je morala odpovedati prijetno večerjo s postavnim moškim, saj ni niti malo slutila, kaj ji bodo prinesle naslednje minute. Papir, ki ga je že pred dobro uro prinesel kurir, je držala v roki in z njim rahlo mahala levo in desno, jo je žgal kot ogenj.

»Torej se vrača Štefan. Seveda. Za ljudi je sprejemljiv, saj je bil v zaporu – torej disident. Take sedaj potrebujejo; za izvrševanje ukazov iz ozadja. Da se prikrijejo in prek njih držijo še zmeraj vse niti v svojih rokah. Tiste silne batine je najbrž hitro prebolel, potem ko so mu pokazali slast in oblast. Sigurno pozna tudi mojo vlogo pri tem,« je vprašujoče ustavila svoje misli in hkrati ugotovila, da je sedaj naenkrat sama na tapeti.

»Se moja igra sedaj končuje? Kratko je trajalo. In tudi ni bilo veselo, kot se mi je takrat zdelo - da je oblast le sladka in doseže vse kar si poželi. Pa kako sem si želela, da bi sedaj, ko sem dosegla vrh mojih sanj, dolgo trajalo.«

Temna soba, ki so jo razsvetljevale le sive sence svetlobe iz ulice, ji je naenkrat postajala utesnjena in nekje v notranjosti je začutila strah..

»Tega pa še nisem doživela. Ta občutek, strah pred neznanim, je nevzdržen.«

Napetost v njej se je stopnjevala, a tedaj se je začelo. V pisarno je prvi stopil varnostni, s katerim je hotela na večerjo, za njim pa Štefan.

»To je torej njegovo povabilo na večerjo,« je pomislila. »Ujeti me je bilo potrebno kar tukaj – da ne bi zbežala. Zbežala? Kam?«

Za hipec ji je skozi misel preletela podoba Andreja, a ni bilo časa, kajti takoj, ko je Štefan zaprl vrata za seboj, je prijazno pozdravil.

»Zdravo, Sonja! Že dolgo se nisva videla. Ni ti treba biti v skrbeh. Vse je urejeno. Prišel sem ti samo povedat, da po naročilu iz centrale sedaj tvoje mesto prevzemam jaz, ti pa boš šla nazaj domov, kjer boš zamenjala Zdenko. Zdenka bo razrešena tudi kot ravnateljica, kajti časi se spreminjajo in na zunaj mora videti vse po predpisih in demokratično. Ravnatelj, ki nima vidnega pečata preteklosti, bomo že hitro našli. Tvoja naloga je, da vse spelješ po predpisih, vendar boš morala skrbno paziti, da nam pozicije ne spolzijo skozi prste. Kot veš, se demokrati trudijo prevzeti oblast, kar ni dobro in ni mogoče predvideti, kaj se bo iz vsega tega še skuhalo.«

Naenkrat se je ustavil, pogledal svojega čuvarja in nato kratko dodal:

»Škoda, da ni Andreja. On bi bil zelo primeren – v tem vmesnem času. A morda veš, kje bi lahko bil?«

Sonja je komaj požirala sline in imela je občutek, da se bo sredi sobe sesedla na preprogo.

»Štefan je hitro napredoval. Moral je iti skozi intenzivni kurz, da stvari postavlja tako elegantno in točno. To mu ni bila nikdar odlika, saj je bil le lovec. In hudo lisičji je sedaj. Za Andreja sprašuje, ko pa dobro ve, da ne vem, kje je. Morda ve on, pa me preizkuša. Očitno je sedaj kuhan in pečen pri centrali, da je lahko kar naenkrat vstal iz pepela. Ja, torej je konec.«

»Za Andreja sprašuješ? Jaz ne vem. Morda veš ti?«

»Še zmeraj rada krešeš iskre, vidim. A to zdaj ni važno. Mislim, da smo stvari rešili. Kolega te bo pospremil na večerjo in te odpeljal tudi domov. Zdravo!«

V tistem trenutku je vstopila tajnica, za katero je mislila, da je že zdavnaj doma, ji prinesla vse njene stvari in nočno srečanje v pisarni, kjer se je v dolgih letih nekega zgubljenega časa odločalo o tisočih vitalnih stvareh teh krajev, je bilo končano. Čeprav jo je varnostni hotel peljati na večerjo, je to odločno odklonila, zato jo je odpeljal domov. Hotel jo je pospremiti v stanovanje, a je tudi to odločno odklonila. Hitro je zaklenila, se stuširala in preoblekla, in ko se je večkrat prepričala, da ji ne sledijo in se je varnostni res odpeljal, je naprej šla pogledat v nabiralnik. Iz njega je potegnila nekaj časopisov, in ko je odprla veliki režimski časopis, ji je na tla padlo belo pismo. Roke so ji drhtele in ko je ugotovila, da je iz Avstralije, je pod lučjo pregledala, če ni bilo že preverjeno. Zadovoljno je ugotovila, da je vse v redu in vzela nož, vmes pa šepetala:

»Od Andreja je. Dobro ga je zaprl, zato ga niso upali odpreti. Najbrž tudi zaradi mene, ker še niso vedeli, kaj se bo ta večer zgodilo z mano. Niti domači poštar ne, ki je sicer silno spreten z odpiranjem na pari. Ali pa se nekateri začnejo sami mehčati – za vsak primer.«

Nestrpno je vzela pismo iz kuverte in ostrmela, nato pa odločno dejala:

»Da, Andrej! Tako je. Pridem. Ta naslov bom že našla, potem pa itak prideš pome. In z mano pride mali Jožek. Ne, ne pride Jožek, ampak pride tvoj mali Andrej!«

Pismo je spravila v torbico, vzela še potni list in velik šop šilingov ter kmalu pozvonila na zvonec pri ravnatelju.

»A, ti si, Sonja! Tvoj Jožek je že davno zaspal. Vstopi!«

»Ga bom zbudila in oblekla. Ne sprašuj, ker ti ne morem nič več povedati. Le ti boš čez čas izvedela, kako bo z mano, saj ti iskreno zaupam. Čeprav nosim del tvoje nesreče v sebi, vem, da si mi že zdavnaj oprostila.«

Iz torbice je potegnila šop bankovcev in na mizo preštela zajeten kup denarja ter rekla:

»Nekaj časa me ne bo, zato te še prosim, da poskrbiš za starše. Vzemi tudi za sebe. In uživaj. Staremu pa nič ne reči.«

»Veš, da mu več nič ne povem. Preteklost ga je že zgrizla skoraj do kosti. Zdaj mi je kar lepo. Za tvoje starše pa bom skrbela. Ko boš mogla, se pa kaj oglasi!«

Sonja je takoj pripravila otroka in ženski sta se objeli. Pramen svetlobe s hodnika je odhajajoči bitji še nekaj časa osvetljeval, nato ju je pa vzela tema.

»Naj jima je srečno, kamor koli gresta. Želim si, da na boljše, kot je v tem močvirju siromaštva,« je še zavzdihnila za njima od znotraj zaklenila.

»Še k Ludviku skočim, da me odpelje. Denar mu prav pride, zato bo to z veseljem storil. In tudi tiho bo,« je spotoma razmišljala Sonja in z Ludvikom je bilo takoj vse zmenjeno.

Skrbno je pripravila kovček z nekaj oblekami, vzela fotografije iz svoje mladosti, in tiste z Andrejem, se še enkrat razgledala po prostorih, kjer se je v njenem kratkem življenju že zgodilo toliko lepih in tudi težkih zgodb ter ugasnila luči. Kmalu za tem je pred blokom zaslišala zvok avtomobila, še zaklenila vrata in z otrokom sedla v Ludvikov avto.

Pred šolo se je gnetla množica učencev. Zastava, okrašen avditorij in napis Živel prvi maj so naznanjali, da se bo pravkar začela šolska proslava. In res. Iz razglašenega ozvočenja se je tiho oglasila Zdravljica, nakar sta se mikrofону približali svečano oblečeni dekleti, očitno učenki te šole. S papirja je naprej prva začela brati o hrabrih partizanih in uporuh proti okupatorju, potem je pa še druga prebrala, očitno prav tako kot prvo napisano izpod roke katere izmed učiteljic, besedilo o delavskih pravicah in prazniku dela. O partizanih je zapel še

otroški pevski zbor. Sledilo je nekaj deklamacij o domovini, nato pa je iz zvočnika zahreščala neka tuja rokarska glasba, na katero so se pozibavale in kazale plesne kreacije starejše učenke.

»Sonja, a Slovenija še ni razčistila s partizani in okupatorji? Proslava je še zmeraj ista kot pred desetimi leti, ko sem bil nazadnje tukaj,« je svoji spremljevalki na uho šepnil postaven moški.

»Ja, Andrej, res je. To je tudi eden izmed razlogov, zakaj sem prišla za teboj. A ne glavni, seveda,« ga je ljubko pogledala in se privila k njemu. Fant, ki je bil največji izmed njenih treh otrok, ki so stali ob njiju, in malo manjši deklici, so se ob tem ljubeznivem prizoru le namuznili in znova začeli radovedno vrteti glave naokrog.

Nekaj žensk, očitno mamic šolskih otrok, se je obrnilo proti njima in opazno je bilo, da ju poznajo, toda nobena se ni hotela vsaj s pogledom dlje časa zadržati na njiju, le skrivoma so pogledovali po njenih otrocih.

Nazadnje je k mikrofону stopil manjši moški in s slovesnim glasom oznail:

»Spoštovani starši, dragi učenci in vsi navzoči! S tem je letošnja proslava ob dnevu osvobodilne fronte oziroma upora proti okupatorju in prvem maju zaključena. Vsem želim lep dan, učiteljem in učiteljicam ter učenkam in učencem naše šole pa brezskrbne počitnice. Nasvidenje tretjega maja!«

»Prvič vidim slovensko zastavo v živo. Sicer je pa vse po starem, razen himne. Kaj praviš,« je znova začel Andrej.

»Ja, zastava je drugačna, prav imaš. Zdaj ima grb namesto rdeče zvezde.«

Skoraj bi še zinila, da je najprej na tem mestu bila zalepljena zastava brez grba in brez zvezde, a se je hitro ustavila, kajti Andreju bi bilo najbrž potem potrebno razložiti dogodek pred šolo, ko je to zastavo še jezno gledala na videu posnetku v svoji razkošni pisarni na centrali, zato je hitro dejala:

»Moja fanta in dekleti, zdaj pa v neko gostilno na kosilo. Že sem pošteno lačna. Od jutra, ko smo pristali na letališču, še nismo nič jedli. Ste za to?«

»Dober dan, Sonja,« je iz ozadja, ko se je množica začela redčiti, pristopila k njim starejša ženska in ji ponudila roko.

»Dober dan! Vi ste pa ravnateljeva ...,« ni uspela nadaljevati, kajti ženska jo je znova prekinila.

»Njega več ni, hvala Bogu. Kot sem vama napisala, ga je že pred leti vzelo. Sonja, prav vesela sem, da te znova vidim ... po toliko letih. Vi ste pa Andrej. Še zmeraj tako mlad in postaven kot nekoč.«

»Da, jaz sem to. To so pa najini otroci.«

»Ta največji je menda Jožek, dekleti pa sta najbrž dvojčici. Kako lepi otroci. Jaz pa več nimam nikogar. Midva nisva imela otrok in tako sem ostala sama ... v tem zapuščenem gnezdu, kjer se je čas ustavil.«

»To je Andrej,« je takoj rekla Sonja, pokazala na sina in pomenljivo pogledala ženski v oči, »dekleti sta pa Ana in Eva.«

Sonjin zgovoren pogled Andreju ni ušel. Le prestopil se je in skušal potisniti bolne spomine znova v preteklost, kajti že po prihodu v Avstralijo je sklenil, da se s preživelo moro tega zgubljenega časa več ne bo ukvarjal.

»Malo mi povejta, kako sta. Tako sem radovedna,« je drhteče rekla in se prijazno zagledala Andreju v oči.

»V redu. Sicer sva vam nekaj o nas napisala, a čim manj poveva o naju, tem bolje je. Imava svoje podjetje. Izdelujemo gospodinjske aparate in dobro nam gre. Se pa Slovenci tam pogosto dobimo in kaj rečemo. Ter zapojemo slovenske pesmi. Tudi najini otroci znajo slovensko. Pridni so. Želim, da bo Andrej moj naslednik, ko bom za penzijo,« se je nasmehnil in ljubeče pogladil sina po glavi.

»Tudi jaz sem vesela, da se vidimo. Sicer bi te pa poiskali. Ker bi se ti še enkrat radi zahvalili za vso skrb z mojimi starši. Niti na pogreb jim nisem upala priti,« je žalostno pripomnila še Sonja.

»To je pa Sonja, kajne? In Andrej. Kakšno presenečenje,« je tedaj pristopil siv debeluškast možak v elegantni obleki, beli srajci in neokusno zavezani rumeni kravati ter ponudil roko Sonji.

»A, Štefan, vidim da si kar dobro zrasel,« se je zajedljivo zasmejala Sonja. »Kako ti gre sedaj, v demokraciji?«

»Še kar, kot vidiš,« se je pogladil po širokem trebuhu. »A toliko je problemov.«

»In kaj delaš?«

»Sedaj sem župan naše male občine. Ljudje mi zaupajo, kajne, gospod ravnatelj,« je pokazal na približujočega se človeka, ki je prej, ob koncu proslave, ogovoril navzoče.

»Da, res je. Gospod župan vzorno skrbi za našo malo občino,« je prilizujoče odgovoril.

»Da ti predstavim ... moje znance. To sta Sonja in Andrej. Nekoč zaposlen na tvoji šoli. Od kod sta prišla sem, domov? Po tolikem času. Po najinem zadnjem sestanku, bo že menda čez deset let od tega, si kar izginila, Sonja,« je radovedno pogledal priti Sonji in nato še Andreja.

»Živimo v Avstraliji. In dobro nam gre. Malo smo prišli pogledat, kako je sedaj. Prej nismo niti upali priti. Pa da otrokom pokaževa, kje so tekla najina mladostna leta.«

»Lepo. Bosta še nekaj časa doma, to je tukaj?«

»Malo še pogledava naokrog, potem pa kmalu nazaj. Naju je veselilo,« ju je neprijazno odslovil Andrej in obema ponudil roko.

»Gresta k meni na kavo,« je sedaj, ko sta možka odšla, znova pristopila ravnateljeva. Sonja je Andreja vprašujoče pogledala, in Andrej je dejal:

»Pridemo. Malo pozneje. Da se vam zahvaliva za vso skrb s Sonjinima staršema. Še gremo pogledat malo v šolo, in moj blok, pa nekoč Sonjino hišo. Naj otroci zvejo, od kod so pognale njihove korenine. In sveče bomo prižgali. Zato vas prosim, da se pozneje zapeljemo na pokopališče. Niti ne veva za grob. In potem še malo pri vas poklepetamo ... o preteklosti. Proti večeru pa na morje, kajti kmalu bo treba znova prijeti za delo, če hočemo preživeti.«

»Rada grem z vama. Kako sem srečna za vaju, za vas, da vam je uspelo. Tole tukaj pa zgubljeni čas kar traja in traja. Oh,« je še rekla ravnateljeva in odkorakala za njima skozi šolska vrata.

KONEC